

**KIRSAL ALANDA KADIN GİRİŞİMCİLİĞİNE
ETKİ EDEN FAKTÖRLER VE TEKİRDAĞ
İLİNDE MEVCUT DURUMUN BELİRLENMESİ**

Emine Umay ÜLKER

Yüksek Lisans Tezi

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Aydın GÜREL

2013

T.C.
NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRSAL ALANDA KADIN GİRİŞİMCİLİĞİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER VE
TEKİRDAĞ İLİNDE MEVCUT DURUMUN BELİRLENMESİ

Emine Umay ÜLKER

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI
DANIŞMAN: Prof. Dr. Aydın GÜREL

TEKİRDAĞ–2013
Her hakkı saklıdır

Prof.Dr.Aydın GÜREL danışmanlığında,Emine Umay ÜLKER tarafından hazırlanan “Kırsal Alanda Kadın Girişimciliğine Etki Eden Faktörler ve Tekirdağ İlinde Mevcut Durumun Belirlenmesi” isimli bu çalışma aşağıdaki jüri tarafından Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman Prof.Dr.Aydın GÜREL

İmza.....

Üye: Prof.Dr.Aydın ADİLOĞLU

İmza.....

Üye: Yard.Doç.Dr.Emine YILMAZ

İmza.....

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu adına

Prof.Dr.Fatih KONUKCU

Enstitü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KIRSAL ALANDA KADIN GİRİŞİMCİLİĞİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER VE TEKİRDAĞ İLİNDE MEVCUT DURUMUN BELİRLENMESİ

Emine Umay ÜLKER

Namık Kemal Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Aydın GÜREL

Bu araştırmada, Tekirdağ ilinin girişimcilik potansiyeli, kırsal alanda kadın girişimciliği ve Tekirdağ ilinde mevcut durum irdelenmiştir.

Elde edilen bulgulara göre; (a) ilin kara, demir, deniz ve hava yolu bağlantısı, İstanbul gibi bir metropole yakın olması girişimcilik potansiyelini olumlu yönde etkilemektedir. İl, genç ve dinamik bir nüfusa sahiptir. Verimlilik ve girişimcilik açısından nüfusun yarıdan fazlası 39 yaş ve daha gençtir. Bu nüfusun eğitimi ve istihdamı girişimcilik açısından değerlendirilebilecek önemli bir potansiyeldir. İl geneli ve bilhassa Çorlu, Çerkezköy gibi sanayi bölgelerinde çeşitli bölgelerden gelen farklı kültürlere sahip bir nüfus oluşmaktadır. İl nüfusunun yarıdan fazlasının (% 65,3) sekiz yıl ve daha az eğitim alması il girişimcilik potansiyelini olumsuz yönde etkilemektedir. Tekirdağ İŞKUR tarafından verilen eğitimler, sanayi ve tarıma dayalı sanayi ilin girişimcilik potansiyelini olumlu yönde desteklemektedir. (b) İl kırsalında verimlilik çağındaki kadın oranının % 34,4 olması kırsal girişimcilik açısından pozitif bir durumdur. Ancak, kırsal kadınların yaklaşık $\frac{3}{4}$ 'ünün ilköğretim mezunu olduğu, % 98,0'inin okul dışı bir mesleki eğitim almadığı, dış çevre ile iletişimlerinin oldukça sınırlı kaldığı, yarıdan fazlasının tarımın geleceğini belirsiz gördüğü ve kırsal kadınların yaklaşık $\frac{3}{4}$ 'ünün aylıkçı olarak sigortalı bir işte çalışmak istediği saptanmıştır. (c) Kırsal kadın girişimciliğini etkileyen çevresel faktörlerin etkinliğinde ise kırsal kadının sermayesinin olmadığı (% 93,4), ev ve çocuklar ile ilgilendiği (% 90,8), destek, teşvik vb. olmaması (% 89,8), kadınların örgütlenmemiş olması (% 88,5) gibi etmenlerin ilk sıralarda yer almaktadır. Buna karşın en az engelin geleneksel inanç ve baskının olduğu (% 41,0) saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Kadın, Girişimcilik, Tekirdağ, Trakya

2013, 93 Sayfa

ABSTRACT

MSc. Thesis

WOMEN'S ENTREPRENEURSHIP IN RURAL AREAS CURRENT SITUATION IN THE FACTORS AFFECTING THE DETERMINATION AND TEKİRDAĞ

Emine Umay ÜLKER

Namık Kemal University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Agricultural Economics

Supervisor: Prof. Dr. Aydın GÜREL

In this study, the entrepreneurial potential of the province of Tekirdag, women's entrepreneurship in rural areas, and discussed the current situation in the province of Tekirdag.

According to the findings : (a) the provincial road, rail , sea and air connections , is close to a metropolis like Istanbul positive effect on entrepreneurial potential . Province, has a population of young and dynamic . More than half of the population in terms of productivity and entrepreneurship is younger than 39 years of age . This is considered a significant potential in terms of entrepreneurship education and employment of the population . Province-wide , and in particular Çorlu, Saray from various areas , such as industrial zones consist of a culturally diverse population . More than half of the provincial population (65.3 %) provinces receive less education than eight years and a negative effect on entrepreneurial potential . Training provided by İŞKUR Tekirdag , industry and entrepreneurial potential positive support agro-industrial province. (b) the City is 34.4 % of the rural women's entrepreneurship in rural productivity in terms of age is positive . However, rural women about ¾ of the primary school graduates , 98.0 % per cent of school does not receive professional training , communications with the external environment remains very limited , uncertain sees the future of agriculture and the countryside , more than half of women of¾ of the insured aylıkçı wants to work here were determined. (c) in the event of environmental factors affecting rural women's entrepreneurship is not the capital of rural women (93.4 %), home and takes care of children (90.8 %) , support, encouragement, and so on. not (89.8 %), to be unorganized women (88.5 %) are in the first place , such as factors . However, at least the traditional beliefs and repression barrier (41.0 %) was observed.

Key words: Rural Women, Entrepreneurship, Tekirdağ, Thrace

2013, 93 pages

ÖNSÖZ

Bir yeniliği uygulamak için yapılan girişim çevreyi şekillendirir ve organize eder. Geçen bu süreç ve zaman içerisinde toplum, kültür, ekonomi, siyaset vb. etmenler girişimin yönünü, hareket alanını ve şeklini etkilemektedir. Bunlar dikkate alınarak, girişimcilikle ilgili yapılan çalışmaları üç yaklaşım ile sergilemek mümkündür. Bunlar: (1) Bireysel yaklaşım, (2) Çevresel yaklaşım ve (3) Firma (işletme) yaklaşımıdır.

Bireysel yaklaşım, büyük oranda, girişimcinin bireysel özelliklerine ve yeteneklerine dayalı olan çalışmaları içerir. Bireysel yaklaşımı kullanan çalışmalarda temel soru, "niçin belirli kişilerin bir işletme kurdukları ve girişimci olarak başarı gösterdikleriyle" ilgilidir.

Çevresel yaklaşım, bireysel yaklaşımın girişimcilik üzerindeki rolünü önemli bulmakla beraber, girişimciliği, aynı zamanda, belirli bir çevrenin birey üzerindeki etkileri olarak görmektedir. Çünkü çevre, kendi yapısı ve doğası itibarıyla, girişimci faaliyetlerle karşılıklı etkileşim içinde iken, girişimciliği destekleyebilir veya engelleyebilir.

Girişimcilik yeni bir işletme kurmanın ötesinde aynı zamanda işletme içerisindeki birimleri harekete geçirmeyi de içermektedir. Bu sebeptir ki, firma yaklaşımı var olan işletmedeki faaliyetlere odaklanarak, girişimciliğin yöneticilik boyutu üzerinde durmakta ve işletmelerde yapılan faaliyetlerde girişimci olmayı irdelemektedir. Bir işletmenin yaşaması ve büyümesi için gerekli faktörlerden birisi de, onu kuran girişimcinin yönetsel özelliklere sahip olmasıdır.

Namık Kemal Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri, NKUBAP.00.24.YL.12.13' nolu proje olarak desteklenen "Kırsal Alanda Kadın Girişimciliğine Etki Eden Faktörler ve Tekirdağ İlinde Mevcut Durumun Belirlenmesi" isimli projenin amacı, kırsal alanda kadın girişimciliğine etki eden etmeleri irdelemek ve Tekirdağ kırsalında mevcut durumu belirlemektir.

Bu fikirden yola çıkarak, bu çalışmanın konu seçiminde beni cesaretlendiren ve çalışmanın her aşamasında yardımcı olan değerli danışman hocam sayın Prof. Dr. Aydın GÜREL'e, Tarım Ekonomisi Bölümüne, araştırmam sürecince sahada bana yardımcı olan Tekirdağ Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'ne anket çalışmalarında ilgi ve sevgilerini gösteren kırsal kadınlara en içten duygularıyla teşekkür ederim.

Emine Umay ÜLKER

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	viii
1.0. GİRİŞ VE GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş.....	1
1.2. İlin Özellikleri.....	4
1.2.1. Tarihi gelişim ve coğrafi konumu.....	4
1.2.2. Nüfus.....	6
1.2.3. Eğitim.....	7
1.2.4. İlin Girişimcilik Yapısı.....	8
1.2.5. Türkiye içindeki yeri.....	8
1.2.6. İhracat ve ithalat.....	10
1.2.6.1. İşgücü ve istihdam.....	10
1.2.6.2. İşsizlik.....	11
1.4. Girişimcilik.....	13
1.4.1. Girişimci.....	13
1.4.2. Girişimciliğin tanımı.....	15
1.4.3. Girişimcilik süreci.....	16
1.4.4. Girişimcilik yenilik ve yanlış inanışlar.....	17
1.4.5. Girişimciliğin önemi ve girişimciliği etkileyen faktörler.....	19
1.4.6. Girişimcilik yaklaşımları.....	21
1.4.6.1. Bireysel Yaklaşım.....	21
1.4.6.2. Çevresel Yaklaşım.....	22
1.4.6.3. Firma (işletme) yaklaşımı.....	23
2.0. KAYNAK ÖZETLERİ.....	24
2.1. Yurtiçi çalışmalar:.....	24
2.2. Yurtdışı çalışmalar:.....	35
3.0. MATERYAL VE YÖNTEM.....	37
3.1. Materyal.....	37
3.2. Yöntem.....	38
4.0. ARAŞTIRMA BULGULARI.....	39
4.1. Kırsal Kadın.....	39
4.1.1. Kadının Kırsal Yaşamdaki Yeri.....	39
4.1.2. Kadının Tarımsal Üretimdeki Rolü.....	40
4.1.3. Türkiye’de Kadınlara Yönelik Tarımsal Yayım Çalışmaları.....	42
4.1.4. Kadın Çiftçiler Tarımsal Üretim Eğitim ve Yayım Çalışmaları.....	43
4.1.5. Kadın Çiftçiler Tarımsal Yayım Projesi.....	43
4.1.6. Ev Ekonomisi Eğitim ve Yayım Çalışmaları.....	43
4.1.7. Gıdaların Çeşitli Yöntemlerle Muhafaza Edilmesi Eğitim ve Yayım Çalışmaları.....	44
4.1.8. İyotlu Tuz Kullanımı Eğitim ve Yayım Çalışmaları.....	44
4.1.9. Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinin Buldukları Yerlerdeki Kadın Çiftçilere Verilen Eğitim ve Yayım Çalışmaları.....	44
4.1.10. Kırsal Alanda Kadın Eğitimi İle Sağlıklı Süt Üretimi Projesi.....	45
4.1.11. Unicef –T.C. Hükümeti İşbirliği İle Yürütülen Projeler.....	45
4.1.12. Hizmetiçi Eğitim Seminerleri.....	46

4.1.13. Bakanlığın Diğer Faaliyetleri	46
4.1.14. Türkiye’de Kırsal Kadın Örgütlenmesi.....	46
4.1.15. Kırsal Kadının Eğitim Düzeyi.....	50
4.1.16. Kırsal Kadının Sosyal Güvenlik Durumu.....	51
4.1.17. Kırsal Kadının Sorunları.....	52
4.2. Dünyada ve Türkiye’de girişimcilik	54
4.2.1. Dünyada girişimcilik.....	54
4.2.2. Dünyada Girişimci Şehirlerin Dağılımı.....	57
4.2.3. Türkiye’de girişimcilik.....	58
4.2.4. Türkiye’de Girişimci Şehirlerin Dağılımı.....	59
4.3. Kadın Girişimciliği.....	62
4.3.1. Kadın Girişimciliğinin Yaygınlaşması.....	63
4.3.2. Türkiye’de Kadın Girişimciliği.....	66
4.3.3. Türkiye’de Girişimciliği Teşvik Eden Kuruluşlar	70
4.4. Tekirdağ İlinde Kırsal Kadın Girişimciliği.....	74
4.4.1. Yaş.....	74
4.4.2. Eğitim.....	75
4.4.3. İletişim.....	76
4.4.4. Tarım ve Girişimcilik Görüşler.....	77
4.4.4.5. Çevresel Özellikler.....	78
5.0 SONUÇ VE ÖNERİLER.....	82
KAYNAKLAR.....	85
ÖZGEÇMİŞ.....	93

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa No
Şekil 1.1: İlin Kır – Kent Nüfus Dağılımı.....	7
Şekil 1.2: Türkiye Girişimcilik Haritası.....	9
Şekil 1.3 Tekirdağ’da Girişimcilik.....	10
Şekli 1.4. İlde Yaş ve Cinsiyete Göre İŞKUR Başvuruları.....	12
Şekil 1.5: İlde Cinsiyete Göre İŞKUR’a Kayıtlı İşsizlerin Mesleki Dağılımı.....	12
Şekil 1.6: Girişimciliği Etkileyen Faktörler.....	20
Şekil 4.1: Dünyanın En Girişimci 20 Şehri.....	57
Şekil 4.2: Türkiye Girişimcilik Haritası.....	60
Şekil 4.2.: Kadın Girişimciliğini Olumsuz Yönde Etkileyen Etmenler ve etkinliği.....	81

TABLolar DİZİNİ

	Sayfa No
Tablo 1.1.: Belediye ve Köylerin Dağılımı.....	4
Tablo 1.2.: İlin Nüfus Özelliği.....	6
Tablo 1.3: İl Nüfusunun Eğitimi	7
Tablo 1.4. Türkiye ve Tekirdağ'da Girişimciliğin Karşılaştırılması.....	9
Tablo 1.5. Tekirdağ'da İşgücüne Katılım, İşsizlik ve İstihdam (%).....	11
Tablo 3.1: Tekirdağ İli Yerleşim Üniteleri ve Uygulanan Anket Sayısının	37
Tablo 4.1. Kadın İşçilerin Yaşlarına Göre Eğitim Düzeyleri	50
Tablo 4.2. Kadınlara Göre Sosyal Güvenliğin Anlamı	51
Tablo 4.3 Kadınlara Göre Sosyal Güvenlik Durumları	52
Tablo 4.4. Türkiye'de İşgücüne Katılım Oranları (%).....	53
Tablo 4.5. Tarımda Çalışan Kadınların Ücret Konumlarına Göre Dağılımı (%)	53
Tablo 4.6. Dünyanın En Girişimci 20 Şehri.....	57
Tablo 4.7 Bazı Ülkelerde Her 100 Yetişkin İçindeki Girişimci Sayısı.....	69
Tablo 4.8.: Türkiye'de İşverenlere ve Kendi Hesabına Çalışan Kadınların Oranı.....	70
Tablo 4.9 Yaş Aralığı.....	74
Tablo 4.10: Eğitim Durumu.....	75
Tablo 4.11: Bilgi Kanalları ve Kullanımı.....	77
Tablo 4.12: Tarım ve Girişimcilik Hakkında Görüşler.....	78
Tablo 4.13.: Kadın Girişimciliğini Olumsuz Yönde Etkileyen Etmenler ve Etkinliği..	80

1. GİRİŞ VE GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Günümüzde tüm ülkeler, kalkınmanın odak noktasının insan olduğu gerçeğini dikkate alarak onların gelişimi ve eğitimini en geçerli yatırım olarak kabul etmektedirler. Köseoğulları'nın (2010) ifade ettiği ve Köseoğulları'na (2010) atfen Karaturhan (2004) gerek ülkemiz ve gerekse gelişmekte olan tüm ülkelerin nüfusun yaklaşık yarısını oluşturan ve üretimin her aşamasında önemli roller üstlenen kadınların kalkınma olanaklarından eşit pay alamadıklarını belirtmektedirler. Günümüz dünyası inanılmaz hızlı bir değişim süreci yaşamakta, insanlar değişmekte, ülkeler arasındaki sınırlar kalkacak düzeye gelmektedir. Her toplum gerçek anlamda demokratikleşmek, çağdaş uygarlığa katkıda bulunmak, bugününü yarınına güvence altına almak istemektedir. Gelişme ve kalkınma kavramları ise, ancak insanın insan olarak niteliklerini geliştirmeyi, insana öncelik vermeyi amaçlamış ve bu amacına ulaşmış toplumlar için anlamlı olarak kullanılabilir (Özgen ve Ufuk 2005). İnsan için yapılan eğitim yatırımı en değerli, en verimli yatırım olarak kabul edilmesine karşın kadınların toplum içerisindeki rolleri evrensel olarak düşük bulunmakta, genellikle kadın erkek ile eşit düzeyde eğitim görememektedir.

Kırsal alandaki insanın yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve ekonomik, çevresel, sosyal durumunun katılımcılık temelinde iyileştirilmesi, girişimciliğin teşvik edilmesi kırsal kalkınma çalışmalarının olmazsa olmazlarından. Çünkü birçok literatürlerde belirtildiği gibi (Anonim 2003) günümüz dünyasında yoksulluk sınırı altında yaşayan her 10 kişiden 7'si kadındır. Oysa dünyadaki toplam işgücünün 2/3'ünün kadınlara ait olduğu bilinmektedir. Kadınların günlük çalışma süreleri saat olarak erkeklerinkinden %25 daha uzundur. Bütün dünyada toplam gıdanın %50'si kadınlar tarafından üretilmektedir. Ancak kadınların geliri dünya gelirinin yalnızca 1/10'u kadardır ve dünyanın tüm varlığının sadece %1'i kadınlara aittir. Bunların yanı sıra kadınlar aile içindeki temel birikimi sürekli kılmak, karşılığı ödenmeyen bir emekle kocanın ve çocukların emek gücünü piyasaya sunabilmeleri için, meta dışı bir üretim biçimi olan ev içi sürekli yeniden üretimi sağladıkları bilinmektedir (Anonim 2003).

Ancak bütün bunlara karşın dünya genelinde yaygın birimleri zaman ve kaynaklarının yalnızca % 5 gibi küçük bir bölümünü kadınlara ayırmaktadırlar. Bu durum kadınların tarımsal yaygın hizmetlerinden yeterince yararlanamadıklarını, yani girişimcilik açısından engel bir durumu göstermektedir (Swanson ve ark.1990).

Türkiye’de çalışma yaşamında özellikle ele alınması gereken grupların başında da kırsalda yaşayan kadınlar gelmektedir. Köylerde kadın ve erkek arasındaki iş bölümüne dayanan farklılaşmalar olmasına rağmen, henüz kadının statüsü ikinci derecededir (Türkdoğan 2006). Kadınlar tarımsal işlerde üreten, değerlendiren, pazarlayan, ev içi rolleri açısından da tükettiğini üretme durumunda olan bireyler olarak önemli rollere sahiptir. Gelişmekte olan ülkelerin büyük bir bölümünde kadınlar, toprağın hazırlanmasından hasada kadar, bitkisel üretimde önemli görevler üstlenmektedirler. Hasattan sonra ise depolama, bakım, satış ve işleme gibi işlerinden hemen hemen tamamını kadınlar yapmaktadır (Hablemitoğlu 2001). Ayrıca Türkiye’deki özellikle küçük ölçekli tarım işletmeleri bitkisel üretim ile hayvansal üretimi birlikte yapmaktadır. Dolayısıyla kadınlar, sadece bitkisel üretimin yükünü değil, aynı zamanda hayvansal üretimin de iş yükünün büyük bir bölümünü çekmektedir (Bayraktar ve Gaytancıoğlu 2000). Ayrıca kadınlar, kaynakların kullanılmasında, kaynaklara özen gösterilmesi ve yönetilmesinde yaşamsal roller oynamakta olup, yöresel ölçekte; gıda, su, yakacak odun, yem, meyve ve yabani bitkiler dâhil diğer doğal ürünlerin nerede bulunacağı ve nasıl kullanılacağı konusunda da geniş bilgi ve deneyimlere sahiptirler (Alkan 2007). Kırsal kesimde yaşayan kadınlar, salt deneyimleri sayesinde, kaynakların sürdürülebilir kullanımı konusunda erkeklerden daha bilgilidirler (Alkan 2007). Bu emek yoğun kimliğine rağmen Türkiye’de kadının kırsal alan yaşamına etkin ve erkeklerle eşit düzeyde katılımının önünde tarımsal ve sosyokültürel engeller ve yasal eksiklikler durmaktadır (Örnek 2007).

Molnar, kadınların; hem aile içinde, hem de tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde ortaya koydukları katkılarla, sürdürülebilir kalkınma sürecinin gerçekleştirilmesinde önemli roller oynayabileceklerini belirtmektedir (Abuquah 1996). Bu süreçte kadınlar, yaşanan ekonomik krizlerden aynı toplumda, hatta aynı ailede birlikte yaşadıkları erkeklerden farklı etkilenirler (Brown ve Lapuyade 2001).

Türkiye’de kadınların işgücüne katılım oranı 1995–2005 yılları arasında büyük ölçüde azalarak %24,8’e düşmesine rağmen, halen tarımda çalışanların %45,3’ü kadındır. Ülke genelinde işgücüne katılan kadınların da %51,6’sını tarım kesiminde çalışan kadın nüfusu oluşturmaktadır (Altun 2000). Kadınlar hakkında pek çok araştırma yapılmasına karşın, kırsal kadına yönelik yapılan araştırmaların sayısı oldukça sınırlıdır.

Türkiye’de kadınlar birçok gelişmekte olan ülkelerdeki kadınlar gibi, çoğunlukla ya kırsal kesimde ücretsiz aile işçisi ya da emek yoğun sektörlerde ucuz emek olarak çalışmaktadır. Kırsal alandaki kadın için üretim ve ev işlerinin birlikte yapılması, eğitim düzeyinin ve toplumsal statünün düşüklüğü, örgütlenmenin sağlanamaması, kısmi çalışma

olanaklarının bulunmaması ve başta sosyal güvenlik olmak üzere çalışma yaşamı ile ilgili yasal mevzuattaki eksiklikler, önemli sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır (Yıldırak ve ark. 2003). Bu grup içerisinde kadın işçiler yüklenmek durumunda kaldıkları sorumluluklarından dolayı daha da ağır koşullarla karşı karşıyadır. Hane gelirlerinin ve değerlerinin dağılımında ve yönetilmesinde, kredi gibi üretken değerlere erişimde, kaynakları kullanmada, mülkiyet üzerinde söz hakkına sahip olmada zayıflıkları ve kendilerine eşitlik ilkeleri çerçevesinde davranılmaması, işgücü piyasasındaki ayrımcılık, ekonomik ve politik kurumlarda yaşadıkları sosyal dışlanma, kadınların yoksulluğa karşı korumasız olmalarının nedenleridir (Alkan 2007). 1990'dan bu yana toplanan bütün Birleşmiş Milletler Konferansları, ama özellikle de Kopenhag Dünya Kalkınma zirvesi ve Pekin 4. Dünya kadın konferansı'nda, kadınların yoksulluğunun bir dünya sorunu olduğu vurgulanmıştır (Ecevit 2003).

Türkiye'de kırsal alanda yaşayan kadınların en büyük sorunu eğitimsizlik ve sağlıktır (Örnek 2007). Bunlar aynı zamanda diğer sorunların da kaynağı niteliğindedir. 2003 yılında yapılan nüfus ve sağlık araştırmasına göre kırsal kesimlerde yaşayan kadınların %31'i herhangi bir eğitim almamıştır (Anonim 2003). Bu sorun ülkenin batısından doğusuna gittikçe artış göstermektedir. 1998 yılında yapılan nüfus ve sağlık araştırmasına göre doğu bölgelerinde hiç eğitim almamış kadın oranı %46 iken bu oran batı bölgelerinde %7 ile %17 arasında değişmektedir (Örnek 2007).

Eğitim düzeyinin bu kadar düşük olması kırsal alanda yaşayan kadının önünde farklı engeller oluşturmaktadır. Bunlardan en önemlisi kadının çalışma hayatına yöneliktir. Türkiye'de toplam istihdamın %25,9'unu (5.700.000 kişi) kadınlar oluşturmaktadır. Kadınların işgücüne katılım oranı oldukça düşüktür ve bu oran 2005–2006 yıllarında düşmeye devam etmiştir. Çalışan kadınların yarısından fazlası tarım sektöründe çalışmaktadır. Tarım sektöründe çalışan toplam işgücünün ise yarıya yakını kadındır. Kırsal alanda çalışma hayatına yoğun bir biçimde katılan kadın esas olarak ücretsiz aile işçisi olarak çalışmakta ve tarımsal üretimin önemli miktarını gerçekleştirmektedir (Örnek 2007).

Kasnakoğlu (2000) çalışmasında sosyo-ekonomik ve politik koşulların, tarımsal üretimde çalışan kadınların düşük üretkenlikle kötü koşullarda çalışmalarına neden olmaktadır, görüşünü ileri sürmüştür. Bu koşulları ise, sınırlı toprak sahipliği, kadınlara uygun teknolojinin olamaması, yayım hizmetlerinden yararlanamama, tarımsal bilginin ev içi aktarımındaki sınırlılık, mali hizmetlere sınırlı erişim, zaman bulamama, eğitim eksikliği, teşvik edici unsur eksikliği ve değişik düzeylerdeki karar mekanizmalarında yer alamama olarak sıralamıştır.

Bu çalışmada kırsal alanda kadın girişimciliğine etki eden faktörler ve Tekirdağ ilinde mevcut durumun belirlenmiştir. Bu bağlamda 5 ana bölümden oluşan bu araştırmada giriş ve genel bilgiler bölümünde bölgenin tanımı, ilin girişimcilik potansiyeli, girişimciliğin genel tanımı irdelenmekte olup, bunu araştırmanın asıl konusu olan kaynak özetleri, materyal ve yöntem, araştırma bulguları, sonuç ve kaynaklar izlemektedir.

1.2. İlin Özellikleri

1.2.1. Tarihi gelişim ve coğrafi konumu

Tekirdağ ilinin tarihi M.Ö. 4000 yıllarına kadar uzanmaktadır. İl M.S. 19. Yüzyıldan itibaren Trakya'ya uzun yıllar hükmeden Roma hâkimiyetinde kalmıştır. 1354 yılında Süleyman Paşa komutasındaki kuvvetlerin Gelibolu'ya çıkmasıyla Türklerin hâkimiyetine girmeye başlamış ve 1357'de I. Murat Tekirdağ ve Çorlu'yu Türk hâkimiyetine almıştır. 13 Kasım 1922'de Yunan işgali de sona erdirilerek Türk yönetimine geçmiştir (Anonim 2012).

İl, Marmara Denizi'nin kuzeyinde, İstanbul ve Çanakkale illeri arasında yer almakta olup, komşu olduğu illerden Edirne'ye 141 km. Çanakkale'ye 194 km. İstanbul'a 131 km. ve Kırklareli'ne 122 km. uzaklıktadır. İl yüzölçümü 6.313 km² olup, Marmara Denizine ve Karadeniz'e sahili bulunmaktadır. Tekirdağ, Marmara bölgesinin % 8.60'ını, Türkiye topraklarının ise yaklaşık % 0.8'ini kaplamaktadır.

İl nüfusu 783.310, nüfus yoğunluğu km²'ye 126 kişidir. Tekirdağ ili; Merkez ilçe ile birlikte 9 ilçe (Çerkezköy, Çorlu, Hayrabolu, Malkara, Marmara Ereğlisi, Muratlı, Saray, Şarköy), 33 Belde ve 257 köy olmak üzere toplam 290 yerleşim ünitesinden oluşmaktadır.

Tablo 1.1.: Belediye ve Köylerin Dağılımı

İlçe Adı	Belediye Sayısı	Köy Sayısı	Toplam
Çerkezköy	5	5	10
Çorlu	6	17	23
Hayrabolu	3	46	49
Malkarda	4	70	74
Marmaraereğlisi	3	3	6
Merkez	5	55	60
Muratlı	1	16	17
Saray	3	19	22
Şarköy	3	26	29
Genel Toplam	33	257	290

Kaynak: Anonim 2012

Tekirdağ ili Avrupa'yı Anadolu'ya ve dolayısıyla Ortadoğu'ya bağlayan kara ve demiryolu üzerine kurulmuştur. Türkiye'nin en yoğun ithalat ve ihracatının yapıldığı İstanbul ile Avrupa arası bağlantı sağlayan D-100 ve D-110 karayolu ile TEM otoyolu il sınırları içerisinde geçmektedir. D-100 İpsala sınır kapısı ile Yunanistan'a, D-110 ve TEM otoyolu ile de Kapıkule sınır kapısından Bulgaristan'a ulaşılmaktadır (Çıracı ve ark. 2010).

Tekirdağ ilinin Marmara Denizi'ne 135 km kıyısı olması ve çeşitli amaçlarla kullanılan birçok iskeleye sahip olması Tekirdağ ilinden yapılan deniz ticaretini artırmaktadır. Tekirdağ Limanı; Haydarpaşa Limanına 70, Bandırma Limanına 53, Ambarlı limanına 55, Gempport Limanına 80, Varna limanına 212, Köstence Limanına 262, İstanbul Boğazına 69 ve Çanakkale Boğazına 54 mil uzaklıktadır (Çıracı ve ark. 2010).

1998 yılında hizmete giren Tekirdağ-Çorlu Havaalanı sivil ve askeri kategoride olup Çorlu-İstanbul istikametinde bulunan Seymen Köyü mevkiindedir. Havaalanının Çorlu ilçe merkezine uzaklığı 15 kilometredir (Çıracı ve ark. 2010).

Hava alanının tamamlanması çevre iller ve özellikle yaklaşık 17 km uzaklıktaki Tekirdağ'ın gerek turizm gerekse de ticaret yapısına oldukça önemli katkılar sağlama potansiyeli getirmektedir.

Ayrıca ülkemizin milli gelirinin %5'ini üreten Tekirdağ önemli bir sanayi bölgesidir. Dolayısıyla doğal kaynakları bakımından da zengin, her türlü taşımacılığa müsait önemli illerimizden biridir. Tekirdağ'ı İstanbul ile beraber bir üretim hizmeti merkezi haline getirebilmek için çift hat olarak yapılan demiryolu henüz tek hat olarak hizmet vermektedir (Çıracı ve ark. 2010). Demiryolu hattı ile Tekirdağ, Avrupa-Anadolu demiryolu hattına bağlanmıştır. Tekirdağ-Muratlı-Asyaport Limanı demir yolu hattı ile Muratlı Tekirdağ arası trenle yolcu da taşınabilmektedir.

Tekirdağ, coğrafi konumu itibariyle gerek ekonomik açıdan gerekse de sosyo kültürel yapı bakımından stratejik öneme sahip illerden birisidir. Tekirdağ'ın başta İstanbul'a yakınlığı bununla birlikte Avrupa'yı Anadolu'ya dolayısıyla Ortadoğu'ya bağlayan kara ve demiryolu üzerinde kurulmuş olması bu önemi daha da arttırmaktadır.

1996 yılında yapılan "İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması"nda, Tekirdağ'ın 79 il arasındaki konumu 7. sıradadır. 2003 yılında DPT tarafından yapılan tekrarlanan bu çalışmada Tekirdağ, sosyoekonomik gelişmişlik açısından yine 7. sırada yer almıştır (Dinçer ve ark. 2003). Bugün gelinen noktada; üniversite, liman ve demiryolu alt yapısı, sahip olduğu sanayi yatırımları ve ekonomik potansiyeli

düşünüldüğünde Tekirdağ, sosyoekonomik yaşam açısından önemli düzeyde gelişmiş illerden birisidir (Çıracı ve ark. 2010).

Bu bağlamda ilin girişimcilik potansiyelini etkileyen etmenler arasında karayolu, deniz yolu, demiryolu ve hava yolu bağlantıları önemli rol oynamaktadır.

1.2.2. Nüfus

Tekirdağ İşgücü Analiz Çalışması'nda (Çıracı ve ark. 2010) ifade edildiği gibi, Tekirdağ, şehirleşme oranının yüksek olduğu illerden biridir. İlin nüfusu, TÜİK 2009 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre 783.310 kişidir. Bu nüfusun 530.278'i şehirlerde, 253.032'si belde ve köylerde yaşamaktadır. Şehirde yaşayanların oranı % 67,7 belde ve köylerde yaşayanların oranı % 32,3'dür. Tekirdağ nüfusunun yaklaşık % 72'si Merkez, Çerkezköy ve Çorlu ilçelerinde yaşamaktadır. Yine aynı nüfus sayımı sonucuna göre, il merkezi nüfusu 202.216 kişi, ilin nüfus yoğunluğu ise km² başına 126 kişidir. Nüfus yoğunluğu merkez ilçede 154 kişiye yükselmektedir. Nüfus bakımından en büyük ilçeleri sırasıyla Çorlu, Merkez ve Çerkezköy'dür. Nüfus bakımından en küçük ilçeleri Marmara Ereğlisi, Muratlı ve Şarköy' dür. Tekirdağ ilinde ortalama hane halkı büyüklüğü 3,8'dir.

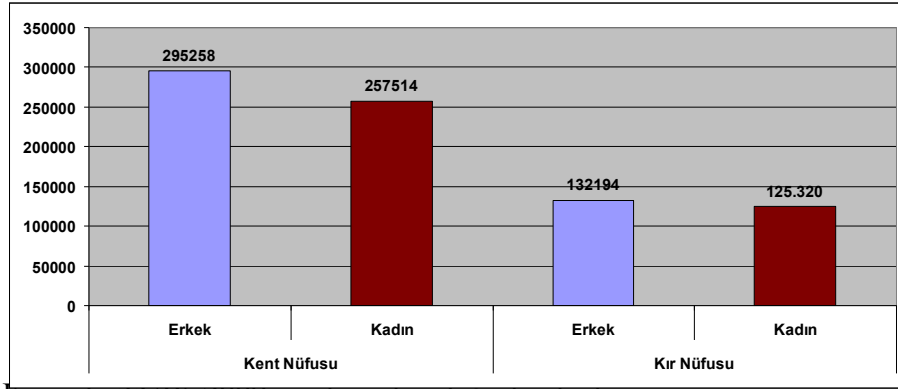
Tablo 1.2.: İlin Nüfus Özelliği

Tekirdağ	İl ve İlçe Merkezleri			Belde ve Köyler			Toplam		
	Toplam	Dikey (%)	Yatay (%)	Toplam	Dikey (%)	Yatay (%)	Toplam	Dikey (%)	Yatay (%)
Çerkezköy	69875	13,2	45,3	84423	33,4	54,7	154298	19,7	100,0
Çorlu	206134	38,9	84,7	37151	14,7	15,3	243285	31,1	100,0
Hayrabolu	18357	3,5	51,0	17611	7,0	49,0	35968	4,6	100,0
Malkara	27371	5,2	50,1	27287	10,8	49,9	54658	7,0	100,0
Muratlı	19107	3,6	73,3	6945	2,7	26,7	26052	3,3	100,0
Saray	21784	4,1	47,0	24538	9,7	53,0	46322	5,9	100,0
Şarköy	16624	3,1	55,0	13624	5,4	45,0	30248	3,9	100,0
Merkez	140535	26,5	82,3	30157	11,9	17,7	170692	21,8	100,0
M. Ereğlisi	10491	2,0	48,2	11296	4,5	51,8	21787	2,8	100,0
Toplam	530278	100,0	67,7	253032	100,0	32,3	783310	100,0	100,0

Kaynak: TÜİK 2009 verilerinden değerlendirilmiştir.

İl nüfusunun kent ve kırsal dağılımı aşağıdaki şekilde verilmiştir.

Şekil 1.1: İlin Kır – Kent Nüfus Dağılımı

Kaynak: TÜİK 2009 verilerinden değerlendirilmiştir.

Şekil irdelendiğinde, ilde gerek kırsalda ve gerekse kentselde kadın erkek nüfusu arasında fazla bir fark olmadığı görülmektedir.

1.2.3. Eğitim

2009 yılı nüfus sayım sonucuna göre ilde kadınların % 4,6'sı okuma yazma bilmemekte, % 4,1'i bir okul bitirmemiş sadece %39,8'i ilkokul mezunudur (Çıracı ve ark. 2010). Bu da il nüfusunun yaklaşık % 50'sinin ilkokul ve daha az eğitim görmüş kişilerden oluştuğunu göstermektedir. Ancak ilin okuryazar nüfus oranı Türkiye genelinden daha yüksektir.

Tablo 1.2.3: İl Nüfusunun Eğitimi

Eğitim Düzeyi	Toplam		Erkek (%)	Kadın (%)
	Nüfus	%		
Okuma yazma bilmeyen	27.869	4,6	21,3	78,7
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	25.040	4,1	40,2	59,8
İlkokul mezunu	243.287	39,8	47,3	52,7
İlköğretim mezunu	65.266	10,7	55,1	44,9
Ortaokul veya dengi okul mezunu	38.668	6,3	59,6	40,4
Lise veya dengi okul mezunu	134.298	22,0	58,6	41,4
Yüksekokul veya fakülte mezunu	44.711	7,3	58,3	41,7
Yüksek lisans mezunu	2.206	0,4	61,4	38,6
Doktora mezunu	519	0,1	70,1	29,9
Bilinmeyen	29.237	4,8	59,8	40,2
Toplam	611.101	100,0	51,4	48,6

Kaynak: TÜİK 2010

TÜİK 2010 yılı il nüfusu cinsiyet dağılımına göre irdelendiğinde, okuryazar olmayan kadın nüfusu oranının oldukça yüksek olduğunu (% 78,7) ve buna karşın erkek nüfus oranının

oldukça düşük olduğunu (% 21,3) görmekteyiz. Benzer şekilde kadın nüfusunun okul bitirmeyen ve ilkokul düzeyinde erkek nüfusundan daha yüksek olduğu ve eğitim seviyesi yükseldikçe erkek oranının arttığı, kadın oranının ise azaldığı görülmektedir.

Bu sonuca göre, ilin girişimcilik potansiyeli açısından eğitim seviyesi önemli bir etmendir. İl nüfusunun yarıdan fazlasının orta okul ve daha az seviyede eğitim görmüş olması (% 65,3) il girişimcilik potansiyelini olumsuz yönde etkilemektedir. Ancak lise, hatta yüksek okul mezunlarının sayısı da küçümsenmeyecek seviyede yüksektir.

1.3. İlin Girişimcilik Yapısı

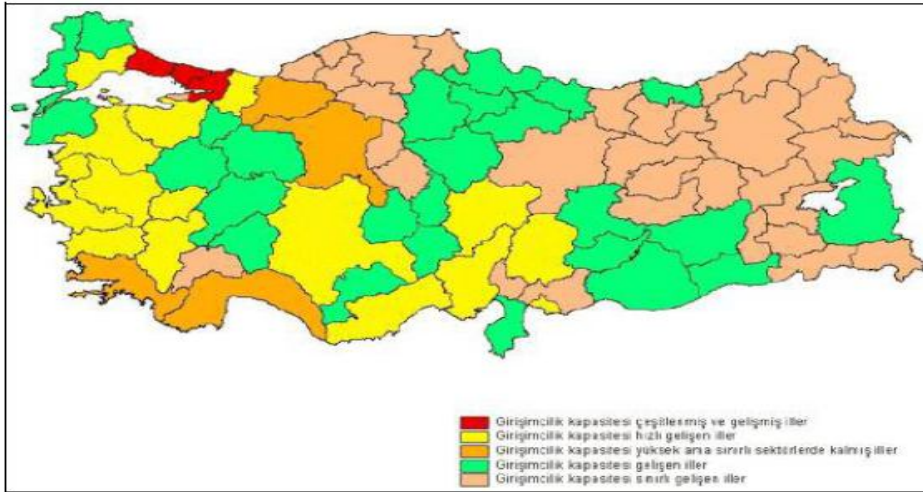
1.3.1. Türkiye içindeki yeri

İlin girişimcilik yapısını gerek karayolu bağlantısı, gerek deniz yolları bağlantısı , derek demiryolu bağlantısı ve gerekse hava yolu bağlantısı olumlu yönde etkilemektedir.

İlinin sosyo ekonomik gelişmişlik sıralamasında üst sıralarda olmasındaki en önemli etkenin güçlü bir sanayi yapısının varlığından kaynaklandığı belirtilmektedir (Çıracı ve ark. 2010). Çıracı ve ark. (2010) yapmış olduğu çalışmada Trakya Bölgesindeki 1.809 sanayi üretim tesisinin çoğunun, yani 1.277 adedinin Tekirdağ'da bulunduğu belirtilmektedir. Yine bu çalışmada; Tekirdağ ili imalat sanayi gelişmişlik sıralamasında Türkiye'deki 5. büyük il olduğu, Uluslar Arası Rekabet Araştırmaları Kurumu'nun rekabetçilik endeksine göre Tekirdağ'ın en rekabetçi iller arasında 7. sırada yer aldığı bildirilmektedir. Ancak, sanayisi yoğun bir kimliğe sahip olan Tekirdağ'da ticaretin payı oldukça düşük ve bununla birlikte ildeki ticaret borsalarının varlığı ticaretin geliştirilmesi ve sanayi ürünlerinin pazarlanması açısından oldukça önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Bu çalışmada (Çıracı ve ark. 2010) Tekirdağ'ın girişimcilik niteliği yüksek illerden biri olduğu belirtilmekte ve nitekim tabloda görüleceği gibi, Türkiye illerinin girişimcilik potansiyelinin görüldüğü haritada İstanbul ve Kocaeli Türkiye'de girişimcilerin en yoğun olduğu bölgedir. Bunu sarı renk ile gösterilen Türkiye genelinde yer alan ikinci derecede girişimci iller izlemektedir ki, bu illerin içinde Tekirdağ'da bulunmaktadır.

Şekil 1.2: Türkiye Girişimcilik Haritası

Kaynak: TUSİAD, 2003.

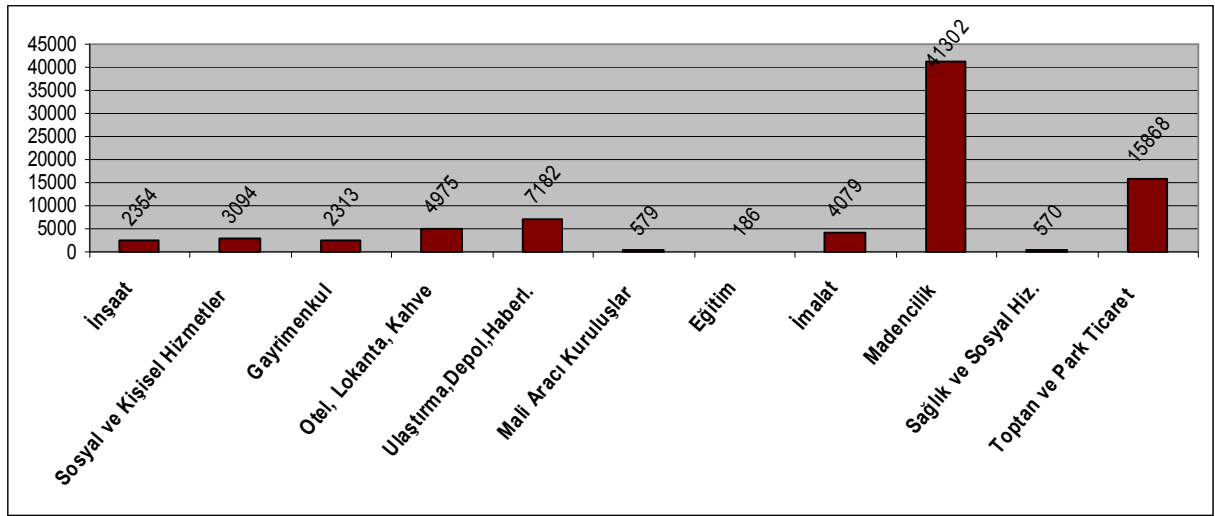
Ayrıca tabloda Tekirdağ ilindeki girişim sayıları Türkiye geneli ile karşılaştırılarak verilmektedir (Çıracı ve ark. 2010). Buna göre Tekirdağ ilinde girişimcilerin daha fazla madencilik, toptan ve perakende ticaret ve ulaştırma, depolama, haberleşme gibi sektörlerde yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 1.4. Türkiye ve Tekirdağ'da Girişimciliğin Karşılaştırılması

Girişim Sayısı	Türkiye	Tekirdağ
İnşaat	173.642	2.354
Diğer Toplumsal Sosyal ve Kişisel Hizmet Faaliyetleri	239.178	3.094
Elektrik, Su ve Gaz	1.571	0
Gayrimenkul Kiralama ve İş Faaliyetleri	226474	2.313
Otel, Lokanta ve Kahvehane	284905	4.975
Ulaştırma, Depolama, Haberleşme	607.033	7.182
Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	51.304	579
Eğitim	13.285	186
İmalat	446.393	4.079
Madencilik	3.490.786	41.302
Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler	48709	570
Toptan ve Perakende Ticaret	1.391.995	15.868

Kaynak: TUİK, 2010.

Şekil 1.3 Tekirdağ'da Girişimcilik

Kaynak: Gürel ve ark. 2012

Bu bağlamda ilinde yeniliklerin yayılması, inovasyon, girişimcilik açısından bazı bilimsel çalışmalar da (Gürel 1998, Gürel 2004, Gürel 2010a, Gürel 2010b) verilebilir.

1.3.2. İhracat ve ithalat

Çıracı ve ark. (2010) belirttikleri gibi, ilin dış ticaret yapısı incelendiğinde, 2005 yılında 81 il içerisinde 17. sırada ve ihracat il sıralamasında 2010 yılında 20. sırada yer almaktadır. Bu çalışmaya göre Tekirdağ'ın ihracat değeri 2010 yılı ağustos ayı itibariyle 337 ABD dolarıdır. 2005 yılında 369 Milyon ABD doları olan ihracat yıllık bazda değerlendirildiğinde görece olarak artış göstermekle birlikte il sıralaması bazında gerilemiştir.

İthalat bakımından 2005 yılında 81 il içerisinde 17. sırada yer alan Tekirdağ ithalat il sıralamasında 2010 yılında 19. sırada yer almıştır. Tekirdağ'ın ithalat değeri 2010 yılı ağustos ayı itibariyle 378 milyon ABD dolarıdır. 2005 yılında 380 Milyon ABD doları olan ithalat yıllık bazda değerlendirildiğinde son beş 5 yılda görece olarak artış gösterdiği bildirilmektedir (Çıracı ve ark. 2010).

Yine aynı kaynağa göre, 2009 yılında Trakya Bölgesi ihracatının % 74,9'u ve ithalatının % 76,5'i bölgede dış ticaret hacmi en gelişmiş il olan Tekirdağ gerçekleştirilmiştir.

1.3.3. İşgücü ve istihdam

Türkiye geneli işgücüne katılım oranı % 47,9 iken bu oran Tekirdağ'da % 56,2'dir. Bunun en önemli nedenlerinden birisi ilin sanayileşme ve üretim gücünün yüksek olmasıdır.

Bölgede çalışma çağındaki nüfus 2009 yılı verilerine göre 1.191.000 kişi ve iş gücü 643 bin kişi olup, bu sayının 2009 yılı verilerine göre 559 bini istihdam edilmektedir. Bölgedeki iş gücüne katılım, işsizlik ve istihdam oranları 2009 yılı verilerine göre il düzeyinde aşağıdaki Tablo verilmiştir (**Çıracı ve ark. 2010**).

Tablo 1.5. Tekirdağ'da İşgücüne Katılım, İşsizlik ve İstihdam (%)

	İşgücüne Katılım	İşsizlik	İstihdam
Tekirdağ	56,2	11,9	49,5

Kaynak: TÜİK İşgücü İstatistikleri, 2010.

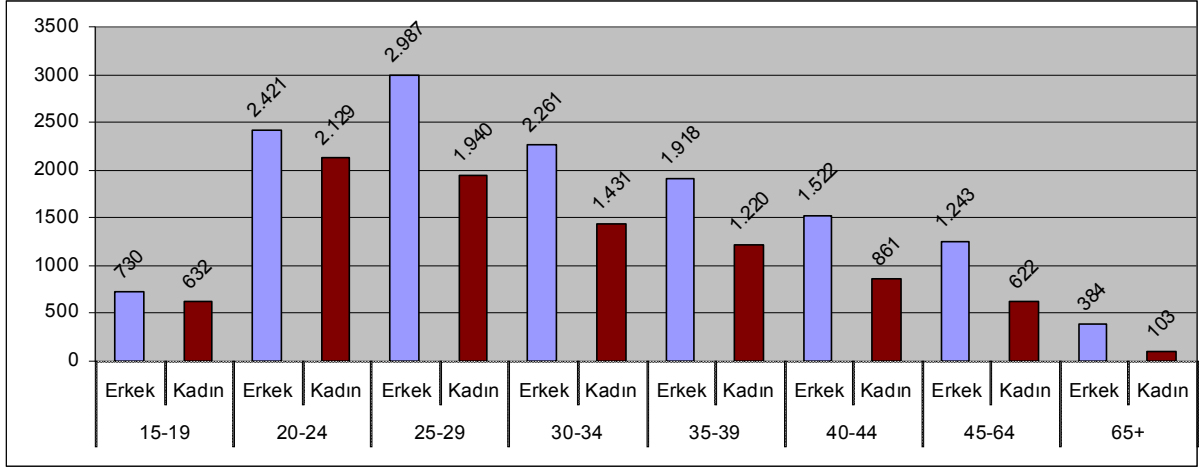
SGK (2011) kayıtlarına göre, ilde çalışma çağındaki nüfus toplam nüfusun % 73'ünü oluşturmakla birlikte işgücüne katılım oranının % 55,1'dir. TÜİK'in 2010 yılı verilerine göre, Tekirdağ'ın işsizlik oranı % 7,7, İstihdam oranı ise % 49,8'dir. Ayrıca kadın istihdam oranı açısından Tekirdağ Türkiye illeri içinde 7.sıradadır. Ancak diğer Trakya illeri olan Edirne 4. ve Kırklareli 5. sıradadır. Tekirdağ kadın istihdamı açısından % 27,3 oran ile Türkiye kadın istihdamı ortalamasının olan % 23,7'nin üzerindedir (Gürel ve ark. 2012).

Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu (URAK, 2009) tarafından yayınlanan, İller Arası Rekabetçilik Endeksi 2008-2009 verilerine göre, Tekirdağ Türkiye'nin 81 ili arasında, genel endeks bazında İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli, Bursa, Eskişehir'den sonra en rekabetçi il olarak 7. sırada yer almaktadır. Tekirdağ'ın toplam rekabetçilik gücünü oluşturan alt endeksler incelendiğinde, % 63,64 oranıyla "Erişilebilirlik Endeksi", %19,94 oranıyla "Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli Endeksi", %15,73 oranıyla "Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi Endeksi" ve % 0,69 oranıyla "Markalaşma Becerisi ve Yenilikçilik Endeksi" yer almaktadır.

1.3.4. İşsizlik

Tabloda görüldüğü gibi (Çıracı ve ark. 2010) Tekirdağ İŞKUR'a başvuran erkek ve kadınların genç yaşta (20-34) oldukları, ilerleyen yaşlarda ise İŞKUR'a başvuru oranının azaldığı görülmektedir.

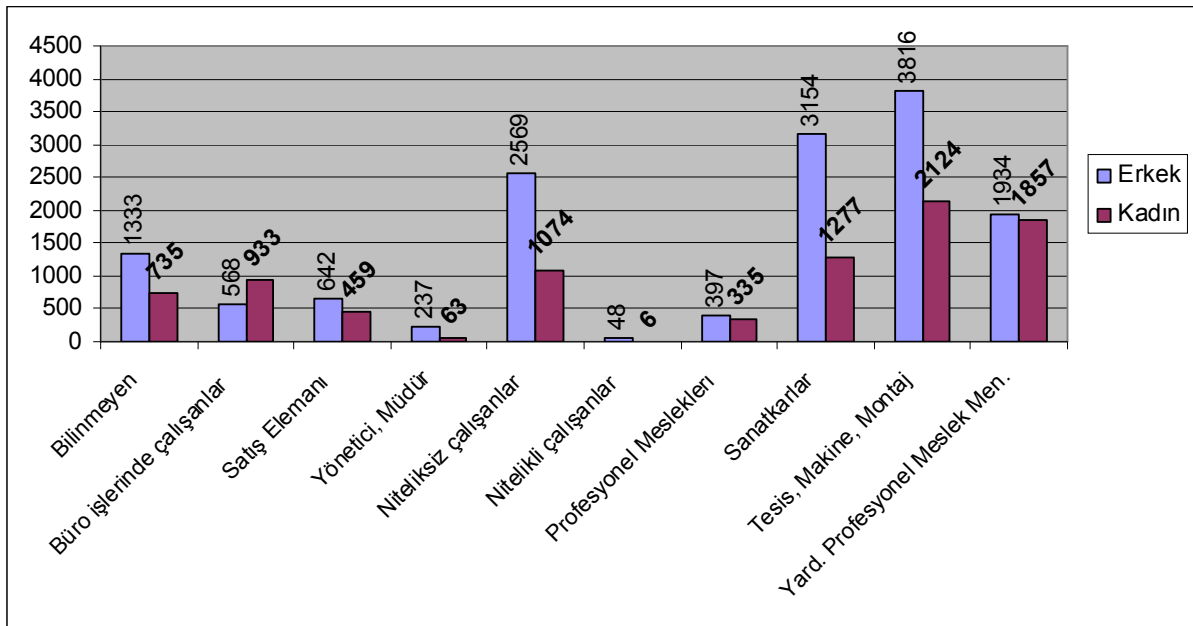
Şekli 1.4. İlde Yaş ve Cinsiyete Göre İŞKUR Başvuruları

Kaynak: Türkiye İş Kurumu, 2010.

Tekirdağ İŞKUR'a kayıtlı işsizlerin cinsiyete göre mesleki dağılımı aşağıdaki tabloda görülmektedir (Çıracı ve ark. 2010). Buna göre en fazla kadın işsiz tesis, makine ve montaj sektöründedir. Bunu yardımcı profesyonel meslek mensupları, sanatkârlar ve niteliksiz çalışanlar izlemektedir. En az işsizlik oranı ise nitelikli çalışanlar, yönetici müdür ve profesyonel mesleklerde olduğu görülmektedir.

Şekil 1.5: İlde Cinsiyete Göre İŞKUR'a Kayıtlı İşsizlerin Mesleki Dağılımı

Kaynak: Türkiye İş Kurumu, 2010.

2005-2009 yılları arasında kayıtlı işsizlerin erkek ve kadınların yoğun olarak 25-34 yaşları arasında toplandığı söylenebilir. Kayıtlı işsizlerin 2009 yılındaki sayısı bir önceki yıla göre önemli ölçüde artış göstermiştir. Bu durum 2008 yılındaki daralmanın bir yansıması olarak yorumlanabilir. Tekirdağ ilindeki işsizlerin eğitim durumlarına bakıldığında, yapılan başvuruların ilk ve orta öğretim düzeyinde yoğunlaştığı görülmektedir. İlk ve ortaöğretim düzeyinde yapılan başvuruların, toplam başvurulara oranı 2005 yılında %93, 2006 yılında %83, 2007 yılında %86, 2008 yılında %69, 2009 yılında ise %79'dir. Bu oranın yüksekliği, İŞKUR'a başvuruda bulunanların önemli bir bölümünde eğitim ve mesleksizlik sorununun olduğunu göstermektedir.

TUIK (2010) verilerine göre Tekirdağ ilinde 2009 yılı rakamlarına göre, okuma yazma bilmeyen 15 yaş üstü 27.869 kişi bulunmaktadır. Bunların toplam nüfus içerisindeki payı %5'dir. Bu grubun istihdam oranı dikkate alındığında okuma yazma bilmeyen dört kişiden ancak biri iş bulabilmektedir. Yine aynı şekilde okuma yazma bilmeyenlerin dışında, lise altı eğitim alanların toplam okuma yazma bilenlerin içindeki oranı %63'dir. Bu grubun istihdam oranı dikkate alındığında her beş kişiden ancak iki tanesi lise altı eğitimle iş bulabilmektedir. İş arayanların eğitim düzeyleri açısından dikkat çeken bir gelişme; 2009 yılında ilk ve orta öğretim mezunu kadınların, başvuruda bulunan işsizler içerisindeki oranının yükselmesidir. Bununla birlikte ön lisans ve lisans düzeyinde kayıtlı kadın işsizlerin toplam içerisindeki payı değişmezken, belirtilen gruptaki erkek işsizlerin payı 2009 yılında %7'den %5'e düşmüştür.

1.4. Girişimcilik

1.4.1. Girişimci

Girişimci (müteşebbis) kelimesi teşebbüs kelimesinden gelmektedir. Teşebbüs ise, Arapçada yapışkan anlamına gelen "şebis" kelimesinden türetilmiştir (Durak 2011). Teşebbüs yapışmak, tutunmak, tuttuğunu bırakmamak anlamlarına gelmektedir. Girişken veya girişimci kavramı kendi inisiyatifini kullanarak cesaretle bir işe başlayan, giriş yapan, sorunu çözme konusunda atılımda bulunan kişidir (Türkoğlu 2007). Fransızcada "entreprendre" sözcüğünden türetilen girişimcilik kavramı Türkçede 'üstlenmek' manasını ifade eder. Bu durumda, girişimci bir işletmeyi organize etme, yönetme ve risk alma biçimindeki sorumlulukları üstlenen kişiyi ifade etmektedir (Arıkan 2004). Çetindamar (2003) Girişimci, risk alarak yenilik yapan kişidir. diğer bir deyişle, girişimci fırsatları gözleyen ve onları bulduğunda her tür riski alarak gerçekleştirilmeye çalışandır.

Girişimciliğin çok boyutlu olması ve pek çok anlamı içermesi bakımından çeşitli tanımları yapılmaktadır. Girişimci, basit tanımıyla risk yüklenmek kişidir şeklinde tanımlandığı gibi, girişimcinin amacıyla üretim faaliyetlerinde inovasyon, yenilik geliştiren kişidir (TUGİAD 1993) şeklinde de tanımlanmaktadır. İyicil (2006) ve İyicil'e atfen Schumpeter Joseph (1961), Schumpeter (2000) ve Westhead ve Wright (2000) girişimci, mal ve hizmet üretiminin yapılabilmesi için üretim faktörlerini en iyi koşullar altında bir araya getiren kişidir, şeklinde tanımlamıştır. Girişimci, risk alarak, başkalarının ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla üretim faktörlerinin alımını yapmakta ve bunların bir araya getirilmesi imkanının sağlamaktadır. Aynı zamanda girişimci, kar amacı gütmekte ancak tek bir amaç olarak kar elde edilmesini de düşünmemektedir. Girişimci'in ilk kez 18.yüzyılın başında Fransız ekonomist Richard Cantillon tarafından "henüz belirginleşmemiş bir bedelle satmak üzere üretim girdilerini ve hizmetlerini bugünden satın alan ve üreten kişi" olarak tanımlandığı bildirilmektedir (İyicil 2006). Müftüoğlu (1996) ise girişimci, risk alarak yenilik yapan kişidir ya da fırsatları gözleyen ve risk yüklenerek yenilikleri gerçekleştirmeye çalışan kişidir, ifade etmektedir.

Girişimcilik, girişimcinin eylemidir. İktisat kuramcılarında Schumpeter girişimciyi, iş dünyasına ilişkin kararlar alma düzeyinde beliren bir zihniyet olarak nitelendirmektedir. Bu zihniyetin en önemli özelliği yenilik peşinde koşma ve yenilikler getirebilme durumu olarak belirtmektedir. Müftüoğlu "girişimci" kelimesini şöyle tanımlamaktadır: Bir tarayıcı gibi sürekli olarak çevreyi gözetleyip talep açıklarını yakalayan, yeni talepler oluşturan, talepteki değişimleri zamanında fark eden, kaynakları sağlayarak üretim tesislerini kuran, rekabeti seven ve rekabeti varlığının önemli bir nedeni olarak gören, riske girmekten ve sorumluluk üstlenmekten çekinmeyen, yaratıcı yeteneklere sahip kişilerdir (İyicil 2006).

Girişimci, yeniliklere açık olan, risk almaktan korkmayan, yenilik geliştirme gayreti içinde olan, fırsatları gözleyen, fikir üreten ve fikrini hayata geçirme koşul ve olanaklarını araştıran kişi ya da kişilerdir. Girişimci kişileri diğerlerinden ayırt eden özellikleri a) Sosyo-ekonomik özellikler, b) Kişisel özellikler ve c) İletişim özellikleri olmak üzere üç ana grup altında toplamak mümkündür. Girişimcilerin (a) sosyo-ekonomik özelliklerini daha eğitimli ya da okuma yazma oranı yüksek, yüksek statüye sahip, yüksek bir sosyal statüye ulaşma çabasında olan, büyük işletme sahipleri, daha ticari-ekonomik ve pazarlamacı konuma sahip, kredi almaya, yani risk yüklenmeye olumlu kişiler olarak sıralayabiliriz. (b) Kişisel özellikleri bakımından girişimciler kendilerini başkalarının yerine koyabilen, katı davranış ve inanca sahip olmayan, soyut şeylerle ilgilenen, değişime karşı uyumlu olan, yaptığı işlerde bir sonuca varmak isteyen kişilerdir. (c) Girişimcileri diğerlerinden ayırt eden iletişim özellikleri

ise, genel olarak girişimciler sosyal katılımları daha fazla olan, sosyal sistemle daha iyi bütünleşmiş, seyahat eden, sınır ötesi ile ilgilenen, yani dışa açık kişilerdir. Girişimciler kurum ve kuruluşlar ile sıkı iletişim kurar, kitle iletişim araçlarını daha fazla izlerler ve kişiler arası ilişkileri güçlüdür. Girişimciler daha fazla bilgi arayan, daha fazla fikir önderliğine sahip olan ve geleneksel normlardan çok modern normlara ilgi duyan kişilerdir. Kuşkusuz girişimciler için yukarıda sıralanan sosyo-ekonomik, kişisel ve iletişim özelliklerine eklenecek daha fazla özellikler de sıralanabilir (Gürel ve Şenel).

1.4.2. Girişimciliğin tanımı

Girişimcilik, içerisinde pek çok faktörü barındırması sebebiyle, çok yönlü ele alınması ve incelenmesi gereken bir olgudur. Çünkü girişimcilik doğrudan girişimcinin kendisiyle, onun kurduğu veya devam ettirdiği örgütle ve hem girişimcinin hem de firmanın içerisinde bulunduğu sosyal, ekonomik, kültürel, fiziki vb. çevreyle bir bütündür (İyicil 2006).

Girişimciliği çok sayıda farklı tanımlanmaktadır. Girişimcilik kavramı henüz işletmecilik literatüründe hem de iktisat literatüründe kullanılmaktadır. Birçok araştırmacı girişimciliği, küçük işletme kurulması ve bunların yönetilmesi ile özdeşleştirmiştir. Bazı yazarlar ise girişimciliği, risk alma, yenilikleri yakalama, fırsatları değerlendirme ve tüm bunların hayata geçirilme süreci olarak adlandırmaktadır. Ancak yukarıda da açıklandığı üzere bu tanımlar girişimciliği açıklamak adına yetersiz kalmaktadır. Genel olarak girişimcilik; ortaya çıkan fırsatlardan yararlanma veya yeni fırsatlar yaratabilme amacıyla üretimin girdilerini örgütlenme yeteneği ve risk alma özellikleriyle bağdaştırarak çıktıya dönüştürmek olarak tanımlanabilmektedir (Tosunoğlu 2003). İlk kez Orta Çağ'da kullanılan girişimcilik kelimesinin iş yapan, bir şeyi yapmaya başlayan kişi anlamına gelen "entrepreneur" kökünden geldiği bilinmektedir. Girişimciliğin tanımının ilk kez, 18. yüzyılın başlarında Fransa'da yaşayan İrlandalı ekonomist Richard Cantillon tarafından yapıldığı görülmektedir. Bu tanıma göre girişimci; henüz belirginleşmemiş bir bedelle satın alarak üretimin girdilerini ve hizmetlerini bir risk olarak satın alan ve üreten kişi olarak ifade edilmektedir. Ekonomik gelişme ve değişim sürecine bağlı olarak zaman içinde girişimci tanımına eklentiler gelerek tanım gelişerek değişiklik gösterdiği görülmektedir (İyicil 2006).

Girişimci tanımı, R. Cantillon'dan sonra Jean Baptiste Say tarafından geliştirilerek, girişimcinin risk üstlenme kadar üretim girdilerini örgütlenme ve yönetme niteliğine sahip olması gerekliliği üzerinde durulduğu görülmektedir. Bunlara ek olarak, daha sonra, Joseph A. Schumpeter girişimcinin yenilikçi ve dinamik olma özelliğini vurgulamaktadır.

Schumpeter'in çalışmalarında girişimcilik, yenilik yaratma ve teknolojik buluşlar ile açıklanmaya çalışılmış ve yeni ürünler, yeni hizmetler, yeni süreçler, yeni arz kaynakları ve yeni pazarlar yaratmak için yeni kaynakların yaratılması gibi konular üzerinde ağırlıklı olarak durulmaktadır. Schumpeter'in bakış açısında girişimci, toplumda değişimi yaratacak kişi ve kurumlar olarak tanımlanmaktadır (Dean 1993).

20. yy'la kadar iş yapan, aktif kimseler için kullanılan girişimci tanımı, zaman içinde gelişerek risk alma, yenilikleri yakalama, fırsatları değerlendirme ve tüm bunları hayata geçirme anlamlarını da içine almıştır. Günümüzde girişimci kelimesi, çevresel fırsatları gözlemleyerek risk alan ve yenilik yapan kişi anlamına gelmektedir. Girişimci kavramının yenilik yapma özelliği ön planda olmasına rağmen, daha çok iş sahipleri ve yeni işletme kuran kişiler girişimci olarak adlandırılmaktadır (Çetin 1996). Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere girişimcilik sadece kişinin kendi işini kurması değil, mevcut işini yenilemesi, geliştirmesi veya yeni bir sektöre açılmasını da ifade etmektedir. Girişimci kavramının son olarak ekonomik mal ve hizmet üretmek, pazarlamak için üretim faktörlerini ele geçirip, düzenli bir şekilde bir araya getiren, kar amacı güden ve girişimlerinin sonunda doğabilecek tüm riskleri göze alan kişiler olarak tanımlandığı görülmektedir (Tosunoğlu 2003, İyicil 2006).

1.4.3. Girişimcilik süreci

Hangi şekilde olursa olsun girişimcilik bir süreci ifade etmekte ve temelde altı aşamadan oluşmaktadır.

Bunları Durak (2011) Morris'e (1998) adfın aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

1. Fırsatı görmek ve tanımlamak; girişimcinin, girişimcilik bağlamında bir faaliyete başlayabilmesi için önce fırsatları görmesi, tanımlaması ve değerlendirmesi gereklidir. Bu fırsatlar, değişen demografik unsurlar, yeni piyasa segmentlerinin ortaya çıkışı, yeni süreçle ilgili ihtiyaçlar, düzendeki değişimler, sosyal değişimler vb. olabilir.
2. Fikir geliştirmek; girişimci gördüğü ve tanımladığı bu fırsatları, bir fikir haline getirebilmelidir. Bu fikir, yeni ürün, yeni pazar, yeni yöntem, yeni örgütsel yapılar, yeni teknoloji, yeni satış ve dağıtım kanalları vb. şeklinde olabilir.
3. Gerekli kaynakları tespit etmek; Bir fikrin uygulamaya dönüştürülmesi için gerekli kaynaklar neler olduğu ve nasıl temin edileceğinin belirlenmesi önemlidir. Bu kaynaklar; yetenekli işgören ihtiyacı, hammadde ihtiyacı, uzman yönetici ihtiyacı, pazarlama ve satış

uzmanları, teknik alanda uzman kişiler, finans ihtiyacı, dağıtım kanalları ihtiyacı, arz kaynakları ihtiyacı, üretim tesisi ihtiyacı, lisans, patent vb. olabilir.

4. Gerekli kaynakları temin etmek; girişimci, dördüncü aşamada, tespit ettiği kaynakları temin etmelidir. Bunun için de, dış kaynaklardan yararlanabilir, akraba veya tanıdıklarından borç alabilir, başka borç kaynaklarını kullanabilir, öz sermaye kullanabilir. Aynı zamanda, girişimci ihtiyacı olan işgücünü, yöneticileri, finans arz edenleri de bulmalıdır.
5. Fikri uygulamaya sokmak ve yönetmek; beşinci aşamada girişimci, fikri uygulamaya başlar, süreci ve elde edilen başarıyı izler, tedarikçilere geri ödemeleri yapar, aynı zamanda yeni yatırımlar yaparak girişimin büyümesini sağlar ve amaçlarına ulaşmaya başlar.
6. Risk almak; girişimciliğin olmazsa olmaz şartlarından birisidir. Aslında fırsat uygulanmaya başlandığı andan itibaren girişimci risk almaktadır. Ancak, risk, sadece sürecin başında değil, her aşamasında mevcuttur.

1.4.4. Girişimcilik yenilik ve yanlış inanışlar

Çetindamar (2003)'a göre girişimcilik, risk alma, fırsatları kovalama, hayata geçirme ve yenilik yapma süreçlerinin tümüne verilen addır. Bu nedenle hem şirket açma süreci, hem de yenilikler yapma süreci girişimcilik kapsamındadır.

Bu bağlamda girişimcilik tanımında yenilik vardır ve bu yenilik mevcut kaynakların yeni bir birleşimini ifade etmekte, bir diğer deyişle:

- yeni bir malın/rünün yada bu ürünün kalitesini/servisin geliştirmek,
- yeni bir üretim metodunun/tekniklerinin geliştirilmesi,
- yeni bir pazarın oluşturulması ya da yeni bir pazara açılma,
- yeni bir hammadde ya da yarımamul kaynağının bulunması ve
- endüstrinin yeniden organizasyonunun yapılandırılması yeniliktir.

Eski ve/veya yeni, büyük ve/veya küçük, yavaş ve/veya hızlı büyüyen, özel ve/veya kamu şirket ve örgütlerinin başında görevde olan yöneticiler (şirket sahibi olabilir yada maaş alan profesyonel yönetici olabilir) veya örgüt çalışanları yenilikler yaptıkları zaman girişimci düşünce tarzı ve davranışı göstermiş olurlar.

Bu bağlaöda girişimcilerin özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1. Hızlı düşünme,

2. Belirsizlik altında karar alma,
3. Kararlı ve azimli olma,
4. Güçlü sezgi sahibi,
5. İyi gözlemci,
6. Hayal gücü yüksek,
7. Kaynaklara ulaşabilecek ilişkiler ağına sahip,
8. Kaynaklar arasında özellikle insan kaynaklarını iyi yönetebilen,
9. Düşünme ve muhakeme yetenekleri güçlü,
10. Çok yönlü düşünebilen,
11. Yeninin kabul edilmesini sağlayacak ikna gücüne sahip olan,
12. İyi iletişim kuran,
13. Bağımsız düşünebilen,
14. Esnek,
15. Yaratıcı,
16. Kendine güvenen,
17. Dayanıklı ve
18. Israrcı.

Yanlış inanışlar toplumda genel kabul gören girişimcilik ile ilgili bazı inanışlardır ya da ön yargılardır. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.

1. Girişimci doğulur, sonradan olunmaz. Bazı doğal yetenekler olabilir ama bunların ortaya çıkarılması gerekir. Ayrıca, girişimciliğin temelinde olan birçok yetenek, bilgi, tecrübe ve ilişki ağını yıllar içinde geliştirerek girişimcilik kapasitesi oluşturmak mümkündür.
2. Herkes yeni bir iş kurabilir. İş kurmak işin en kolayıdır, önemli olan şirketin devamını sağlamak, büyütme ve kalıcı olmaktır. Girişimci için önemli olan fikrin başarılı şekilde ticarileşmesini ve/veya toplumsal faydaya dönüşmesini sağlamak ve geliştirmektir.
3. Girişimciler kumarbazdır. Başarılı girişimciler tüm riskleri dikkatlice hesaplayanlardır.
4. Sermaye yeni iş için en önemli girdidir. Eğer yetenek ve/veya yeni fikir var ise zor da olsa sermaye bulunabilir, oysa sermaye ile yetenek ve/veya yeni fikir bulunamaz. Sermaye sadece bir araçtır.
5. Girişimciler genç ve enerjik olmalıdır. Yaş bir sınır değildir. Genel ortalama 30'lu yaşlar olmakla birlikte 60'lı yaşlarında başarılı olan birçok girişimci vardır.

6. Başarılı girişimci, iyi okul performansı gösterir. Girişimcilik yaratıcılık, motivasyon, bütünsellik, liderlik, takım kurma, analitik yetenek ve belirsizliklere ve zorluklarla başa çıkma yeteneklerinin karışımıdır. Dolayısıyla sadece okul performansı girişimcilik için gösterge olamaz.

1.4.5. Girişimciliğin önemi ve girişimciliği etkileyen faktörler

İyicil (2006)'e göre girişimcilik günümüzde girişimciliğin gelişmesi konusu gerek gelişmekte olan gerekse gelişmiş ülkelerin ekonomi politikalarının vazgeçilmez bir unsuru konumundadır. Girişimcinin önemi ekonomik kaynakların düşük üretkenlik alanlarından daha yüksek alanlara aktarılması sürecinde en önemli faktör olması nedeniyle her geçen gün artmaktadır.

Farklı bilim adamlarına göre farklı yönlerden açıklanabilecek girişimcilik kelimesi, sosyolojik açıdan; sadece bir ekonomik etkinlik alanı olarak değil, başarı gereksinimine dayalı bir kişilik yapısı olarak da tanımlanmaktadır.

Ekonomik anlamda ise; Girişimcilik, "Potansiyel işgücü kaynaklarını kullanarak, mal ve hizmet üretiminde nitelik yönünden bir artış sağlama etkinliğidir. Girişimciyi diğer insanlardan ayıran temel özellikler ise; kaynaklar hakkında öngöründe bulunmak, işi planlamak, insanlarla çalışmalar yaparak onları bir organizasyon içinde bulunmaya razı etmek, girdiler sağlamak, organizasyon içinde girdileri işleyerek tekrar tüketicilerin kullanımına sunma becerisini karlılık sağlayarak göstermektir (TÜSİAD 1987), şeklinde tanımlanmaktadır.

İktisadi düşünce tarihinde girişimcilik kavramı incelendiğinde şu şekilde bir açıklama yapılmaktadır; üretim araçlarının özel mülkiyete konu olduğu kapitalizm ya da iktisadi özgürlük sisteminde mülk sahipleri belli başlı üç işlevi yerine getirmektedirler:

1. Mali sermayenin devreye sokulması
2. Üretim araçlarının istihdamı ve koordinasyonu, firmanın yönetimi ve işletilmesi
3. Yatırımlarla ilgili stratejik kararların alınması.

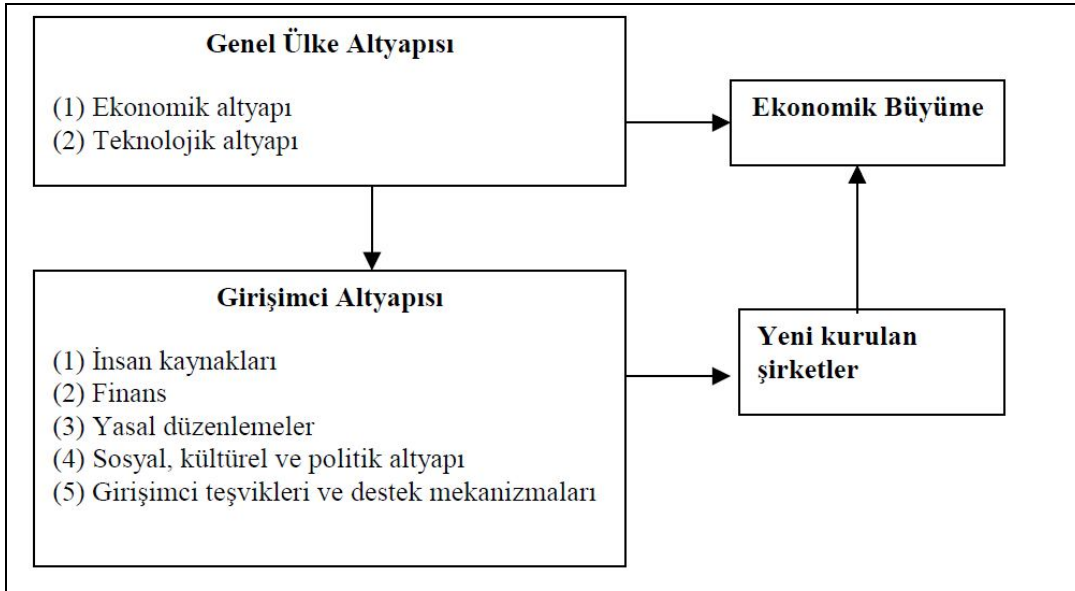
Sermaye piyasaları gibi kurumların varlığı, mali sermaye sunumu ile diğer işlevleri tamamen birbirinden ayrılmasına sebep olmaktadır. Girdilerin temin edilmesi ve rutin işletme işlevleri ücretli çalışanlar tarafından yapılabilirken, yatırım yapma, yeni bir piyasaya girme, yeni bir hizmet ya da ürün üretme gibi nihai kararları almak ise sermaye sahipleri tarafından yapılmaktadır. İşte, iktisadi düşünce tarihinde girişimcilik, karar verme pozisyonu ile işadammının üstlendiği işleve denilmektedir (Blaug ve Schumpeter 1987).

Görüldüğü üzere girişimci ve girişimcilik kavramları, çeşitli şekillerde tanımlanmakta, zaman içinde de bu tanım, değişik kavramları da içine alarak gelişim göstermektedir. Günümüzde ekonomik, sosyolojik, kültürel ve diğer bir çok alanda, girişimcilik tanımının bilinmesi, bu kavramın öneminin fark edilmesi, etkileri açısından gerekli bir husustur.

Girişimciliğin önemi ayrıca aşağıdaki üç noktalarda da vurgulanmaktadır (Çetindamar 2003):

1. Girişimcilik işsizlik sorununa önemli bir çözüm olanağı sunduğu gibi ayrıca ekonomik büyümenin dinamosudur.
2. Girişimci, ekonomik kaynakların düşük üretkenlik alanlarından yüksek alanlara aktarılma sürecinde baş aktördür, çünkü üretim kaynaklarını yeni bir tarzda birleştirerek kullanılmayan üretim faktörlerinin kullanılmasını sağlar, ama daha önemlisi kullanılmakta olan üretim araçlarının ve mevcut girdilerinin değişik şekillerde kullanımı ile üretimi artırır.
3. Girişimci yeni düşüncelerin yaratılması, yayılması ve uygulamasını hızlandırır, ayrıca yeni endüstrilerin doğmasına yol açar, teknolojileri kullanan sektörlerde verimliliği artırır ve hızla büyüyen sektörler yarattığı için ekonomik büyümeyi hızlandırır.

Şekil 1.6: Girişimciliği Etkileyen Faktörler

Kaynak: Çetindamar 2003

1.4.6. Girişimcilik yaklaşımları

Bir yeniliği uygulamak için yapılan girişim çevreyi şekillendirir ve organize eder. Geçen bu süreç ve zaman içerisinde toplum, kültür, ekonomi, siyaset vb. etmenler girişimin yönünü, hareket alanını ve şeklini etkilemektedir (Bryat ve Julian 2000). Bütün bunlar dikkate alınarak, girişimcilikle ilgili yapılan çalışmaların başlangıcından beri geçen sürede c yaklaşım sergilenmiştir.

Bunlar: (1) Bireysel yaklaşım, (2) evresel yaklaşım ve (3) Firma (işletme) yaklaşımdır (**Durak 2011**).

1.4.6.1. Bireysel Yaklaşım

Bireysel yaklaşım, büyük oranda, girişimcinin bireysel özelliklerine ve yeteneklerine dayalı olan çalışmaları içerir. Bireysel yaklaşımı kullanan çalışmalarda temel soru, "niçin belirli kişilerin bir işletme kurdukları ve girişimci olarak başarı gösterdikleriyle" ilgilidir (Littunen 2000). Bu konuda yapılan araştırmalarda kişilerin demografik, kişilik ve psikolojik özellikleri ortaya konulmaya ve açıklanmaya çalışılmış, girişimcilik vasıflarının kaynağı olarak psikolojik ve sosyolojik etkiler üzerinde durulmuştur. Buna göre, girişimciler psikolojik açıdan risk almaya, yüksek başarı elde etmeye ve içsel kontrol odaklı olmaya eğilimli kişilerdir.

Bu özelliklerinden dolayı da, ekonomik gelişme ve iyileşmeyi sağlayan yenilikçi, bir lider ve bir katalizör olarak düşünülürler (Lee ve Peterson 2000).

Yapılan çalışmalarda, kişilerin çocukluk dönemlerinde yaşadıkları deneyimlerin onların kişisel ilgileri, iş kariyerleri ve dolayısıyla girişimcilik vasıfları üzerinde etkili olduğu grlmştir (Cox ve Jennings 1995). Bu açıdan, bireysel yaklaşımın üzerinde durduğu bir diğer önemli husus demografik değişkenler olmuştur. Bu yönde yapılan araştırmalarda ailede ilk ocuk olanların, eğitim düzeyi yüksek olanların, girişimci bir ailesi olanların, girişimci olma ihtimallerinin daha yüksek olduğu grlmştir. Yaş, cinsiyet, ailenin sosyo-ekonomik durumu vb. faktörlerin de girişimci olmayı etkileyen diğer faktörler olduğu belirtilmektedir (Kök 2007).

Açıktır ki, bireysel yaklaşım girişimciliği sadece bireyin girişimsel özelliklerini dikkate alarak açıklayarak tek boyutlu kalmaktadır. Hlbuki girişimcilik sadece girişimci

bireyin özellikleriyle kalmayan, birbirinden ayrıştırılmayan bileşenlerin ve birçok boyutun ilişkisini içinde barındıran bir süreçtir (Ağca 2005). Dolayısıyla bireysel yaklaşım tek başına girişimcilik olgusunun anlaşılabilmesi için gerekli fakat yeterli değildir.

1.4.6.2. Çevresel Yaklaşım

Çevresel yaklaşım, bireysel yaklaşımın girişimcilik üzerindeki rolünü önemli bulmakla beraber, girişimciliği, aynı zamanda, belirli bir çevrenin birey üzerindeki etkileri olarak görmektedir. Çünkü çevre, kendi yapısı ve doğası itibarıyla, girişimci faaliyetlerle karşılıklı etkileşim içinde iken, girişimciliği destekleyebilir veya engelleyebilir. Bloodgood, Sapienza ve Carsrud'un da ifade ettiği gibi, aile, diğer alt sistemler, finansal kaynaklar, yerel iletişim ve bir takım hükümet politikaları girişimci faaliyetleri etkileyen unsurlardır. Aynı zamanda, kültür, ekonomi, politika ve diğer benzer sosyal faktörler de girişimcinin faaliyet gösterdiği çevrede fırsatlar veya tehditler oluşturabilir (Lee ve Peterson 2000).

Çevresel yaklaşımla yapılan çalışmalarda en çok dikkate alınan husus, kültürel boyut olmuştur (Aytaç 2006). Çünkü toplumların kültürü, girişimcilerin, yöneticilerin, çalışanların tutum ve davranışları üzerinde çok önemli bir etkiye sahiptir. Girişimcilik ruhunun oluşmasında kültürel yapının önemli bir etkisi vardır. Çünkü birey, içinde yaşadığı toplumun egemen kültür değerlerinin taşıyıcısı konumundadır (Arıkan 2004). Kültürün girişimcilik faaliyetine etkisi sadece iç unsurlar açısından ele alınamaz. Çünkü tüketicilerin ihtiyaç ve istekleri, toplumsal yasalar ve devlet politikaları da kültürden etkilenen unsurlar olup, işletmelerin üretim, pazarlama, finans vb. fonksiyonlarına, girişimcinin yenilik yapma konusundaki yönelimine ve dolayısıyla risk alma davranışlarına etki etmektedirler. Benzer şekilde ekonomik sistemler ve politik sistemler de girişimcilik üzerinde önemli ölçüde etkilidir. Ekonominin daha dengede olduğu durumlarda girişimci faaliyetlerde yenilik ve yaratıcılık konusunda daha girişken olunabilmektedir. Girişimciler isabetli stratejik planlar yapabilmektedirler. Ekonomik krizler çoğu durumda girişimcilik için tehdit olarak gözükmür. Buna karşın, girişimcilerin yetenekleri sayesinde bu tehditler kimi zaman fırsatlara çevrilebilir. Devlet politikaları ve değişen hükümetlerin politikaları da girişimcilik üzerinde etkilidir. Mesela, kapalı ekonomik sistem veya dışa açık ekonomik politikalar gibi. Ayrıca devletin KOBİ'leri ve girişimciliği teşvik edici ve destekleyici uygulamalara ağırlık vermesi de girişimciliğin gelişimini olumlu etkileyen etmenlerdendir.

1.4.6.3. Firma (işletme) yaklaşımı

Girişimcilik yeni bir işletme kurmanın ötesinde aynı zamanda işletme içerisindeki birimleri harekete geçirmeyi de içermektedir. Bu sebeptendir ki, firma yaklaşımı var olan işletmedeki faaliyetlere odaklanarak, girişimciliğin yöneticilik boyutu üzerinde durmakta ve işletmelerde yapılan faaliyetlerde girişimci olmayı irdelemektedir. Bir işletmenin yaşaması ve büyümesi için gerekli faktörlerden birisi de, onu kuran girişimcinin yönetsel özelliklere sahip olmasıdır. Çünkü firma yaklaşımına göre bir girişimci, işletmeyi kurduktan sonra o işletmenin büyüme, olgunluk ve istikrar aşamalarında da başarılı yönetici özellikleriyle yer alacaktır. Girişimci birey süreç içerisinde de girişimci özellikler gösterebilmeli ve bürokratik kimliğe dönüşmekten sakınmalıdır. Girişimci özelliklerinden dolayı firma içerisinde de gelecekteki girişimci düşünce süreci içerisinde girişimci olarak kalıp, değişim ve yenilik yapma ve süreç içerisinde de risk alma vasıflarını koruyabilmelidir. Çünkü girişimci yönetim süreci içerisinde birey, (1) girişimci, (2) tatmin olan yönetici, (3) hayal kırıklığına uğrayan yönetici ve (4) klasik bürokrat olarak dört ayrı kimlikle karşı karşıya gelebilir. Girişimci kimlikte, önemli olan değişim ve yenilik olurken, klasik bürokrat ve tatmin olan yönetici kimliklerinde baskın olan unsur mevcut durumdur. Firma yaklaşımına göre girişimci, kimlik kazanabilmek, hem girişimci hem de yönetici bakış açısına sahip olmakla mümkündür. Girişimcinin stratejik vurgusu, geleneksel yönetici gibi sadece kaynak varlığına odaklı değil, daha ziyade fırsat algılamaya yöneliktir. Bu sebeple girişimci önce fırsatlara daha sonra kaynaklara yönelir (Nakdiyok 2004).

2.0. KAYNAK ÖZETLERİ

Konu ile ilgili değişik bölgelerde yapılan bazı önemli yurtiçi ve yurtdışı çalışmalar yayın yılına göre aşağıda verilmiştir:

2.1. Yurtiçi Kaynaklar

Kazgan (1982), “Türk Ekonomisinde Kadının Yeri” adlı çalışmasında, kadınların genellikle, düşük kazançlı veya gerçek ücretlerle ifade edilemeyen tarım ve hafif sanayi alanlarında çalıştıklarını belirtmektedir. Kadınların %88’inin tarımda ücretsiz aile işçisi statüsünde çalıştığını, karar alma süreçlerine katılmadığını, hatta çalışması sonucunda elde ettiği geliri harcama özgürlüğüne bile sahip olmadığını belirtmektedir.

Kaşkaloğlu (1987), çalışmasında, kırsal alanda kadının tarımsal faaliyete katılımının; aile işgücü, ücretli tarım işçisi ve aile içi üretim olmak üzere üç şekilde olduğunu belirtmiştir. Ayrıca çalışmada Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nın kırsal alanda kadına götürdüğü hizmetler sekiz başlık altında toplanmış ve tarımsal üretimde büyük katkısı olan Türk kadınının aile yapısı içinde de yüklendiği görevlerini başarı ile yerine getirdiği belirtilmiştir.

Sarptürk (1990), “Adana Kır Toplum Yapısı İçinde Kadının Yeri” adlı çalışmada kadının konumuna ilişkin olarak Adana’nın 9 köyünde 52 kadına anket uygulanmıştır. Kadınların çoğunluğunun (%69,2) ev işlerinin yanı sıra, işletmede çapalama, hasat ve tohum ekimi gibi tarımsal faaliyetlerde de uğraştıkları, özellikle hayvanların bakımının kadınlara ait olduğu ve işletmede ücretsiz aile işçisi statüsünde olduğu belirtilmiştir. Ayrıca çalışmada, kış aylarında kadın işgücü atıl durumd olduğundan bu aylarda kadınlara biçki-dikiş, halıcılık vb. kursların getirilmesi önerilmiştir.

Ertürk (1992), Türkiye’de uygulanan kırsal kalkınma projeleri içinde kadının yerini ele aldığı çalışmasında projelerin sürekli ve kalıcı sonuçlar meydana getirebilmelerinin kırsal kadınların kendi üretim, tüketim ve toplumsal faaliyetlerine yönelik karar verme ve denetleme olanaklarına kavuşması ile mümkün olabileceğini belirtmiştir. Kalkınma stratejisi ve proje yöntemlerinin olaya ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ve örgütlenme alanlarını bütünleştirici bir biçimde eğilmek zorunda olduğunu vurgulamıştır.

Gösterici (1991), Karacadağ köylerinde kadının günlük yaşamıyla ilgili gözlemler yaparak üretim ve Pazar sürecinde aile ve toplum hayatındaki konumlarını incelemiştir. Yöreyle ilişkin kadın projeleri üretilirken kadın ve erkeğin birlikte düşünülmesinin bir zorunluluk olduğu çalışmada belirtilmiştir.

Sirman (1991), çalışmasında, kırsal değişim ve tarımsal gelişme açısından kırsal kadının konumunu incelemiştir. Araştırmacıya göre kırsal kesimde kadınların üretime nasıl katılacakları yapılan tarımsal faaliyetin türüne ve ailenin gelir durumuna bağlıdır.

Yıldırak (1992), “Köy Kadınlarının Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Konumları” konulu çalışmasında köy kadınlarının Sosyo-ekonomik ve kültürel konumlarını belirlemek amacıyla, 14 ile bağlı 42 köyden 420 kadını araştırma kapsamına almıştır. Kadın işgücü azlığının, küçük işletmelerde genelde iki açıdan sorun yaratacağı sonucu vurgulanmıştır. Birincisi, toplumsal değerler açısından bazı işlerin kadınlara ait olmasıdır. Bu işleri erkeklerin yapmasının düşünülemeyeceği, böyle bir kadın işini yapmaya kalkan erkeğin köyde itibarını kaybedeceği. İkincisi ise, kadınların çeşitli kişilere uyumu ve esnekliklerinin daha fazla olması ve erkeğin olmadığı yerde kadının rahatça onun işlerini yapabilmesidir. Ayrıca hayvancılık, sütçülük vb. kırsal kesimde tüm üretim şubelerinin başarısı, yaşama şansı kadının özverisine, gayretine ve becerisine bağlı olduğu, kadınlar içinde buldukları bu oldukça zor yaşam savaşımının bilincinde oldukları, ailede daha güçlü ve saygı duyulan bir yere gelebilecekleri belirtilmiştir.

Nazik ve Gönen (1993), “Kadınların Mevsimlik Tarım İşlerinde Çalışmalarının Ailenin Ekonomik Durumu ve Yaşam Biçimine Etkisi” konulu çalışmada; Çukurova ilinden seçilen 9 köyde kendi işletmesi dışında başka bir tarım işletmesinde ücretli olarak mevsimlik tarım işçiliği yapan 178 kadın ve başka yerlerden gelen 240 kadın tarım işçisi ile anket uygulaması yapılmıştır. Mevsimlik tarım işçiliğinin aile kararlarına katılımında, kadınların giyim kuşamlarında, sofraya düzenlerinde bir değişiklik yaratmadığı saptanmış, yılın belli mevsimlerinde iş bulamayan kadınlara ve diğer aile üyelerine çalışma olanağı sağlanması ile ailelerin yaşam düzeyinin yükseltilmesi açısından uygun ev ekonomisi programlarının düzenlenmesi ve kadınların örgütlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

TKV (1994), “GAP Bölgesi’nde Kadının Statüsü ve Kalkınma Sürecine Entegrasyonu Araştırması” adlı çalışmayı, kalkınma programları kapsamına alınacak hedef kümenin belirlenmesi, bu grupların GAP’ın genel ve sektörel hedefleriyle ilişkilendirilmesi ve bölgesel kalkınmaya kadınların entegre edilmesini sağlamak için temel proje alanlarının ortaya konulması amacıyla yapmıştır. GAP kapsamındaki 5 il merkezi ile bu illerin 81 köy yerleşim biriminde 1985’i kadın toplam 3871 denekle anket uygulaması yapılmıştır. Araştırmada kuram ağırlıklı olmaktan çok uygulamaya dönük genel bir yaklaşım izlenerek kalkınma süreçlerine kadınların eklenmesi için kırsal ve kentsel alana yönelik kimi öneriler geliştirilmiştir.

Gökçe (1996), “Tarımsal Faaliyetler Açısından Kemalpaşa Örneği ile Köy Kadını” konulu çalışmada dağ köylerinde yaşayan köy kadınlarının köy toplum yapısı ve yöre tarım işletmeleri içindeki yerinin, önemini ve sorunlarını saptamak amacıyla, 140 kadın ve 140 erkek denekle anket uygulaması yapılmıştır. Kadınların çalışma sürelerinin %42’sinin ev dışında ve tarım işlerinde geçtiğinin belirtmiştir. Ayrıca kadınlar, hem tarımsal hem de tarım dışı konulara bilgiye gereksinim duyduklarını ve bu konularda kurs istedikleri ve kurs hocalarının özellikle kadın olmasını istedikleri belirtmişlerdir.

Abay ve ark. (1996), İzmir yöresinde kırsal kesimde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen “İzmir yöresinde Kadın Eğitimine Yönelik Hizmetlerin Kadının Kırsal Alanda İstihdamına Etkisi” başlıklı araştırmada, 102 kadın kursiyerden elde edilen verilere göre kursların kadınların el becerilerini geliştirici yönde katkı sağladığı belirlenmiştir. Kırsal alana götürülen eğitim hizmetlerinin istihdam yaratıcı etkisinin olabilmesi için, kurs konularının kadınların sadece aile içi geleneksel rollerini güçlendirici yönde sınırlı kalmaması, yöre koşullarına ve kadınların ilgi duydukları tarım ve tarım dışı konuları da kapsamaması gerektiği vurgulanmıştır.

Hablemitoğlu (1996), “Kırsal Ailede Kadının İş Modelleri ve Kararlara Katılımı” isimli çalışmada Ankara’da 22 köyde 238 evli kadınla ve diğer çalışmalardan değişik olarak bu kadınların eşleriyle yapılan anket uygulaması sonucunda, kadınların tarımsal faaliyetlere ve ev işlerine ilişkin kurslara katılamamakta, hem tarımsal faaliyetlerin ve hem de ev işlerinin yapılma zamanını planlayamadıkları anlaşılmıştır. Ayrıca, kadınların sağlık, eğitim, aile planlaması olanaklarının geliştirilmesi ve tarımsal yayım, ücretli iş, tarımsal girdi, yönetim vb. konularda fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik gelişmelere ihtiyaç olduğu; bunun kadınların aile kararlarına katılımının bir nedeni ve sonucu olabileceğini vurgulamıştır.

Anonim (1998), çalışmada, sosyo-ekonomik göstergeler kullanılarak Türkiye’de kadınların durumu ortaya konulmuş ve temel göstergeler olarak eğitim, sağlık, istihdam, sosyal güvenlik, siyasete katılım, gelir dağılımı, aile içi kararlara katılım ve sorumluluk paylaşımı konularında kadınlar açısından kazanımlara, çıkmazlara ve iyileştirme çabalarına yer verilmiştir. Kadınların istihdam ve gelir getirici faaliyetlere katılımını arttıran finansal mekanizmaların yokluğunun ekonomik alanda kadınların karşılaştığı en önemli güçlük olduğu belirtilmiştir.

Çabuk ve Turak (1999), “Görelî Refah Çerçevesinde Kadının Yoksunluğu: GAP Örneğinde Bir Değerlendirme” konulu çalışmasında, “Şanlıurfa-Harran Ovaları Tarla İçi ve Köy Geliştirme Projesi Sosyal Değerlendirme” araştırması çerçevesinde 35 köyde 450 denekle anket çalışması yapılmıştır. Kadınların eski yaşantılarına göre şimdiki yaşantıları

kıyaslandığında “görelî refah”, ancak elde etmeye hakları olduğuna inandıkları mal ve yaşam koşulları ile fiilen elde ettikleri koşulların kalitesi arasındaki farklılık nedeniyle görelî refah aşamasından “görelî yoksunluk” aşamasına geçtiği sonucunu vurgulamıştır.

Gidakou (1999), “Yunanistan Kırsalında Genç Kadınların Tarıma Yönelik Tutumları ve Kadınların yeni Rollerini İlk Yaklaşım” adlı çalışmada son yıllarda içsel gelişme çerçevesinde kırsal alanda özellikle kadınların yeni iş olanaklarıyla birlikte kadınlar için istihdamın giderek kötüleştiği belirtilmiştir. Çalışma, bu koşullar ışığında genç kadınların tarımsal işlere olan tutumlarını, bunların çiftlikteki yaşamlarını, yeni rollere karşı olan tutumlarını araştırmak amacıyla yapılmıştır. Veriler, Dört ayrı grupta yapılan alan araştırmasında 18–30 yaş arasındaki evli olmayan tüm kadınlarla yapılan kişisel anket görüşmelerinden elde edilmiştir. Bulgular kadınların yaşam yerlerine bağlı olarak yaptıkları tercihler, köyden kentsel alana güçlü bir göç etme isteği ile nitelendirilmektedir. Ancak tutumlarının, gelecekte tarımsal üretici bir eşe sahip olma açısından daha esnek olduğu, kadınlar için geliştirilen rollerin geçici algılandığı sonucu vurgulanmıştır.

Özdamar ve ark. (2000), çalışmalarında, TYUAP II Pilot Projesinin kadın üzerindeki etkisini; birinci olarak tarımsal üretime, ikinci olarak da verilen tarımsal bilgilerin kadının kırsal kesim aile birimindeki konumunda nasıl bir değişim yer aldığı yönünde ele almışlardır. Sonuçta, proje kapsamında verilen eğitimin çiftçi alan kadını etkileyebileceği ancak olumlu sonuçların zamanla, diğer koşulların yerine getirilmesiyle alınabileceği ve ikinci etkinin ise, kursların geçen kısa süre içinde bireyin toplumsal görev, sorumluluk ve yetkilerinde önemli bir değişikliğe neden olmayacağı belirtilmiştir. Ayrıca kırsal kesim kadınının toplumsal konumunu iyileştirerek istihdama katılmasını sağlamak için öneriler geliştirilmiştir.

Bayraktar ve Gaytancıoğlu (2000), “Soğan Tarımında Kadın İşgücünün Rolü: Tekirdağ Örneği” konulu çalışmada; Tekirdağ’da 20 köyden 100 kadın tarım işçisi ile anket görüşmesi yapılmıştır. Türkiye’de soğan üretiminin %5’lik bölümünün Tekirdağ’dan karşılanması gerekçesiyle, sadece soğan tarımında kadınların katkısı incelenmiştir. Tekirdağ’da yapılan soğan tarımında kadınların önemli bir yerinin bulunduğu, soğan üretiminin her aşamasında (ekim, çapalama, söküm, ayıklama gibi) küçük yaşlardan itibaren çalıştıkları sonucu elde edilmiştir.

Özkan (2000), “Antalya İli Sera Sebzeçiliğinde Kadın Üreticilerin Rolü” konulu çalışmada kadınların sebze üretim sistemindeki rolleri, üretim ve pazarlama ile ilgili karar sürecine katılımı, sebze üretimindeki başlıca sorunları ve beklentilerinin araştırılması amacıyla, Antalya’da 8 köyde toplam 75 işletmede kadın üreticilerle görüşülmüştür. Kadınların işgücü olarak büyük katkılarına karşın işletmede üretim ve pazarlama ile ilgili

çeşitli konularda etkin olmadıkları, sebze üretiminde kadınların en önemli eksikliğinin hastalık ve zararlılarla ilgili bilgi eksikliği olduğunu vurgulamıştır.

Kantar (2000), “Adana İl Merkezinde ve Kırsal Alanda Yaşayarak Tarımsal Faaliyetlerine Devam Eden Ailelerde Toplumsal Yapı ve Toplumsal Cinsiyet” konulu çalışmada, kentsel alanda 132, kırsal alanda ise 50 denek ile anket yapılmıştır. İl merkezinde ve kırsal alanda yaşayarak tarımsal faaliyetlerine devam eden üreticiler, toplumsal yapı ve toplumsal cinsiyet açısından incelenmiş, kırsal ve kentsel kesim arasında kuşaklar arası karşılaştırma yapılarak aradaki farklar ortaya konmuştur. Ailelerin kente göç etmelerinin ana nedeni olarak çocukların eğitimi ve kentteki iş olanaklarından yararlanma geldiği, bununla birlikte kentsel kesimdeki kadınların, ev dışında üretken bir konuma geçemedikleri belirtilmiştir. Kırsal alanda ise üretim yapılacak arazilerin sınırlı olmasının kadın işgücüne olan gereksinimi azalttığı ve kadın emeğinin ev içi alana çekildiği sonucuna varılmıştır.

Oğuz (2000), “Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma İçinde Kadınların Yeri ve Önemi” konulu çalışmada Konya İli’ne bağlı 10 köyde 65 kadın denek ile anket görüşmesi yapılmıştır. Türkiye nüfusu içinde önemli yere sahip olan kadının sürdürülebilir kırsal kalkınma içindeki yeri ve ülke ekonomisine olan katkısı incelenerek sosyal statüsü belirlenmeye çalışılmıştır. İncelenen işletmelerde kadınların tarımsal üretimin her aşamasında yer almasının yanında hayvan bakımı, beslenmesi, ev işleri, çevre, çocuk bakımı ve eğitimi gibi pek çok görevi de yerine getirdiği saptanmıştır.

Doss (2000), “Tarımsal Yeniliklerin Benimsenmesinden Cinsiyet Nasıl Etkilenir? Ghana’da mısır teknolojisini geliştirme örneği” başlıklı çalışmada kadınların ve erkeklerin yenilikleri farklı oranlarda benimsedikleri vurgulanmıştır. Ayrıca Ghana araştırmasından elde edilen sonuçlara göre cinsiyete bağlı tamamlayıcı girdi kullanımı, modern mısır çeşitlerinin benimsenmesinde ve kimyasal gübre kullanımında cinsiyete bağlı farklılıklar olduğunu göstermektedir.

Altunpınar (2001), araştırmasını Ankara ili Polatlı ilçesine bağlı 3 köy civarında yerleşen ve gezici olarak çalışan tarım işçisi ailelerde yer alan eş durumundaki kadınların çalışma ve yaşam koşullarını belirlemek amacı ile yapmıştır. Araştırma bulgularına göre; ailelerin başlıca geçim kaynakları gezici tarım işçiliğidir. Ailelerin %45,95’i çekirdek aile tipindedir. İncelenen gezici tarım işçilerinin %70,7’sinin okur-yazar olmadığı, %21,52’sinin okur-yazar ve %8,1’inin ise ilköğretim mezunu olduğu saptanmıştır. Deneklerin %91,89’u mecburiyetten tarım işçiliği yaptıklarını ve sevmediklerini belirterek tarım işçiliğinden kaynaklanan memnuniyetsizliklerini ifade etmişlerdir. Kadın tarım işçilerinin %8,11’i eline geçtikçe, %2,70’i ise hergün gazete okuduklarını, geriye kalanların ise hiç gazete

okumadıklarını belirtmiştir. Kadınların %97,29'u memleketlerinde hemen hemen hergün televizyon izlediklerini belirtmişlerdir.

Hablemitoğlu (2001), "Kırsal Alanda İşgücü Değeri İle Kadınlar: Bir Toplumsal Cinsiyet Analizi Örneği" adlı çalışmada, kırsal alan kadınlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin önyargıları kadın ve erkek bakış açısı ile incelenerek, Ankara ili Kızılcahamam ilçesinde 22 köyde 238 denekle anket uygulaması yapılmıştır. Erkeklerin ve kadınların rollerine ilişkin değerlendirmelerinin farklı olduğu, erkekler kadınların rollerine geleneksel değerlerle yaklaşırken, kadınların hem tarımsal faaliyetlerde ve hem de aile yaşamı bağlamında daha eşitlikçi bir rol paylaşımını benimsediği sonucuna varılmıştır. Kırsal alanda erkeği de içine katan toplumsal cinsiyet çalışmalarının acil bir ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır.

Özçatalbaş (2001), "Adana İlinin Sosyo-Ekonomik Özellikleri Farklı İki Köyünde Kadınların Tarımsal Faaliyetlere Katılımı ve Yayımın Yararlanma Olanakları" konulu çalışmada toplam 119 kadın denekle görüşme yapılarak, her iki köyde de kadınlara yönelik tarımsal yayım hizmetlerinin bulunmadığı, %46'sının tarımsal etkinliklere katıldığı saptanmıştır. Kadınlara yönelik tarımsal yayım çalışmalarını özel projeler ve sınırlı alanlar yerine nitelik ve nicelik bakımından erkeklerle eşitlik sağlanacak biçimde tüm ülke genelinde verilmesi gerektiğini, böylece kırsal kadının yayım çalışmasının ana ekseninde yer almasının sağlanması gerektiğini belirtmiştir.

Yücer ve Yıldırak (2002), "Kırsal Kesimde Kadınlar Arası Yardımlaşma ve Bunu Etkileyen Faktörler" üzerine yapılan araştırmada Nixsar Ovası'nda tarımsal üretim yapan kadınlar arasında yardımlaşma düzeyi ile bunu etkileyen etkenler saptanarak kadınlara yönelik çalışma yapacak olan kuruluşlara ışık tutması amacıyla yapılmıştır. Araştırma verileri 113 kadından anket yoluyla elde edilmiştir. Aile başkanlarının ev işlerinde eşlerine çok düşük düzeyde yardım ettikleri, komşu kadınlar arasında yardımlaşmanın ise ekmek yapımında ve çapa işlerinde yoğunlaştığı görülmüştür.

Yıldırak ve ark. (2003), "Türkiye'de Gezici ve Geçici Kadın Tarım İşçilerinin Çalışma ve Yaşam Koşulları ve Sorunları" isimli çalışmasında 9 ilde, 1236 kadın tarım aracısı ile anket çalışmasında bulunulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, özellikle gezici tarım işçilerinin zor koşullarda çalıştıkları ve yaşam mücadelesi verdikleri, tarım işçilerinin sayısı konusunda resmi kayıtların bulunmadığı, bu işçilerin içinde buldukları çalışma ve yaşam koşulları, eğitim düzeyi, kent yaşamıyla baş etme ve örgütlenme gibi özellikler açısından bir araya gelerek haklarını arayabilecek durumda olmadıkları belirtilmiştir.

Kara (2005), "Şanlıurfa İlinde Kadınların Tarımsal Yayım Hizmetlerinden Yararlanma Durumu ve Buna Etki Eden Etmenler Üzerine Bir Araştırma" isimli çalışmasında

73 anket çalışması yapmıştır. Araştırmada kadınların bitkisel üretimde genellikle çapalama, seyreltme ve hasat işlerinde çalıştığı, ayrıca çok yoğun olmasa da sulama, gübreleme, ilaçlama ve ürün değerlendirme gibi işleri de yaptığı saptanmıştır. Hayvansal üretim de ise yine kadınlar, neredeyse bütün işleri yapmaktadır. Kadınların bitkisel üretime ortalama günde 7–10 saat arasında, hayvansal üretimde ortalama günde 2–3 saat çalıştığı, ev işlerine ise genellikle 4–6 saat arasında zaman ayırdığı saptanmıştır. Bu saatlere bir de çocuk bakımı eklendiğinde bir günde kadınların hiç boş zamanlarının olmadığı söylenebilir. Ancak kadınlar bu kadar yoğun emeğine karşın, tarımsal yayım çalışmalarından erkekler kadar yararlanamamaktadırlar. Araştırmada kadın çalışmalarının yapılacağı Çiftçi Eğitim ve Yayım Şubesi'ne bağlı bir “Kırsal Kadın Şubesi”nin kurulması önerilmiştir. Bu şube için bir eşgüdüm modeli oluşturularak çalışmaların nasıl yapılacağı konusunda bilgi verilmiştir.

Türk (2006), “Kilis İli Elbeyli İlçe Merkezindeki Kadın Tarım İşçilerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları” isimli çalışmasında tarım işçisi kadınların sosyal ve ekonomik yapılarını ve sorunlarını incelemiştir. Araştırmanın sonucunda kadınların eğitim, çevre ile ilişkileri, ücret yapısı, çalışma ve yaşam koşulları önemli sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır. Kadınların tamamına yakını olanakları olsa tarım işlerinde çalışmayacaklarını belirtmişlerdir.

Işık ve Ark. (2011). “İktisadi Büyümede Girişimciliğin Rolü” isimli çalışmada; yönetilen ekonomi ile girişimci ekonomi yapıları karşılaştırılmış, girişimciliği ölçmede kullanılan mevcut yöntemler ve göstergeler tanıtılmış ve bu göstergelere göre girişimcilik faaliyeti ile iktisadi büyüme arasındaki nedensellik irdelenmiştir. Bu bağlamda Türkiye’de girişimciliğin yeni fırsatları sezme sonucu değil, zorunluluktan, daha iyi bir seçenek olmamasından kaynaklandığına işaret edilmiştir. Sonuç olarak bilgi temelli ekonomiye geçiş için gerekli altyapı hazırlanır ve fırsatçı girişimciliğin önünü açacak mikro reformlar yapılırsa iktisadi büyümeyi artırıcı girişimcilik faaliyetlerinin artacağı vurgulanmıştır.

Ersoy (2010). “Kültürel Çevrenin Girişimcilik Tercihine Etkisi” isimli makalede; ekonominin ve ekonomik kalkınmanın en önemli unsurlarından olan girişimcilik tercihlerinde yaşanan bölge ve sosyo-kültürel ortamın etkisi araştırılmıştır. Araştırmaya konu olan sosyal alan üniversite son sınıf öğrencileri ile sınırlı tutulmuş, bu sayede eğitimin sosyo-kültürel çevreye etkisi de değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda taşradaki sosyal yapının şehir merkezlerine oranla daha güçlü olması nedeni ile sosyal yapının ve dini inançların girişimcilik tercihlerinde daha etkin olduğu görülmüştür. Ayrıca ankete katılanların büyük çoğunluğuna göre, eğitimin kişilerin ufkunu açacağı ve girişimcilik tercihlerini daha farklı boyutlara taşıyarak daha yenilikçi, daha rekabetçi ve daha bilgiye dayalı alanlara doğru yönelteceği sonucuna varılmıştır.

Paksoy ve Aydoğdu (2010). “Bölgesel Kalkınmada Girişimciliğin Geliştirilmesi; GAP-GİDEM Örnekleri” isimli araştırmada; GAP VE DAP gibi projelerle kalkındırılmaya çalışılan bölgelerimizde, aynı zamanda girişimciliğin de geliştirilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bölgesel olarak girişimcilik kültürünü aşılama çalışmalarının önemi ve GAP-GİDEM’in bölgede yaptığı girişimcilik faaliyetleri irdelenmiştir. Bölgesel kalkınmada, kalkınmanın kilit noktası olan beşeri sermayenin yani insan faktörünün eğitimi, yönlendirilmesi ve desteklenmesi faaliyetlerinin önemli olduğuna değinilmiştir. Kalkınmada belirlenen hedeflerin zamanında yakalanabilmesi için, kalkınmaya kaynaklık edecek olan sosyal, ekonomik ve beşeri sermayenin güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Yılmaz ve Ark. (2009). “Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Görüşleri” isimli araştırma, Hacettepe Üniversitesi’nde lisans öğrenimine devam eden son sınıf öğrencilerinin çalışma yaşamı, toplumsal yaşam, evlilik ve aile yaşamı ile ilgili toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada çalışma yaşamı ve evlilik yaşamı ile ilgili alanlarda erkeklerin daha geleneksel görüşlere sahip oldukları, toplumsal yaşam ve aile yaşamı ile ilgili önermelerde ise kız ve erkek öğrencilerin eşitlikçi görüşlere sahip oldukları belirlenmiştir. Üniversite eğitiminde toplumsal cinsiyet bakış açısına yönelik hala geleneksel görüşlere sahip olan öğrencilerin olması, aydın bireyler yetiştirmeyi hedefleyen üniversite eğitiminin bu hedefini tam anlamıyla gerçekleştiremediği ve öğrencilere temel mesleki bilginin yanı sıra toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda da duyarlılık kazandırılması gereği belirtilmiştir.

Aslan (2009). “Türkiye’de Büyüme Odaklı ve Yenilikçi Bir Girişimcilik Politika Çerçevesi Geliştirme ve Politika Açıklarının Belirlenmesi” adlı yüksek lisans tez çalışmasında; girişimcilik politikalarını girişimcilik eğitimi, girişimciliğin teşviki, yeni girişimler için ortam sağlanması, yeni girişim ve tohum sermaye sağlanması, yeni girişimcilere iş destek yöntemleri şeklindeki var olan sınıflandırmalar kullanılmıştır. Bu bağlamda Türkiye’nin küresel dünyada büyüme odaklı ve yenilikçi bir girişimcilik politikasına sahip olması için izlemesi gereken yol haritasının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu çerçevede girişimcilik faaliyetlerini artırmak için hükümetlerce nasıl bir girişimcilik politikası çerçevesinin oluşturulması gerektiği sorusuna cevap aranmaktadır. Çalışmada, Türkiye’nin girişimcilik politikası alanında birçok açıklarının olduğuna saptanmış, özellikle girişimcilik politikalarının finansman ve vergileme konularındaki zorlukların giderilmesi, girişimciliği destekleyen daha uygun çevre şartlarının oluşturulması ve geliştirilmesi, girişimcilik eğitim programlarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması gerektiği gözlemlenmiştir. Sonuç olarak bazı özel nüfus gruplarının teşvik edilmesi ve büyüme odaklı

ve yenilikçi girişimciliğin oluşabilmesi için ülkede araştırma geliştirme ve yenilikçi girişimci aktiviteyi destekleyen politikaların oluşturulması gerektiği düşünülmektedir.

Erdoğan (2008). “Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadının Görünmeyen Emeği: Mersin Örneği” adlı çalışmada, kadının görünmeyen emeğinin ekonomik sistem içerisindeki önemi ve işlevselliği vurgulanarak kadınların görünmeyen emeklerinin tartışılabilir ve sorgulanabilir bir düzleme taşınması amaçlanmıştır. Kadınların üretime olan büyük boyutlardaki katkıları yapılan alan araştırmasından elde edilen verilerle görünür kılınmaya çalışılmıştır. Kadının ev içi emeğini görünür kılmamanın ise kadın hakları mücadelesinde kamusal önlemler alma ve politikalar üretmek adına önemli olduğu düşünülmektedir.

Gürol ve Marşap (2007), “Geçmişte ve Günümüz Yaşamında Ücretsiz ve Ücretli İşgücü Olarak Kadın” adlı çalışmada; günümüzde ataerkil toplumsal yapıların geçmişteki etkinliklerini yitirmeleri ile iş yaşamı ve özellikle girişimcilik alanında kayda değer bir yer edinen kadının bu yöndeki gelişimine ket vuran engellerin yalnızca ulusal değil, aynı zamanda uluslararası karakterde olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda girişimcilikteki başarı ve gelişimi öncelikle toplumda kadına verilecek finansal, yönetsel, örgütsel, eğitsel ve benzeri desteklere ve önündeki “ayrımcı nitelikli” engellerin kaldırılmasına yönelik uygun bir altyapının oluşturulmasına bağlı bulunduğu ifade edilmiştir. Bu sebeple, uluslararası düzeyde etkin ve göstermelik olmayan bir iletişim ağının kurulmasının, etkin bir örgütlemenin gerçekleştirilmesinin, kendini davaya adanmış zorluklara göğüs gerebilecek kişilikte liderlerin, bu amaçla tahsis edilmiş olan fonların doğru yer ve zamanda kullanımının gerekliliği vurgulanmıştır. Sonuç olarak ulusal düzeydeki uygulamalarda ayrımcılık yapılmaksızın kırsal kesim ve varoşlardaki kadını da sisteme dâhil eden politikaların oluşturulma ve uygulamaya konulmasının etkinliği artıracağı üzerinde durulmuştur.

Ecevit (2007). “Türkiye’de Kadın Girişimciliğine Eleştirel Bir Yaklaşım” isimli orijinal çalışmada; kadın girişimciliğiyle ilgili soruları yanıtlamak ve konuya ilişkin mümkün olduğunca kapsamlı bir değerlendirme yapmak hedeflenmiştir. Türkiye’de kadın girişimciliğine yönelik kurumsal çerçeve, mevcut politikalar, uygulanan projeler, programlar ve araştırmalar hakkında bilgi sunmayı ve kadın girişimciliğinin desteklenmesinin farklı yaklaşımlar çerçevesinde hangi kurumlar tarafından ve ne tür stratejiler bağlamında araçsallaştırıldığı yönünde bir değerlendirme ve çözümlenme yapma amaçlanmıştır. Bu bağlamda kamu kesiminden ve sivil toplumdan çeşitli paydaşlar, kadın girişimciliği ile ilgili bir mekanizma oluşturulmasını önermişlerdir. Öngörülen mekanizma, kadınların işgücü piyasasına katılmaları önündeki engelleri belirleyerek, kadın istihdamını ve girişimciliğini etkileyen hükümet politikalarına müdahale edecektir. Bu mekanizma aynı zamanda bir karar

organı olarak çalışacak, kadın girişimciliği projeleri ve etkinliklerinin uygulanmasını saha düzeyinde yönlendirecektir. Aynı mekanizma, veri toplamak, program ve proje dökümü çıkarmak üzere bir enformasyon ve iletişim merkezi olarak hareket edebilir ve aynı zamanda birbirinden bağımsız proje ve örgütlenmeleri birbiriyle ilişkilendirebilir. Sonuç olarak çeşitli paydaşları içinde barındıran bir mekanizma ile kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında sinerji yaratılmasına yardımcı olunabileceği ifade edilmiştir.

Uzun ve Dirlik (2007). “KOBİ Sahiplerinin Girişimcilik, Kişilik ve Liderlik Özelliklerinin Değerlendirilmesi: Muğla İlinde Ampirik Bir Araştırma” isimli çalışmada; KOBİ sahiplerinin girişimcilik, liderlik ve kişilik özelliklerinin işletmelerin faaliyet süresini etkilemediği vurgulanmıştır. Buna karşın işletmelerin çalışan sayısına göre büyüklükleri üzerinde ve çok küçük bir oranda da olsa işletmelerin öz sermayelerine göre büyüklükleri üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Sonuç olarak eğitim durumunun dikkate alınmayacak kadar küçük bir oranda işletme sahibinin liderlik, girişimcilik ve kişilik profillerine etkisi olduğu öne sürülmektedir.

Kaçar (2007). “Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Konumu: Türkiye’de Yakın Zamanlardaki Değişimi Anlamak” adlı yüksek lisans tezinde, Türkiye’de kadının konumu ve yakın zamanlarda kadının konumunda ortaya çıkan değişimler toplumsal cinsiyet açısından ele alınmaktadır. Bunun için öncelikle, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları irdelenmekte ve kadın sorununa açıklık getiren feminist yaklaşımlara yer verilmektedir. Bu bağlamda kadınların sosyal, ekonomik ve politik hayattaki statülerinin iyileştirilmesi, kadın erkek eşitliğinin sağlanması ve kadın haklarının kazanılmasına yönelik ulusal ve uluslararası önemi olan bazı kadın hareketleri irdelenmiştir. Bu politikalardan bazıları; kadınların bilime ve profesyonel çalışma yaşamına aktif katılımları, iş ve eğitimde fırsat eşitliği, sosyal ve profesyonel güvenlik kapsamında kadınların özelliklerine uygun iyileştirmelerin sağlanması olarak ifade edilmiştir. Aynı zamanda kadınların statüsünü yükseltmek için sürdürülen mücadelelerde kadın haklarının savunulduğu, daha iyi bir hayat için insan haklarının siyasal, sosyal, hukuksal ve ekonomik boyutta eşitlik arayışının dile getirilmesi amacıyla geçmişten günümüze faaliyetlerin artarak devam ettiği vurgulanmıştır.

Kutaniş ve Alpaslan (2006). “Girişimci ve Yönetici Kadınların Profilleri Farklı Mıdır?” isimli çalışmanın amacı girişimci ve yönetici kadın profillerinin karşılaştırılmasıdır. Bu çalışmada üretim faktörlerini bir araya getirerek işletmeyi kuran girişimci kadın ile yönetsel faktörleri kullanarak kaynakları idare eden yönetici kadın profilleri değişkenler ve parametreler açısından değerlendirilmiştir. Girişimci ve yönetici kadınların kendilerinden ve çevrelerinden kaynaklanan faktörlerden etkilenmeleri sonucunda oluşan profilleri, önemli

yönleri ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sadece kadın perspektifinden bakılarak girişimci ve yöneticilik özellikleri, şartları ve şartların onları etkileme derecelerinin üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda dinamiklik, muhakeme kabiliyeti, güven, adil yaklaşım vb. hem girişimcinin hem de yöneticinin sahip olması gereken özellikler olduğu ancak girişimci kadınların evine bağlı ve geleneksel, yönetici kadınların ise kariyer ve aile odaklı oldukları belirtilmiştir. Sonuç olarak girişimci kadınların; cinsiyete dair rollerini girişimcilik amaçlarının önünde tutan ve denge kurma çabasında olan bireyler oldukları, yönetici kadınların ise; hem işlerine hem ailelerine gereken önemi vermekte oldukça hassas davrandığı düşünülmektedir.

Ağca ve Yörük (2006). “Bağımsız Girişimcilik ve İç Girişimcilik Arasındaki Farklar; Kavramsal Bir Çerçeve” isimli çalışmada; en kısa ve kapsamlı tanımı “yeni organizasyonlar yaratma süreci” olan girişimcilik kavramı ile en kısa ve kapsamlı tanımı “mevcut, faaliyet halindeki organizasyonlardaki girişimcilik” olan iç girişimcilik kavramları arasındaki farklar tartışılmaktadır. Bu bağlamda iç girişimcilik ile bağımsız girişimcilik arasındaki farkların her iki girişimcilik tipinde yer alan girişimciler perspektifinden ziyade daha çok girişimsel eğilim ve davranışlar bakımından olduğu ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak iç girişimciliğin kaynakları elde etme ve kullanma, strateji oluşturma ve performans seviyesi bakımından sistematik olarak bağımsız girişimcilikten farklı olduğu savunulmuştur.

İyicil (2006). “Avrupa Birliği’ne Giriş Sürecinde Türkiye’deki Kadın Girişimciliğinin İrdelenmesi ve Bir Araştırma” isimli çalışmada; girişimci kadınların sayısının artırılması için gelişmiş ülkelerin oldukça çaba sarf ettiği belirtilmiştir. Ülkemizde de son yıllarda bu konuya önem verildiği ve kadınların, girişimci olabilmeleri için en çok ihtiyaç duydukları desteğin eğitim olduğu vurgulanmıştır. Eğitim ile neyi nasıl yapacağını öğrenen ve bu yolla güven kazanan kadınların, iş hayatında daha çok yer edinecekleri ifade edilmiştir.

Aykan (2004). “Kayseri’de Faaliyet Gösteren Girişimcilerin Liderlik Özellikleri” adlı çalışmada; girişimcilerle yapılan araştırma sonucunda anlamlı 5 faktör belirlenmiştir. Bu 5 faktör demokratik liderlik özellikleri, yönetsel liderlik özellikleri, yetki devri ile ilgili liderlik özellikleri, serbest-bırakıcı liderlik özellikleri ve karizmatik liderlik özellikleri olarak isimlendirilmiştir. Bu bağlamda ankete katılan girişimcilerin değerlendirme sonuçları ile teorik ve uygulamalı çalışmalarda yer alan liderlik özellikleri arasında belirgin farklılıklar bulunmamış, bu özelliklerle uyumlu sonuçlara ulaşılmış, girişimcilerin liderlik özelliklerini değerlendirirken kullanılması gereken faktörler bu araştırma ile irdelenmiştir.

Erdem (2001). “Girişimcilerde Risk Alma Eğilimi ve Belirsizliğe Tolerans İlişkisine Kültürel Yaklaşım” isimli çalışmada; toplumun belirsizlikten kaçınma özelliğinin girişimcilerin risk alma eğilimini ve belirsizliğe tolerans düzeyini nasıl etkilediği

incelenmiştir. Bu çalışmada, risk ile belirsizlik yapıları arasındaki yakın ilişkiden yola çıkarak, belirsizlikten kaçınan toplumda, girişimcilerin belirsizliğe tolerans düzeyi ve risk alma eğilimi arasında ilişki araştırılmıştır. Bu kapsamda küçük girişimcilere (KOBİ) yönelik yapılan araştırma sonuçlarına göre girişimcilerin belirsizliğe tolerans düzeyi ve risk alma eğilimi yüksek olmadığı ve bu sonuca göre de toplum genelinin risk ve belirsizlikten kaçınma eğilimine sahip olduğu belirtilmiştir.

Kantar ve Erkan (2000). “Adana İl Merkezinde ve Kırsal Alanında Yaşayarak Tarımsal Faaliyetlerine Devam Eden Ailelerde Toplumsal Yapı ve Toplumsal Cinsiyet” adlı çalışmada, Çukurova Bölgesi Yüreğir Ovasındaki köylerde yaşayan ve şehre göç eden ailelerde toplumsal cinsiyet açısından meydana gelen gelişmeler incelenmiştir.

2.2. Yurtdışı Kaynaklar

Hisrich (1989). “Women Entrepreneurs: Problems and Prescriptions for Success in The Future” adlı araştırmanın sonucuna göre kadın girişimciler “yönetmel becerilerine ilişkin” öz değerlendirmelerinde yeni fikirler ve yeni ürün geliştirme konularında kendi becerilerini “mükemmel” olarak tanımlamışlardır. Aynı çalışmada, insan ilişkileri, yönetim, geliştirme ve eğitim ile pazarlama, pazarlama araştırması alanında “çok iyi”, envanter, üretim gibi işe yönelik teknik alanlarda “iyi” oldukları ortaya konulmuştur. Kadınların finans-sermaye kullanımında ise “nispeten yetersiz” kaldıkları alanlar olarak nitelendirilmiştir.

Prifti ve ark. (2008). “Middle East Local and Regional Woman Entrepreneurship” adlı Dünya Bankası’nın Orta Doğu ülkelerindeki şirketlerle ilgili yapmış olduğu bir çalışmada, toplam 4000 şirket sahibinin %13’ünün kadın olduğu belirtilmiştir. Bu ülkedeki işletme sahibi olan kadınların Afrika ve Asya’daki diğer kadın girişimcilere oranla işletmelerini daha fazla büyütme eğiliminde oldukları ve birçok engelle karşılaşmalarına rağmen erkek girişimcilere göre işletmelerinde daha fazla sayıda işçi çalıştırdıkları belirlenmiştir.

Nayır (2008). “İşi ve Ailesi Arasındaki Kadın: Tekstil ve Bilgi İşlem Girişimcilerinin Rol Çatışmasına Getirdikleri Çözüm Stratejileri” isimli makalede, tekstil ve bilgi işlem sektöründeki kadınlar için rol çatışmasında uygulanmak üzere çözüm önerilerini açıklamışlardır. Elde edilen araştırma verilerinin incelenmesi sonucunda, tekstil ve bilgi işlem sektörlerinde faaliyet gösteren kadın girişimciler arasında üç temel farklılık saptanmıştır. Bunlardan birincisi, kurucu kadın girişimcilerin “finansal kaynağa” verdikleri önem ile ilgilidir. İkinci temel farklılık ise; güvenli ve kalifiye çalışanlara sahip olmak, bilgi işlem sektöründe faaliyet gösteren kadın girişimciler için tekstil sektöründeki kadın girişimcilere

göre daha önemlidir. Üçüncü bulgu ise; bilgi işlem sektöründeki kadın girişimcilerin ailelerine daha fazla vakit ayırabildiklerini belirtmiş olmalarıdır.

3.0. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Araştırmanın birincil verileri Tekirdağ merkez ve ilçelerdeki yerleşim ünitesindeki gerek nüfuzlu kişilerin görüşleri ve bilhassa kırsal kadınlara uygulanan anket, yapılan görüşme ve gözleme dayanarak elde edilen verilerden oluşmaktadır.

Bu bağlamda Tekirdağ Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünden elde edilen veriler araştırma yöntemini belirlemeye ışık tutmuştur. Bu doğrultuda Tekirdağ ilinin Merkez ilçe ile birlikte 9 ilçeden (Çerkezköy, Çorlu, Hayrabolu, Malkara, Marmaraereğlisi, Muratlı, Saray, Şarköy), 257 köyden ve 33'ü belediye olmak üzere 290 yerleşim ünitesinden oluştuğu belirlenmiştir.

Tablo 3.1: Tekirdağ İli Yerleşim Üniteleri ve Uygulanan Anket Sayısının

İlçe Adı	Belediye Sayısı	Köy Sayısı	Toplam	Seçilen Yerleşim Ünitesi	%	Uygulanan Anket Sayısı
Merkez	5	55	60	12	20,0	60
Çerkezköy	5	5	10	2	20,0	10
Çorlu	6	17	23	5	21,7	25
Hayrabolu	3	46	49	10	20,4	50
Malkara	4	70	74	15	20,3	75
Marmaraereğlisi	3	3	6	2	33,3	10
Muratlı	1	16	17	4	23,5	20
Saray	3	19	22	5	22,7	25
Şarköy	3	26	29	6	20,7	30
Genel Toplam	33	257	290	61	21,0	305

Tabloda görüleceği gibi, Tekirdağ Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünün görüşleri de alınarak her ilçenin sosyal ve ekonomik yapısına göre yerleşim ünitelerinin en az % 20'si araştırma kapsamına alınması uygun görülmüştür. Bu bağlamda anket uygulanacak en fazla yerleşim ünitesi Malkara ilçesinde belirlenirken (15), bunu 12 yerleşim ünitesi ile merkez ilçe ve 10 yerleşim ünitesiyle Hayrabolu ilçesi izlemektedir. En az yerleşim ünitesi ise 2'şer yerleşim ünitesi ile Çerkezköy ve Marmaraereğlisi ilçelerinde belirlenmiştir.

Belirlenen yerleşim ünitelerinin her birinde en az 5 anketin ve il geneli en az 305 anketin tesadüfî yöntemle yapılması uygun görülmüştür.

Zira gallup araştırmalarına göre belirli bir yörede eğilim yoklaması belirlenirken 5 adet anketin yeterli olabileceği savunulmakta ve daha yüksek sayıda yapılacak anketlerin

genel yapıyı önemli ölçüde değiştirmediği vurgulanmaktadır (İnan ve Güngör 1992). Ege köylerinde Toplumsal Değişim: İzmir Örneği adlı bir diğer araştırmada her köyde basit tesadüfü yöntemle seçilen 5 aile reisi, 3 genç erkek ve 3 genç kız ile anket yapılmıştır (Gökçe, 2011, Yıldırak ve ark. (2003) “Türkiye’de Gezici ve Geçici Kadın Tarım İşçilerinin Çalışma ve Yaşam Koşulları ve Sorunları” adlı araştırmada araştırma kapsamındaki kadınların % 10’unun araştırma kapsamına alınmasını uygun bulmuştur. “Antalya İli Kumluca İlçesinde Örtü Altı Alanda Üretimde Bulunan Üreticilere Girdi Sağlayan Firmaların Tarımsal Bilgi Sistemindeki Yeri ve Rolü” adlı araştırmada ana kitlenin özelliklerinin belirlenmesinde örnek hacminin % 10’luk bir kısmına anket uygulanması yeterli bulunmuştur (Bulut 2006, Prof. Dr. Cemal TALUĞ danışmanlığında tamamlanan yüksek lisan tezi). Antalya İli Merkez İlçesi Topallı Köyünde 275 hanenin tarımsal üretim yaptığı belirlenmiş ve bu işletmelerden 63’üne (% 22,9) anket uygulanması uygun bulunmuştur.

Araştırmanın ikincil verileri ise yurt içi ve yurt dışı literatürlerden ve web sitelerinden elde edilen verilerin değerlendirilmesinden oluşmaktadır.

3.2. Yöntem

Araştırma, öncelikle Tekirdağ merkez ve ilçelerdeki yerleşim ünitesindeki gerek nüfuzlu kişilerin görüşleri ve gerekse kırsal kadınlara uygulanan anketlerden elde edilen veriler ve anket uygulaması esnasında gözlem ve mülakatla elde edilen verilerin değerlenmesinden oluşmaktadır. Bu bağlamda Tekirdağ ili Merkez ilçe ile bağlı diğer 9 ilçe (Çerkezköy, Çorlu, Hayrabolu, Malkara, Marmaraereğlisi, Muratlı, Saray, şarköy) araştırma kapsamına alınmıştır.

Anketlerin uygulanmasında nitel araştırma tekniklerinde kullanılan metotlardan iz sürme (trace) yöntemi uygulanarak Tekirdağ merkez ve ilçelerine bağlı köylerde kadın girişimciliği ve Tekirdağ kırsal alanında (merkez ve ilçeler bazında) kadın girişimciliğine etki eden faktörler belirlenmiş ve değerlendirilmiştir.

Ayrıca, yurt içi ve yurt dışı literatürlerden ve web sitelerinden elde edilen bilgiler de değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Tarım İl ve İlçe Müdürlükleri, Tekirdağ Valiliği, Tekirdağ Girişimci Kadın Dernekleri vb., Devlet Planlama Teşkilatı, Türkiye Üniversitelerince neşredilen bilimsel yapıtlar irdelenmiştir.

Araştırmada anket yöntemiyle elde edilen veriler SPSS istatistik paket programına yüklenerek tablolar oluşturulmuş ve bu veriler mülakat ve gözlem yöntemleriyle elde edilen veriler ile değerlendirilmiştir.

4.0. ARASTIRMA BULGULARI

4.1. Kırsal Kadın

4.1.1. Kadının Kırsal Yaşamdaki Yeri

Toplum ve aile yaşamının her alanında; üretimde, sağlıkta, gıda ve beslenme alanında erkeklere göre daha fazla sorumluluk yüklenen kadınların kalkınmaya katılımı, hem ülke ekonomileri hem de kadının çalışma hayatında ve istihdamında statüsünün yükseltilmesi açısından büyük önem taşıyan öncelikli bir koşuldur. Kırsal kesim kadını gerek geleneksel yapısı, gerekse uğraşı biçiminin farklılık nedeni ile kentlerdeki hemcinslerine göre farklılık göstermektedir. Kır kadını bir yandan temizlik, çocuk bakımı, ekmek yapma, yakacak temini, gıda ve beslenme gibi ev işleri yaparken diğer yandan bitkisel ve hayvansal üretim, el sanatları etkinlikleri, tarım dışı işler ve gelir getirici faaliyetlerde de (pazarda satmak için mal üretimi, tarım dışı ücretli işçilik, pazarlama faaliyetlerine katılım gibi) bulunmaktadır (Yıldırak ve ark. 2003).

Türkiye’de halen tarımda çalışanların %47,5’i kadın olup, ülke genelinde işgücüne katılanların da %66,3’ünü de kadın çiftçiler oluşturmaktadır. Üretimin her aşamasına aktif bir biçimde katılan kadınlar, kalkınmanın olanaklarından yeterli pay alamamaktadır. İşsizliğin yaygın, eğitim ve sağlık hizmetlerinin sınırlı ve dengesiz dağıldığı az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kırsal alanlardaki kadının durumu, konumu ve sorunları ise daha dikkat çekicidir. Kadınların toplumdaki yeri, yaşadıkları ülkenin gelişme düzeyi, bulunduğu toplumun kültür değerleri tarafından belirlenmektedir (Yıldırak ve ark. 2003). Türkiye’de de kadınların tarım kesiminde özellikle köy yaşamında erkeğe oranla daha fazla çalışması, içinde doğup büyüdüğü sosyal değerler açısından doğal sayılmaktadır (Kazgan 1982, Yıldırak 1987).

Kadının kırsal yaşamdaki yeri çoğu kez onun tüm yaşamı boyunca bulunduğu yeri ifade etmektedir. Çünkü kadının yaşamı boyunca sosyal-ekonomik açıdan kır olarak tanımlanan yerin dışına çıkması pek olası değildir. Kır kesiminde doğup büyüyen bir kadının gerek mantalitesi, gerek mesleği, gerek işle ilgili tutum ve eğilimleri kentteki insanların sosyal değerleri ile pek örtüşmediğinden ve de kır kesiminde egemen olan sosyal değer ve sosyal normların farklı olması nedenleri ile kentle ilişkisini engellemiştir. Özellikle ulaşım ve iletişim koşullarının kentle ilişkilerde büyük bir engel oluşturması köy halkının dolayısıyla kadının soyutlanmasına neden olmuştur (Yıldırak ve ark. 2003).

4.1.2. Kadının Tarımsal Üretimdeki Rolü

Kadınların tarımdaki rolü mekanizasyonun boyutlarına, ailenin mülkiyet gelir durumuna ve ürün çeşidine bağlı olarak değişmektedir. Büyük topraklı ailelerde kadınlar tarımsal üretimde rol üstlenmezken, az topraklı ailelerde mevsimlik işçi olarak çalışmakta, hayvan bakımı ve hayvansal üretim faaliyetlerinde istihdam edilmektedirler. Endüstri bitkileri üretiminde ve çeşitlenmiş tarım yapan yörelerde ise kadınlar genellikle el emeğine dayalı olan işleri üstlenmişlerdir. Bu yörelerde erkekler daha prestijli olan mekanize faaliyetleri yürütmektedirler (Sirman 1991).

Hemen hemen tüm araştırmacılar tarımda hukuki ve ekonomik temellere dayalı olarak sosyal grupları belirlerken, Türkdoğan sosyolojik açıdan bir sınıflandırma yapmaktadır (Yıldırak ve ark. 2003). Kadının toprak sahibi, yarıcı, kiracı veya yarı mal sahibi konumunda olmasına göre tarımsal üretimdeki rolü, işgücü, karar etkinliği değişik olabileceği gibi, ekilen ürün çeşidine göre, işletmenin geçimlik veya pazara dönük olmasına göre de değişir (Türkdoğan 1970).

Türkiye’de kentli kadınların aksine, kırsal kesimdeki kadınların büyük çoğunluğu aktif nüfus içerisinde, yani çalışan ve üreten insanlar arasında yer almaktadır. Tarımsal işgücünün genelindeki düşüşe paralel olarak, tarımdaki toplam kadın emeğinin oranı da yıllar içinde azalma göstermektedir. Buna rağmen, 1950’lerden bu yana istatistiklere bakıldığında tarımsal nüfus reel olarak azalırken kadınların halen öncelikle tarım kesiminde çalışmaya devam ettikleri görülmektedir (Yıldırak ve ark.. 2003).

Yüksek düzeyde mekanize olmuş büyük çiftliklerde kadınların kendi işletmelerinde çalışmaları söz konusu değildir. Bu durum, kadınların çalışma yükünü azaltmakla birlikte, köy kadınına "ev kadını" statüsüne sokmaktadır. Bu ise üretken olan kırsal kesim kadınının, hareket ve denetim alanını sınırlayıcı bir olgudur (Anonim 2000).

Aslında tarımsal üretimde kadının konumu dört grupta değerlendirilebilir (Anonim 2000).

1. Büyük işletmelerde kadınlar tarlada çalışmazlar. Tarımsal üretimin, üretime doğrudan katılma işleri dışındaki, (üretime karar verme, yönetme, denetleme ve pazarlama gibi) işler erkeğin işidir. Erkeğin yeterli olmadığı yerlerde, kadının sınırlı da olsa, yönetim ve denetleme görevi vardır.
2. Orta büyüklükteki çiftliklerde erkekler mekanize işler ve pazarla ilişkileri yürütürler, kadınlar ise emek-yoğun işleri üstlenirler.

3. Aile işletmelerinde ise erkekler tarım dışı gelir kaynakları ararken, kadınlar emek-yoğun tarımsal üretimi yürütürler. Gerek bu tür toprakların sahibi olan ailelerde gerekse orta büyüklükte toprağı olan ailelerde çeşitlenmiş bitki ya da sınai türü tarım yapılması durumunda kadın, el emeğine dayalı çapa, hasat gibi işleri yapma durumunda kaldığından, çalışma yükü erkeğe göre fazladır.
4. Topraksız ya da az topraklı ailelerde gerek kadının gerekse erkeğin geçim için başkalarının işlerinde çalışmaya gereksinimleri vardır. Bunun için hem erkekler hem de kadınlar mevsimlik işgücü olarak buldukları köyde veya çevrede başka bölgelerde mevsimlik işçi olarak çalışırlar. Bu tür ailelerde kadın, sınırlı olarak üretme durumunda kaldığı emek yoğun tarla, bahçe ve hayvanlarla ilgili işleri yapmakla yükümlüdür (Anonim 2000).

Türkiye’de tarımda çalışan kadınların %75,0’ı ücretsiz aile işçisi, %18,8’i kendi hesabına veya işveren, %6,2’si ise ücretli olarak çalışmaktadır. Kırsal alanda kadınların ve erkeklerin üstlendikleri roller farklılık göstermektedir. Kadın ve erkeklerin rol dağılımının farklılaşması hanenin temel geçim kaynağı, ürün deseni, köyün yerleşim yeri ve şehirle kurulan bağlantı ile yakından ilgilidir. Ayrıca, kadınların beklentileri ve potansiyelleri birbirine yakın köylerle benzerlik göstermektedir. Yeniden üretimle ilgili olarak (yemek, kışlık yiyecek hazırlanması, bulaşık, çamaşır, temizlik, çocuk bakımı) yapılan işler kadınlar tarafından yapılmaktadır. Ağırlıklı olarak köylerin temel geçim kaynağı bitkisel üretim, hayvancılık ve mevsimlik göç oluşturmaktadır. Tarımsal üretimin sınırlı olduğu köylerde hane tüketimine yönelik olarak yapılan sebzeçilik ve bağcılıkta erkekler; bahçe hazırlığı, toplama, sulama, çapada çalışmaktadır. Temel geçim kaynağı bitkisel üretim olan hanelerde ise kadının iş yükü daha fazla üretimin satış hariç her aşamasında yer almaktadır. Hayvancılık faaliyetlerinde yine erkekler hayvanların otlatılması, besleme gibi işler yapmakta, kadınlar ise sağım, süt ürünlerinin değerlendirilmesi, ahır temizliği ve ot toplama işlerini üstlenmektedir. Ayrıca, hayvansal ürünlerden yağ, yoğurt ve peynir üretimini kadınlar günlük tüketimleri için üretmektedirler (Anonim 2004).

Yukarıdaki değerlendirmelerin sonucunda, kadının üretimde üstlendiği emek yoğun çalışmasından dolayı, tarımsal üretimdeki rolünün çok değerli olduğunu görmekteyiz. Buna rağmen kırsal kadın üretimde ne kadar etkin olursa olsun, kadının kırsal kesimde sahip olduğu rolün ikincil bir rol olduğunu görmekteyiz.

4.1.3. Türkiye’de Kadınlara Yönelik Tarımsal Yayım Çalışmaları

Ülkemizde kırsal kadına yönelik olarak, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü Kadın Çiftçiler Dairesi Başkanlığı kadın faaliyetlerini yürütmektedir. Çiftçi kadınların sosyal ve ekonomik statüsünün daha da yükseltilmesi, onların tarımsal kalkınma içindeki rollerinin daha da artırılabilmesi için Bakanlıkça 29.09.1997 tarih, 97/19-972 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Genel Müdürlük bünyesinde Kadın Çiftçiler Dairesi Başkanlığı ihdas edilmiştir. Bakanlığın kırsal kesime hizmet götürme görevi ise “Çiftçi Eğitim ve Yayım Hizmetleri” adı altında Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü’ne verilmiştir (Anonim 2000). Ayrıca, kırsal alanda yaşayan kadınlara yönelik çalışmalar, Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Üniversiteler, Milli Eğitim Bakanlığı ve sivil toplum örgütleri tarafından da yürütülmektedir (Kutlar 2004).

Dünyada kadınlara yönelik tarımsal yayım çalışmalarına önem verilmesi Dünya Bankası başta olmak üzere, FAO (Food ve Agricultural Organization) ve IFAD (International Fund for Agricultural Development) gibi uluslar arası kuruluşların bu çalışmaları desteklemesi Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı’nın kadınlara yönelik tarımsal yayım konusuna önem vermesine neden olmuştur (Anonim 2000).

Kırsal alan kadınlarına yönelik Eğitim ve Yayım çalışmaları Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü bünyesinde yer alan Kadın Çiftçiler Dairesi Başkanlığı tarafından 81 ilde yürütülmektedir (Anonim 2008).

Yürütülen Eğitim ve Yayım Çalışmaları

- Kadın Çiftçiler Tarımsal Üretim Eğitim ve Yayım Çalışmaları
- Kadın Çiftçiler Tarımsal Yayım Projesi
- Ev Ekonomisi Eğitim ve Yayım Çalışmaları
- Gıdaların Çeşitli Yöntemlerle Muhafaza Edilmesi Eğitim ve Yayım Çalışmaları
- İyotlu Tuz Kullanımı Eğitim ve Yayım Çalışmaları
- Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinin Buldukları Yerlerdeki Kadın Çiftçilere Verilen Eğitim ve Yayım Çalışmaları
- Kırsal Alanda Kadın Eğitimi İle Sağlıklı Süt Üretim Projesi
- T.C.Hükümeti – Unicef İşbirliği ile Yürütülen Projeler

4.1.4. Kadın Çiftçiler Tarımsal Üretim Eğitim ve Yayım Çalışmaları

Tarımın her döneminde aktif rol oynayan kadınlarımızı tarımsal konularda geliştirilmiş yayım yöntemleri ile eğiterek tarımsal üretimin artırılması, sürdürülebilir tarım faaliyetleri ile ülkemizin sahip olduğu toprak, su gibi doğal kaynakların sürekli kullanılabilir durumda tutularak tarımın yapılmasını sağlamak amacıyla 19 İlimizde DPT kaynaklı “ Kadın Çiftçiler Tarımsal Yayım Projesi” yürütülmekte, 62 ilimizde ise “Kadın Çiftçiler Tarımsal Üretim Eğitim ve Yayım Çalışmaları” yürütülmektedir (Anonim 2008).

4.1.5. Kadın Çiftçiler Tarımsal Yayım Projesi

2000–2003 yıllarında 19 ilde (Afyon, Ankara, Balıkesir, Burdur, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, Isparta, İzmir, Karaman, Kırıkkale, Konya, Kütahya, Manisa, Mardin, Şanlıurfa, Van) uygulanmıştır.

Meyvecilik ve Bağcılık, Süt Sığırcılığı, Arıcılık, Kültür Mantarı Yetiştiriciliği, Örtü altı Sebze Yetiştiriciliği konularını içeren proje DPT kaynaklı olup tahsis edilen ödenekler proje uygulanan illerin Çiftçi Eğitim ve Yayım Şube Müdürlüklerince kadın çiftçiler için kullanılmaktadır.

2003 yılı sonunda proje süresinin DPT tarafından gıda güvencesi kapsamında 2 yıl daha (2004–2005) uzatılması kabul edilmiş, bunun içinde yeni illerin projeye dahil edilmiştir. Kademeli olarak 81 ilin projeden faydalanması için proje kapsamında bulunan 8 ilin (İzmir, Balıkesir, Bursa, Çanakkale, Eskişehir, Karaman, Kırıkkale, Şanlıurfa) yerine il master planları incelenerek seçilen 8 il (Bolu, Bilecik, Çankırı, Çorum, Şırnak, Bayburt, Gümüşhane, Trabzon) ihtiyaç duydukları konular çerçevesinde 2004–2005 yılları için proje kapsamına alınmıştır. 2005 yılı sonunda projenin, kadın çiftçilerimizin ekonomik kalkınmasında büyük önem taşıyacağı düşüncesiyle DPT tarafından 3 yıl daha uzatılma kararı alınmıştır (Anonim 2008).

4.1.6. Ev Ekonomisi Eğitim ve Yayım Çalışmaları

Köylü ve çiftçi ailesinin olanaklarını daha iyi değerlendirmek, kadınlara ev ve aile yaşamıyla ilgili pratik bilgileri vermek, iş bilir, becerikli bireyler haline getirmek için ev ekonomisi çalışmaları; aile kaynaklarının yönetimi, beslenme, çocuk gelişimi ve eğitimi, köy

el sanatları olarak 4 ana alanda yürütülmektedir. Köylerde ev ekonomisi konularında verilen küçük bir bilgi bile ödülünü verecektir (Anonim 2008).

4.1.7. Gıdaların Çeşitli Yöntemlerle Muhafaza Edilmesi Eğitim ve Yayın Çalışmaları

Kırsal alanda üretilen meyve, sebze ve diğer ürünlerin tekniğine uygun olarak işlenip gerek yerel gerekse ülke düzeyinde insan sağlığına uygun şekilde tüketilmesi, bu alanda ekonomik kayıpların önlenmesi ve sonuç olarak hem aile bütçesine hem de ülke bütçesine katkıda bulunmasını sağlamak amacıyla Gıdaların Çeşitli Yöntemlerle Muhafazası Edilmesi Eğitim ve Yayın Faaliyetleri 81 ilde yürütülmektedir (Anonim 2008).

4.1.8. İyotlu Tuz Kullanımı Eğitim ve Yayın Çalışmaları

UNICEF ve Sağlık Bakanlığı işbirliği ile başlatılan “İyot Yetersizliği Hastalıklarının Kontrolü ve Tuzun İyotlanması” programı gereği iyotlu tuz kullanılmasının artırılması sağlanarak iyot eksikliğinden kaynaklanan hastalıkların önüne geçilmesi kararlaştırılmış olup bu çerçevede İyotlu Tuz Kullanımı Eğitim ve Yayın Çalışmaları 81 ilde yürütülmektedir (Anonim 2008).

4.1.9 Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinin Buldukları Yerlerdeki Kadın Çiftçilere Verilen Eğitim ve Yayın Çalışmaları

Bakanlık tarafından desteklenen ortaklar mülkiyetinde tarımsal kalkınma kooperatiflerinin buldukları yerlerdeki kadın çiftçilere, genel kooperatifçilik ve kooperatifin faaliyet alanlarına giren konularda eğitimlerin verilmesi planlanmıştır. Bu çerçevede, kadın çiftçilerin var olan kooperatiflere üye olmaları, üye olanların kooperatif içerisinde etkin hale getirilmeleri, kooperatifin faaliyet alanını içeren tarımsal konularda eğitim almalarını sağlama yönünde eğitim ve yayım faaliyetleri 81 ilde yürütülmektedir (Anonim 2008).

Ayrıca “Türkiye’de Tarımsal Amaçlı Kooperatif Örgütlerinin Desteklenmesi Projesi” genel müdürlük tarafından yürütülmektedir. Alman Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı (BMZ) tarafından finanse edilen bölgesel bir program çerçevesinde, Alman Kooperatif Konfederasyonu (DGRV), Tarım ve Köyişleri Bakanlığı adına Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü (TEDGEM) ve Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Ortak Girişimi (TAKOG) kooperatiflerin kırsal kalkınmaya katkıda bulunma potansiyeli olan kuruluşlar olduğuna inanmakta, bu bağlamda taraflar, bir teknik işbirliği projesinin uygulanması

konusunda işbirliği yapmak üzere anlaşarak işbirliği protokolü imzalamışlardır (Anonim 2008).

Türkiye’de Tarımsal Amaçlı Kooperatif Örgütlerinin Desteklenmesi Projesi’nin temel amacı kalkınmada öncelikli illerden seçilecek pilot bölgelerde tarım, tarımsal hizmetler ve kırsal finans sektörü alanlarında kooperatiflerin gelişimini desteklemektedir. Bu amaçla ilk çalışmalar Kastamonu ilinde başlamış olup yaygınlaştırma çalışmaları sürdürülmektedir (Anonim 2008).

DGRV ile yapılan toplantılar sonucunda, Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinden Kadın kooperatiflerinin mevcut durumu, uyguladıkları projeler ve verilen eğitim çalışmaları ile ilgili Aksaray ve Karaman illerinde ortak çalışmalara başlanmıştır. Ayrıca diğer Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinde kadın ortak sayısının artırılarak aktif rol almaları için çalışmalar başlatılmıştır (Anonim 2008).

4.1.10. Kırsal Alanda Kadın Eğitimi İle Sağlıklı Süt Üretimi Projesi

Bakanlık ile İngiltere Uluslararası Tarım ve Teknoloji Merkezi (IATC) ve Johnson Diversey işbirliğinde düzenlenen ve Diyarbakır İlinde uygulanan “Kırsal Alanda Kadın Eğitimi ile Sağlıklı Süt Üretimi Projesi”nin protokolü taraflarca 05 Ekim 2007 tarihinde imzalanmıştır. İmzalanan protokol gereği proje bir yıllık bir çalışma süresini kapsamakta olup yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır (Anonim 2008).

Diyarbakır Tarım İl Müdürlüğü’nde görevli 5 teknik eleman İngiltere’de konuyla ilgili eğitim almışlardır. Proje kapsamında Aralık 2007’de “Eğitim Çalışmaları”, Ocak 2008’de “Süt Numunesi Toplanması” süreci başlatılmıştır. Proje 5 köyde (Lice-Oyuklu Köyü, Bismil-Çeltikli ve Alibey Köyü, Merkez-Karaçalı ve Cumhuriyet Köyü) uygulanmakta ve toplam 315 Kadın Çiftçi yararlanmaktadır. Her ay düzenli olarak projeye ait “Program ve Faaliyet Raporları” Genel Müdürlüğü’ne gönderilmektedir (Anonim 2008).

4.1.11. Unicef –T.C. Hükümeti İşbirliği İle Yürütülen Projeler

Bakanlık; UNICEF’in Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile işbirliği çerçevesinde yer alan 2001–2005 “Ülke Programı”nda görev aldığı gibi 2006–2010 yılları arasında devam edecek olan “Ülke Programı” kapsamında projelerde yer almaktadır (Anonim 2008).

- Aile ve Çocuk Eğitimi Projesi
- Benim Ailem Projesi
- Kız Çocuklarının Okullulaşmasına Destek Kampanyası, Haydi Kızlar Okula Projesi.

4.1.12. Hizmetiçi Eğitim Seminerleri

Yeni bilgilerin çiftçi ailelere aktarılmasında ve bu yeniliklerle ilgili beceri kazandırılması için Bakanlıkça, Bakanlık İl Müdürlüğünde görevli teknik elemanlara her yıl bir dizi hizmetiçi eğitim seminerleri düzenlenmektedir (Anonim 2008).

4.1.13. Bakanlığın Diğer Faaliyetleri

Kırsal alanda kadın çiftçilere götürülen eğitim-yayım çalışmalarının sonuçlarını görmek, tarımsal konularda performanslarını değerlendirmek, kendilerine olan güven duygularını geliştirmek, birbirleriyle kaynaşmalarını sağlamak ve girişimcilik ruhunu aşılama üzere 2004 yılından itibaren 81 ili kapsayan “Kadın Çiftçiler Yarışıyor” bilgi yarışması düzenlenmektedir. Yarışma, Milli Olimpiyatlar Komitesi tarafından 2005 yılı Kariyer Dalında FAIR PLAY ödülüne layık görülmüş olup, 2000 sosyal olay içinden birinci seçilmiştir. Ayrıca, 15–17 Kasım 2006 tarihlerinde İstanbul’da yapılan Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölge Ofisi tarafından Obezite ile Mücadele konusuna katkı sağlayabilecek, sağlıklı gıda üretimini ve beslenmeyi teşvik edecek proje ve çalışmaların ödüllendirildiği söz konusu toplantıda, Sağlıklı Gıdanın Teşvik Edilmesi dalında uluslararası bir ödül almıştır (Anonim 2008).

Birleşmiş Milletler tarafından her yıl 15 Ekimde “ Dünya Çiftçi Kadınlar Günü” nün kutlanması kabul edilmiştir. Bu günün amacı; topluma bu kadınlara ne kadar borçlu olduğunu hatırlatmaktır. Ayrıca yaptıkları işi gereken değeri ve itibarı vermek için en azından yılda bir kere kırsal kesim kadınlarını kapalı kaldıkları ortamdan çıkarmaktır. Bu çerçevede her yıl çeşitli etkinliklerle 81 ilde kutlamalar yapılmaktadır (Anonim 2008).

Türkiye’de Kırsal Kadın Örgütlenmesi

Türkiye’de tarımsal üretimde bulunan kırsal kesim kadınının, uğraş alanı ile ilgili üretim konusunda eğitim görmesi, yine tarımsal üretimin hem yapılmasını hem de pazarlamasını sağlayacak kooperatifleşmeden yararlanması, ilgili kurum ve kuruluşlardan kredi alması gibi olgu ve süreçlerde kadın, işin ya hiç ya da çok sınırlı durumlarda ve konularda yer almaktadır (Anonim 2000).

Tarım ve Köyişleri Bakanlığının kırsal alan kadınına “çiftçi” olarak ele aldığı ilk proje, TYUAP II (İkinci Tarımsal Yayım Ve Uygulamalı Araştırma Projesi) Projesi’dir. TYUAP II Pilot Projesi esas olarak, 1984 yılında başlayan Birinci Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projesinin uygulaması için öngörülen 18 ilde tamamlanmasından

sonra, Dünya Bankası ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığı arasında yapılan ikinci bir anlaşma çerçevesinde uygulanan bir projedir. Tarımsal yayım elemanları yanında “ev ekonomisti teknisyenleri” de ilk kez klasik ev ekonomisi ve el sanatları eğitiminin dışına çıkarak, tarımsal yayım konularında görev üstlenmişlerdir. Hazırlıklarına 1990 yılında başlanan projenin uygulanmasına 1992 yılında geçilmiş ve 1997 yılında tamamlanmıştır (Anonim 2000).

Ayrıca, Tarım ve Köyişleri Bakanlığına bağlı faaliyette bulunan Kırsal Kalkınmada Kadın Dairesi Başkanlığı kadınlara yönelik tarımsal yayım çalışmalarında bulunmaktadır (Anonim 2000).

Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün Çalışmaları Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 25.10.1990 tarihinde 3670 sayılı kanunla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı olarak kurulmuş ve 24.06.1991 tarihinde de Başbakanlığa bağlanmıştır. Türkiye'deki kadın nüfusunun eğitim seviyesini yükseltmek, sosyal, kültürel ve siyasal yaşamdaki konumlarını güçlendirmek için tarım, sanayi ve hizmetler sektöründe çalışan kadınların hak, fırsat ve olanaklardan eşit biçimde yararlanmalarını sağlamak üzere çalışmalar yürütmektedir. Ancak; Genel Müdürlüğün henüz kuruluş yasaasının bulunmaması faaliyetlerini etkin olarak yerine getirmesini engellemektedir (Anonim 1998).

Kırsal alan kadınına tarımsal üretimle ilgili hizmet götüren bir diğer Bakanlık, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'dır. Bakanlığın iki Genel Müdürlüğü; “Teşkilatlandırma Genel Müdürlüğü” ile “Küçük Sanatlar ve Sanayi Bölgeleri ve Siteleri Genel Müdürlüğü” bu konuyla ilgili çalışmalar yapmaktadır. Bakanlığın Teşkilatlandırma Genel Müdürlüğü'ne bağlı Tarım Satış Kooperatifleri kadın çiftçi üye sayısının artırılması, yönetimde kadınların görev almaları ve kadınların eğitim kurslarına katılımlarının sağlanması için kadın komiteleri oluşturmuştur (Anonim 2000).

Ülkemizde kadının statüsünü yükseltmek, bilimsel araştırmalar yapmak ve eğitim programları hazırlamak amacıyla; İstanbul, Marmara, Ankara, Gazi, Çankaya, Atılım ve Orta Doğu Teknik, Ege, Gaziantep, Mersin, Yüzüncü Yıl, Anadolu ve Çukurova Üniversitelerinde “Kadın Araştırma ve Uygulama Merkezleri” kurulmuştur (Anonim 1998).

Kırsal alana sürekli hizmet götüren bir diğer kamu kurumu Milli Eğitim Bakanlığıdır. Bakanlık kırsal alana yönelik olarak yürüttüğü halk eğitim kurslarında tarımsal konulara da önem vermektedir. Özellikle ipek böceği yetiştiriciliği, silaj yapımı gibi hem kadınların hem de erkeklerin birlikte katılabileceği kurslar düzenlenmektedir (Anonim 2000).

Türk Kadınına Güçlendirme ve Tanıtma Vakfı'nın kırsal alan kadınına eğitim vermeyi amaçladığı en önemli projesi, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile işbirliği halinde 1989 yılında FAO tarafından Giresun'da başlatılan “Kadın-Arıclık Projesi”dir. Projenin amacı,

erkek mesleği olarak gelişen arıcılığa kadınları özendirmek, kredi, eğitim ve diğer destek sistemlerini sağlayarak özellikle yoksul köylü kadınların üretim potansiyellerini ve gelirlerini artırmak olarak belirlenmiştir. Projenin ikinci aşamasında ise, arı yetiştiriciliği ile uğraşan kadınlar arasında bir kooperatif kurularak projenin daha kalıcı ve sürekli olması amaçlanmıştır (Anonim 2000).

Türk Kadını Güçlendirme ve Tanıtma Vakfının Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Teşkilatı ve işbirliği ile “Modern Tavuk Yetiştiriciliği ve Üretim Metodları Üzerine Köy Kadınlarının Eğitimi” isimli proje Antalya, Denizli, Konya, Şanlıurfa, Van ve Rize illerinde birer köyde uygulanmıştır (Anonim 2000).

Kırsal alan ile ilgili sivil örgütlenmelerden bir diğeri “Türkiye Ziraat Odaları Birliği”dir. Kuruluşun amacı, tarımsal konularla ilgili olarak kurulan il ziraat odalarının sorunlarına Birlik düzeyinde çözüm aramaya çalışmaktadır. Birlik son yıllarda kırsal alandaki kadını “çiftçi” olarak ele almayı amaçlayan programlar geliştirmiştir. Bu kapsamda, Birliğe bağlı olarak “Kadın Çiftçi Komitesi” kurulmuştur. Ancak bu komite şu ana kadar olumlu bir gelişme kaydedememiştir (Anonim 2000).

Ülkemiz kırsal kadınları, ekonomik özgürlüklerini kazanmak ve emeklerinin karşılığını alabilmek için kooperatifler kurarak birlikteliklerini güçlendirmeye çalışmaktadırlar. Bu kooperatifler sayıları az da olsa, kırsal kadın örgütlenmesine örnek teşkil etmeleri açısından büyük önem taşımaktadırlar. Kırsal kadın örgütlenmesine örnek bazı kooperatif ve dernekler aşağıda sıralanmaktadır:

- Saitabat Köyü Kadınları Dayanışma Derneği: Bursa'da Saitabat köyü kadınları tarafından, Türkiye'nin ilk köy kadın dayanışma derneği kurulmuştur. Yardıma muhtaç kadınlara yardım etmek, maddi ve manevi destek sağlamak, okuma yazma bilmeyen kadınlara okuma yazma ve eğitim kursları açmak, köyde sağlık ocağı açılabilmesi için gerekli girişimlerde bulunmak, maddi imkânı bulunmayan evlenme çağına gelmiş genç kızlara ve ailesine maddi yardımda bulunmak, Saitabat Köyü'nün tabiatının korunması, doğal çevre, tarihsel değerler ve ekolojinin korunması amacıyla faaliyete geçen kadınlar açtıkları lokalde yaptıkları yemekleri satarak, Saitabat Köyü kadınlarını ekonomik ve sosyal yönden kalkındırmayı amaç edinmişlerdir.
- Kozadan İpeğe Ev Eksenli Çalışan Kadınlar Kooperatifi: 23 kadın, 2007 yılında Ankara' da Kozadan İpeğe Ev Eksenli Çalışan Kadınlar Kooperatifini kurmuşlardır. Kooperatif kuran kadınlar; “yok sayılan emeklerini görünür kılmamın” çağrısını yapmaktadırlar. Onlar görmezden gelinen, güvencesizliğe mahkûm edilen, aracılardan insafına terk edilen milyonlarca kadının taleplerine bir ses vermek için

çabalamaktadırlar. İğne oyasından, keçe aksesuarlara, kumaş keselere, bez çantalara, oyalı takılara, şarap şişesi kılıflarına kadar daha birçok ürün yaratmaktadırlar. Kadınlara sürekli iş olanağı sağlayarak ekonomik güçlerini arttırmayı, emeklerini sömüren araçılara bağımlılığı ortadan kaldırmayı, kadınların güçlenmesini, emeklerinin görünür olmasını sağlamaya çabalamaktadırlar. Atölye çalışmaları, seminerler, toplantılar düzenleyerek, asgari ücret, sosyal güvenlik, sendikal haklar başta olmak üzere hakları için örgütlenmektedirler.

- Çayırtepe Köyü Sınırlı Sorumlu Tarımsal Kalkınma Kooperatifi: Erzurum'un merkeze bağlı Çayırtepe köyünde, kadınlar, ekonomik özgürlüklerini kazanmak ve emeklerinin karşılığını alabilmek için bir birliktelik oluşturdular. Tarımsal Kalkınma Kooperatifi kurularak, devlet desteği ile çok iyi şartlarda hayvan sahibi olunabileceğini duyan kadınlar, kendi aralarında 100 üyeli kooperatif kurmayı başardılar. Yalnızca kadınların üye alındığı kooperatif sayesinde, her üye kadın iki süt ineği sahibi olma imkânına kavuşmuş bulunmaktadır.
- Gaziantep Kadın Çevre Kültür ve Kalkınma Kooperatifi: Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Gaziantep Şubesi, 2005 yılında Avrupa Birliği ve GAP Bölge İdaresi'nin kültürel mirasın geliştirilmesi konulu hibe programından yararlanarak, "Antep işi nakış sanatının yaşatılması ve ekonomiye kazandırılması" başlıklı bir proje gerçekleştirmiştir. Proje zaman içinde amacına ulaşmış; 1 Aralık 2007'de SS Gaziantep Kadın Çevre Kültür ve Kalkınma Kooperatifi kurulmuştur. Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği, bu projeye Antep işi el sanatını öğretmeyi ve kadınlara bu alanda meslek edindirmeyi ve sosyal güvence kazandırmayı amaçlamaktadırlar. Proje çerçevesinde, 16 kursiyere Nizip ilçesinde kurulan atölyede 13 aylık bir eğitim verilerek Antep işi el sanatı öğretilmiştir. Kurs alan 16 kadının sürdürülebilir sosyal güvence ve iş olanağına sahip olması için de kooperatif fikri hayata geçirilerek, 60 kadına iş imkânı sağlanmıştır. Kadınlar kooperatif çatısı altında geleneksel el sanatlarını gelire dönüştürerek hem kültür mirasının korunmasına hem de kendi ekonomilerine katkıda bulunuyorlar.

Kırsal alan kadınına hizmet vermeyi amaçlayan çok sayıda kurum ve kuruluşun bulunması arzu edilen bir durumdur ve kırsal alan adına sevindiricidir. Ancak, Türkiye için bu girişimlerin yeterli olduğunu ve olanların da etkin çalıştığını söylemek güçtür. Özellikle hizmetlerden yararlananların toplam kırsal alandaki kadınlar içindeki payı dikkate alındığında girişimlerin yetersiz olduğu görülmektedir. Kırsal kadınıımızın örgütlenme bilincinde olması

her şeyden önce sosyal ve ekonomik yönden refaha kavuşabilmesi için çok büyük önem taşımaktadır.

Kırsal Kadının Eğitim Düzeyi

Kırsal kadının sosyo-ekonomik yapısı incelenirken, eğitimle ilgili durumlarına, düzeylerine ve sorunlarına değinmek adeta bir zorunluluktur. Çünkü içinde buldukları sosyo- ekonomik yapı toplumun eğitim düzeyi ile yakından ilişkilidir. Yapılan araştırmalar kadın tarım işçilerinin yarısından fazlasının (54,2) okuma yazma bilmediğini göstermektedir. Yani araştırma kapsamındaki kadınlar arasında okur- yazarlık oranı %45,8 ile Türkiye ortalamasının altındadır. Türkiye de kadınlarda okuryazarlık oranı genele göre daha düşüktür (Anonim 2004).

Tablo 4.1. Kadın İşçilerin Yaşlarına Göre Eğitim Düzeyleri

Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil		Okur-Yazar		İlkokul Mezunu		Ortaokul Mezunu		Lise Mezunu Ve Üstü	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yaş 20 Yaş ve Altı	242	36,1	84	60,0	166	42,6	14	58,3	8	66,6
21-30	154	22,9	18	12,9	92	23,6	4	16,7	2	16,7
31-40	116	17,4	12	8,6	96	24,6	4	16,7	2	16,7
41-50	106	15,8	14	10,0	30	7,7	-	-	-	-
51-60	40	6,0	8	5,7	6	1,5	2	8,3	-	-
61- +	12	1,8	4	2,8	-	-	-	-	-	-
Toplam	670	100,0	140	100,0	390	100,0	24	100,0	12	100,0
Toplam	670	54,2	140	11,3	390	31,6	24	1,9	12	1,0

Kaynak: Anonim 2004

Görüldüğü üzere, araştırma kapsamındaki kadınların yaşları küçüldükçe bir eğitim kurumundan mezun olma oranı artmaktadır. İlkokul mezunu kadınların %42,6'sını 20 yaş ve daha küçük kadınlar oluştururken, %9,2'sini 41 yaş ve daha büyük yaş grubundaki kadınlar oluşturmaktadır ki 61 yaş ve üzerindeki kadınlardan herhangi bir eğitim kurumundan mezun olan kadına rastlanmamıştır. Aynı değerler ortaokul, lise ve üstü eğitim kurumundan mezun olanlar içinde geçerli olup, ortaokul mezunu kadınların %58,3'ünü, lise ve üstü okullarından mezun olan kadınlarında %66,6'sını 20 yaş ve daha küçük yaştaki kadınların oluşturduğu görülmektedir. Okuma yazma oranı açısından Türkiye ortalamasının bir hayli altında bulunan kadın işçilerin bu durumu çeşitli nedenlerle açıklanabilir. Özellikle tarımda çalışan işçi kadınlar, tarımda işgücüne gereksinim duyulan aylarda çalışmak zorundadırlar, bu aylarda okul eğitiminin yoğun olduğu aylara rastlamaktadır ki bu yüzden kırsal kesimde yaşayan

insanların geçim zorluğu ve yaşamsal önemi itibariyle okul eğitiminden ziyade çalışmayı tercih etmektedirler. Ayrıca eğitimle elde edecekleri kazanımların ekonomik durumlarına yansımadağı düşüncesiyle çalışmayı tercih etmektedirler. Burada genel amaç her kesimdeki kadınlarımızın eğitim seviyelerinin belirli bir düzeye getirilmesidir (Anonim 2004).

4.1.18. Kırsal Kadının Sosyal Güvenlik Durumu

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine göre; “Toplumun bir bireyi olarak herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Sosyal güvenlik temel bir haktır. Ülkemizde --Anayasamızda da belirtildiğı gibi “Herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet bu güvenliğı sağlayacak gerekli önlemleri alır ve örgütleri kurar.” denmesine karşın kadınlarımızın çoğunun çalıştığı işle ilgili olarak herhangi bir sosyal güvenceleri olmadığı saptanmıştır. Oysa devletin bir görevi de alınan sosyal politika önlemleri ile kadınlarımızın da güvenlik ve refah içinde yaşamalarını sağlamaktır (Anonim 2004).

Ancak o kadar ilginçtir ki kadın çiftçilerimizin kendilerinin sosyal hakları olmamasına rağmen kadınların %68,3’ünün bu konuya ilişkin bilgi birikimlerinin olduğu gözlenmiştir. Bu birikim genel olarak orta yaşlı ve evli kadınlarda daha yoğundur. Sosyal güvenlik konusu kadınlarımızın karşısına genellikle kendilerinin veya aile bireylerinin rahatsızlanması sonucu ortaya çıkmaktadır. Genç ve evli olmayan kadınlar özellikle eğitilmiş olmayan kişiler için bu konu yaşamsal ilgilerinin dışında kalmaktadır (Anonim 2004).

Tablo 4.2. Kadınlara Göre Sosyal Güvenliğin Anlamı

Sosyal Güvenliğin Anlamı	Sayı	%
Bilmiyorum	392	31,7
Sağlık Güvencesi	640	51,8
Maaş, Emeklilik	116	9,4
İş Güvencesi, Gelecek Güvencesi	72	5,8
Devlet yardımı, Koruması	10	0,8
Yararlı Bir şey	6	0,5
Toplam	1236	100,0

Kaynak: Anonim 2004

Bu konuda bilgisi olmayanların %51,0’i 20 yaşın altındaki kadınlardan oluşmaktadır. Yine bilgisi olmayan kadınların %69,9’u okuryazar olmayan kadınlardır. Kadınların yarıdan fazlası %51,8’i sosyal güvenliğı hastane, doktor, ilaç gibi direk sağlık güvencesi olarak anlamlandırmışlardır. Sosyal güvenliğı maaş alma ve emeklilik olarak nitelendiren kadınların

çoğunu babalarından veya eşlerinden dolayı sosyal güvenceye sahip olan kadınlar oluşturmaktadır.

Tablo 4.3 Kadınların Sosyal Güvenlik Durumları

Kayıtlı Olduğu Kurum	Sayı	%
Sosyal Güvenlik Kapsamı Dışında	826	66,8
Yeşil Kart	224	18,1
SSK (Eşinden)	86	7,0
SSK, BAĞ-KUR, Emekli Sandığı (Babadan)	34	2,8
BAĞ-KUR (Eşinden)	30	2,4
BAĞ-KUR-Çiftçi (Eşinden)	12	1,0
SSK	10	0,8
Emekli Sandığı (Eşinden)	10	0,8
Özel Hayat Sigortası	4	0,3
Toplam	1236	100,0

Kaynak: Anonim 2004

Araştırma kapsamındaki kadınların %66,8'i herhangi bir sosyal güvenlik kapsamında değildir. %18,1'i yeşil karta sahip olan kadınların, yeşil kartın sadece muayene hizmeti veren bir uygulama olması, işçilerin ilaç alacak maddi olanağı genellikle bulamaması nedeniyle yetersiz kalmaktadır. Kadınlarımızın %14,8'i ise eşinden veya babasından dolayı sosyal güvenliğe sahip bulunmaktadır.

Hem bu kadar zor şartlarda çalışılması, hem de sosyal güvencelerinin bu kadar kısıtlı ve yetersiz olmasına rağmen kırsal yaşamda kadınlarımız gününün büyük bir bölümünü tarım ve tarım dışı işlere ayırmakta, dinlenmek için çok az zamanları kalmaktadır. Ücretli veya ücretsiz işgücü olarak kadın; tarım, ev işleri ve çocuk bakımına bazen günde 19 saat harcamaktadır. Buna rağmen kadınlar sosyal güvenlik kapsamında olmayan bu işlerden dolayı kendilerini sigorta ettirememektedirler (Anonim 2004).

4.1.17. Kırsal Kadının Sorunları

Türkiye'de iktisaden aktif nüfusun %34,5'i tarım kesiminde çalışmaktadır. Bu sektörde 12 yaşından küçük çocukların da çalıştırıldığı dikkate alınırca Türkiye'de 10-12 milyonluk bir nüfusun tarım kesiminde çalıştığı söylenebilir. Kırsal kesimde 12 ve daha yukarı yaştaki nüfus 18.934.000 kişi olup bunun işgücüne katılım oranı %60,1'dir. 12 ve daha yukarı yaştaki nüfusun %49,0'u erkek, %51,0'i kadındır. Kadınların toplumdaki yeri, yaşadıkları ülkenin gelişmişlik düzeyi ve toplumun kültür değerleri tarafından belirlenmektedir. Türkiye tarımın ağırlıklı olduğu bir toplum yapısına sahiptir. Ülke genelinde çalışan erkeklerin %30,9'u tarımda yer alırken, çalışan kadınların %66,3'ü tarımdadır. Buna

göre, çalışan kadınlar tarım sektöründe ağırlıklı olurken, diğer sektörlerde erkek nüfus ağırlıktadır. Türkiye’de de kadınların tarım kesiminde özellikle köy yaşamında erkeğe oranla daha fazla çalışması, içinde doğup büyüdüğü sosyal değerler açısından doğal sayılmaktadır (Anonim 2004).

Tablo 4.4. Türkiye’de İşgücüne Katılım Oranları (%)

İşgücüne Katılanlar	Toplam Nüfusun İşgücüne Katılım Oranı	Kırsal Alanda Nüfusun İşgücüne Katılım Oranı	Kırsal Alanda İstihdam Edilenler İçinde Tarımın Payı
Genel Nüfus	48,7	60,1	77,0
Erkek	70,1	76,7	66,6
Kadın	27,4	43,8	94,2

Kaynak: Anonim 2004

TUIK 2003 verilerine göre; Ülke genelinde toplam nüfusun işgücüne katılım oranı %48,7 olup, bu oran erkeklerde %70,1, kadınlarda %27,4’tür. Kırsal alanda ise toplam işgücüne katılma oranı %60,1 olup, bu oran erkeklerde %76,7, kadınlarda ise %43,8’dir. Ayrıca kırsal alanda istihdam edilenlerin % 77,0’si tarımda yer almakta olup, bu oranın %47,5’i kadın, %52,5’i erkektir. Yine kırsal alanda istihdam edilen erkeklerin %66,6’sı kadınların ise %94,2’si tarımda yer almaktadır. Yani kırsal alanda kadınların tamamına yakını tarımda istihdam etmektedir.

Tarımdaki kadınlar üretim faaliyetlerinin büyük bir bölümünü küçük aile işletmelerinde ücretsiz aile işçisi olarak yerine getirmektedir. Tarımda çalışan kadınlarımız, çalışmalarının karşılığında işgücüne ya doğrudan katılır veya ücretli olarak başka işletmelerde çalıştığı zaman çalışmasının karşılığını alır (Anonim 2004).

Tablo 4.5. Tarımda Çalışan Kadınların Ücret Konumlarına Göre Dağılımı (%)

Çalışma Biçimleri	Genel Nüfus	Erkek	Kadın
Ücretsiz Aile İşçisi	56,6	31,0	87,3
Kendi Hesabına veya İşveren Olarak Çalışanlar	38,0	62,6	8,5
Ücretli veya yevmiyeli Çalışanlar	5,4	6,4	4,2
Toplam	100,0	100,0	100,0

Kaynak: Anonim 2004

Tarımda çalışan kadınların ücret konumlarına göre dağılımına bakıldığında, %87,3’ünün ücretsiz aile işçisi, %8,5’inin kendi hesabına veya işveren adına, %4,2’sinin ise ücretli veya yevmiyeli olarak çalıştığı görülmektedir.

Kadınlarımızın yüklendikleri sorumluluklar ve görevler karşısında çok fazla yıprandıkları gözlenmektedir. Bu durum sağlık problemleriyle karşılaşmalarına neden olmaktadır. Sosyal statülerine bakıldığında kadınlarımızın her türlü sorununun eğitim seviyesiyle yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Sağlık konusunda da eğitilmiş ve bilinçli olan kadınların daha duyarlı olduğu ve her türlü problemlerine daha ciddi eğildikleri, bunun yanı sıra yinede ihmal ettikleri gözlenmektedir. Kırsal kesimdeki kadınlarımızın ise hem eğitim seviyelerinin düşüklüğü, hem de yaşam şartlarının ve imkânlarının yetersizliği nedeniyle sağlıklarıyla ilgilenmedikleri ya da ihmal ettikleri görülmektedir. Ayrıca kırsal kesimde gerekli sağlık kuruluşlarının ya hiç olmaması, ya da yetersiz olması da sorunlara çözüm bulunmasını engellemekte veya geciktirmektedir (Anonim 2004).

Çevre koşullarından kaynaklanan hastalıklar genellikle ishal, tifo, soğuk algınlığı, güneş çarpması, bel ağrısı, romatizma olarak sayılabilir. Bunların yol açtığı diğer hastalıklar ise kadın hastalıkları, böbrek, mide ve benzeri hastalıklardır. Ayrıca aşırı yorgunluk ve bu yorgunluğu giderecek ortamın bulunmayışı da kadınların sıkça rahatsızlanmalarına ve gerekli tanı ve tedavinin yapılmaması nedeniyle de diğer kronik hastalıklara neden olmaktadır. Kadınların yaklaşık %58'i çeşitli hastalıklara maruz kaldıklarını ve bunlardan %5,98'i bel ağrısı, %3,56'sı kronik romatizma, %10,19'u mide ve böbrek hastalıkları, %17,15'i soğuk algınlığı, böcek sokması ve hijyen kuralları ile ilgili hastalıklar, %9,61'i aşırı sıcaklıktan kaynaklanan güneş çarpması, baş dönmesi, geri kalan %10,68'i kötü yaşam koşullarından kaynaklanan kadın hastalıklarına yakalandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca yapılan gözlemlerde çevrenin pis, kirli ve yaşanmaz durumda olmasından kaynaklanan birçok bulaşıcı hastalığında olduğu gözlenmiştir (Anonim 2004).

4.2. Dünyada ve Türkiye'de girişimcilik

4.2.1.. Dünyada girişimcilik

Tarihsel perspektifte girişimcilik, ekonominin bir bilim olarak kabul görmeye başlamasının ardından 1700'lü yıllarda devletin merkezîyetçi anlayışından uzaklaşmasıyla görülen bir süreç olarak meydana çıkmıştır. Bu gelişmenin ardından özel girişime yönelme başlamış ve girişimcilik tarihsel olarak kabul gören bir olgu olmuştur (Betil 2007).

Literatürde yapılan araştırmalar geçmiş dönemlerde girişimcilik olarak adlandırılmasa da çok eski tarihlere uzanan tarihsel girişimcilik patikasından bahsetmektedir. Ancak bugünkü anlamıyla ilk risk alarak yatırım yapma işlemi Uzakdoğu ticaret yollarını geliştirmeye çalışan Marco Polo tarafından gerçekleştirilmiştir (Başol 2010). Başol (2010)'a

göre Polo, Avrupa'da üretilen malları Uzakdoğu da satmak amacıyla satın almış ve bu malların ticaretini yapmıştır. Ortaçağlara gelindiğinde ise girişimciler büyük projeleri yürüten kişiler olarak tanımlanmıştır. Bu kişiler katedral, şato ya da manastır gibi devlet tarafından finanse edilen yapıların koordinasyonu sağlamaktadır.

17. yüzyılda ise girişimci yine devlet ile etkileşim içinde olan birey olarak tanımlanmıştır. Ancak bu defa girişimci koordinasyondan çok üretim kısmında devlete karşı bir taahhütte bulunmaktadır (Doğramacı 2006).

18. yüzyıla gelindiğinde ise tek elden yönetilen merkeziyetçi devlet anlayışıyla birlikte her şeyin devlet tarafından yapılmasının beklenmesi de tarihe karışmıştır. Bu tarihten sonra modern girişimci kavramı oluşmuştur.

19. yüzyıl başlarından itibaren sanayileşme hızlanmış, makineleşme ile birlikte bireysel girişimlerde büyük bir artış yaşanmıştır. Ölçekleri büyüyen işletmeler daha profesyonel bir anlayış içinde "yönetim" kavramına önem göstermiş ve profesyonel yönetim anlayışı gelişmiştir. Bir sonraki aşama da ise, uzmanlaşma ile birlikte gündeme gelen kitlesel üretim girişimciliğinin ciddi ölçüde gelişmesine destek olmuş ve kısa sürede dünyanın her yerinde girişimciler oluşmaya başlamıştır (Şekerler 2006).

İngiltere'de doğan sanayileşme süreci ile birlikte girişimci insan tipi bambaşka nitelikler kazanmaya başlamış bu değişim, aynı zamanda girişimcinin ekonomik değerini ve dolayısıyla toplumdaki önemini artırmıştır. Nitekim bu gelişmenin sonucu olarak ekonomide de girişimcilik bir üretim faktörü olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Özellikle bilgisayar ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler çeşitli düşünürlerce, insanlık tarihinde yeni bir toplumsal gelişmenin habercisi olarak algılanmıştır. Tarım ve sanayi toplumlarından bütünüyle farklı bir bilgi toplumunun ortaya çıkmakta olduğu ve bu toplumsal aşamada insanlığın daha özgür bir ortama kavuşacağı ileri sürülmüştür. Yeni dünya görüşüne göre, buhar makinesi insanın fiziki gücünü nasıl katlamışsa, bilgi teknolojileri de insan aklının gücünü öylesine katlamıştır. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişle, sermaye stratejik kaynak olmaktan çıkmış ve yerini bilgiye bırakmıştır. Bunun bir sonucu olarak da girişimcilik hem anlam olarak hem de içerik olarak büyük bir değişime uğramıştır. İlk dönemlerde daha çok maddi unsurları ile ön plana çıkan girişimcilik bu dönemlerden itibaren; hızlı hareket etme, risk alma, tatmin olma gibi yeni beklentileri içine almış ve girişimciliğinin tarihsel perspektifi değişmiştir (Karagöz 2009).

Bu gelişme süreci, önce Avrupa Kıtasına, ardından da Amerika öncelikli olarak dünyanın diğer bölgelerine yayılarak, yepyeni bir ekonomik düzenin oluşmasını ve zenginliğin artmasını sağlamıştır. Bu yeni dönem girişimciliğinin de yeniden şekillenmesinin,

girişimcilerin dünyanın her yanında etkili olmalarının ve liberal ekonomilerin gittikçe daha hissedilir bir şekilde dünya ekonomisinde ve siyasetinde ağırlıklarını koymalarının yolunu açmıştır. Dolayısıyla ilk dönemlerde, alınmış kararları uygulayan ya da kontrol altında devletin yönlendirmesinde bulunan girişimci profili yerini siyasi olarak güçlü, karar alma mekanizmasına yakın ve en önemlisi ilk dönemlerin tersine devleti yönlendiren ekonomik değer yaratıcı konumuna gelmiştir (Başol 2010).

Dünya, 19 Yüzyılın sonlarına doğru Amerika kıtasında dev bir ekonominin doğmasına tanık olurken, ortaya çıkan muhteşem Amerikan zenginliğinin ardında aynı fenomen yer almaktadır, bu da girişimciliktir. Amerikan zgrlğnn en belirgin çizgisini "girişim özgürlüğü" oluşturmaktadır. "Bırakınız yapsınlar" sloganıyla özdeşleşen mteşebbislik hürriyeti, o imrenilen müteşebbis gücü, o güç de yarım yüzyıllık bir zamanda dünyanın en büyük ekonomik gücünü doğurmuştur. Bugün en başta ABD'de olmak üzere, diğer büyük ekonomilerde (Japonya, Almanya, İngiltere, Fransa v.d.), dünyadaki az gelişmiş veya gelişmekte olan pek çok devletin tüm milli gelirinden daha büyük sermayeye ve üretim gücüne sahip girişimciler bulunmaktadır (Başol 2010).

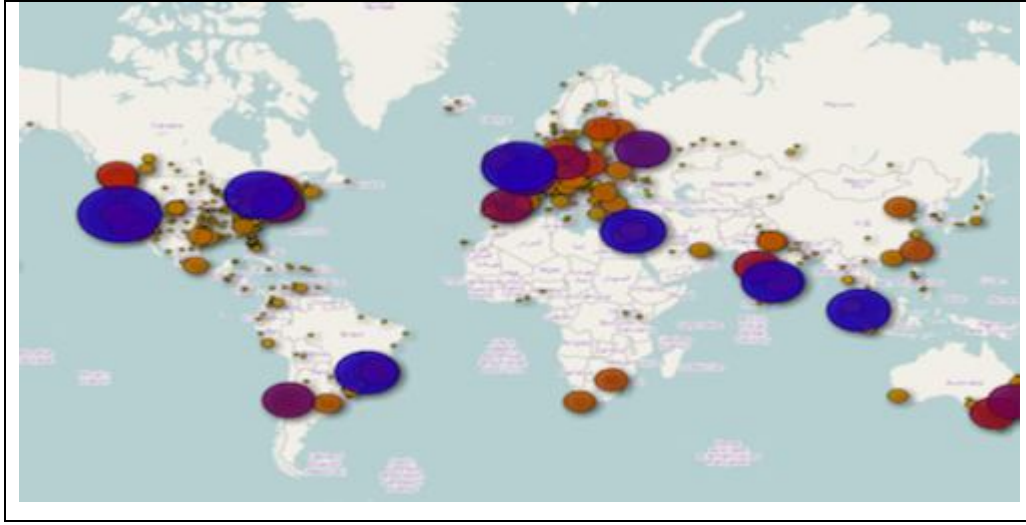
Günümüzde girişimcilik, çok yönlü incelenmesi gereken bir kavramdır. Girişimcilik, salt girişimcilerin kendileri ve yöreleri için değil, ülkeleri için de çok şey ifade etmektedir. Zenginlik ve refahın kaynağı olan girişimcilik, aynı zamanda toplumların dışarıya karşı gücünü ve etki alanını da belirleyen kritik bir olgu haline gelmiştir. Doğal kaynakları kıt olan ülkelerin (Japonya, Danimarka, Hollanda, Güney Kore, Hong Kong, Singapur, Taiwan, İsviçre v.b.) girişimcileriyle zengin olduklarını ve zengin kaldıklarını hemen herkes bilmektedir. Ekonomik g, siyasi gücü ortaya çıkarmakta ve ülkenin dünya dengelerindeki yeri buna göre belirlenmektedir (Karagöz 2009; Başol 2010).

Bu tarihsel gelişmenin nedenleri incelendiğinde ise özellikle toplumsal değişmeler ile yakın ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Doğa bilimlerinde meydana gelen gelişmeler sosyal bilimlerde kullanılacak yöntemlerin değişmesine ve dolayısıyla sosyal bilimlerin gelişmesine neden olmuştur. Fransız devrimi özgürlükleri güvence altına alırken, sanayi devrimi ekonomik anlamda hiç görülmemiş yenilikleri beraberinde getirmiştir (Özkalp ve ark. 2002) ve nihayetinde "yeni ekonomik düzen" değişmiş ve küresel olarak devlet elinden kurtulan ekonomi özel teşebbüslerle desteklenmiş ve girişimciler ekonomik değer yaratmaya başlamıştır.

4.2.2. Dünyada Girişimci Şehirlerin Dağılımı

Şekil’de dünyanın en girişimci 20 şehri verilmiştir. Bu şehirler arasında Türkiye’den hiçbir şehir yer almamaktadır. ABD’den 6 şehrin yer aldığı listede, San Francisco en girişimci şehir unvanını alarak ilk sırada yer alırken, Tel Aviv ikinci ve Los Angeles üçüncü girişimci şehir olarak izlemektedir.

Şekil 4.1: Dünyanın En Girişimci 20 Şehri

Kaynak: <http://projedukkani.net/post/36202948395/en-girisimci-20-sehir>

Bu bağlamda girişimcilik sıralamasına göre dünyanın en girişimci 20 ili aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.6: Dünyanın En Girişimci 20 Şehri

1. San Fransisco	8. Toronto	15. Berlin
2. Tel Aviv	9. Vancouver	16. Waterloo
3. Los Angeles	10. Chicago	17. Singapur
4. Seattle	11. Paris	18. Melbourne
5. New York	12. Sydney	19. Bangalore
6. Boston	13. Sao Paulo	20. Santiago
7. Londra	14. Moskova	

Kaynak: <http://projedukkani.net/post/36202948395/en-girisimci-20-sehir>

Bu şehirlerin girişimcilik sıralaması ilin girişim sayısı, performans, yetenek, fon, destek gibi 8 farklı kategoriye göre değerlendirilmiştir. Raporda Sao Paulo ve Moskova Silikon Vadisi’nin oldukça gerisinde kalmış şehirler olarak belirtilirken, en kültürlü

girişimlerin gerçekleştirildiği şehir ise Paris olduğu saptanmıştır (<http://projedukkani.net/post/36202948395/en-girisimci-20-sehir>).

4.2.3. Türkiye’de girişimcilik

Girişimciliğin Türkiye'deki tarihsel gelişim süreci incelendiğinde konunun bin yıllık bir süreç içerisinde şekillendiği görülmektedir (Başol 2010). Bu gelişim Türk'lerin Orta Asya'dan gelip Anadolu'ya yerleşmeleri, göçebe toplumdaki yerleşik toplum düzenine geçmeleri ile birlikte ticaret ve zanaatkarlık konularında aktif olmaları ile başlamaktadır. Selçuklular döneminde ve Osmanlı'nın kuruluş döneminde bir esnaf-zanaatkar örgütü olan Ahilik teşkilatının oldukça etkin ve başarılı olduğu görülmüştür. Ancak Osmanlı İmparatorluğu döneminde, imparatorluğu oluşturan topluluklar arasında adeta bir işbölümüne gidilmiş ve Türkler ticaret işleri dışında bırakılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Türkler; askerlik, ulemalık, bürokratik, hayvancılık ve tarıma yönlendirilmiş, ticaret işini ise Rumlar, Yahudiler ve Ermeniler üstlenmiş dolayısıyla Türk toplumunda istenilen derecede bir ticaret altyapısı oluşturulamamıştır (Odabaşı 2005).

Modern anlamdaki girişimcilik kavramı, Türkiye Cumhuriyeti'yle birlikte başlamış olup, aşağıdaki gibi özetlenmektedir (Doğramacı 2006; Abdullaeva 2007; Kepenek ve Yentürk 2007; Odabaşı 2005; İltis 2008; Başol 2010):

- 1923'de Atatürk'ün önderliğinde İzmir'de Birinci İktisat Kongresi toplanmasıyla başlamıştır. Bu toplantıda Türkiye'de ekonomik gelişme ve kalkınmanın girişimcilikle sağlanabileceği ifade edilmiştir.
- İlk on yıllık süreç içerisinde yabancıların ticari hakimiyetlerine son vermeye çalışılmış ancak yetersizlikler ve savaşın etkisi ile önemli gelişme sağlanamamıştır.
- 1930-1950 dönemi ise devletçiliğin yükselişte olduğu dönem olarak tarihe geçmiştir. Bu dönemde özel kesimin yetersiz kaldığı sektörlerde devlet yatırımları yapmış ve beş yıllık kalkınma planları hazırlanmıştır.
- Ancak büyük buhran ve ikinci dünya savaşı yine girişimciliğin istenilen düzeye gelmesine engel olmuştur.
- 1970'e kadar uzanan planlı dönemde ise özel girişimlerin sanayideki payının %70'lere geldiği görülmüştür. Fakat sermayenin sadece hanehalkı tasarrufuyla beslenmesi, teknolojik yeniliklere ayak uydurulamaması ve profesyonel yönetim ilkelerinin

oluşturulamaması bu dönemde yapılan girişimlerin, kriz işletmeciliğine dönüşmesine yol açmıştır.

- 1980 ve sonrasındaki dönem girişimciliği destekleme adına en önemli adımların atıldığı dönem olmuştur. 24 Ocak 1980 kararları ile birlikte, ithal ikamesi stratejisi terk edilmiş ve yerine serbest piyasa ekonomisi stratejisine geçilmiştir. Serbest piyasa ekonomisi, girişimcilerin dünyaya açılmasına fırsat tanımış ve dünya pazarlarına uyum konusunda önemli adımlar atılmasını sağlamıştır. Bunun neticesinde Anadolu'nun bir çok ilinde başarılı girişimciler doğmaya başlamıştır.
- Hatta 1994 ve 1998'de meydana gelen küresel krizlerde, dünyanın diğer ülkeleri ile kıyaslandığında Türk ekonomisinin, krizden daha az etkilendiğini ve Türk girişimcilerinin krizleri fırsata çevirebildiğini söylemek mümkündür.
- Son döneme bakıldığında ise, bilgi toplumunun önderliğinde lokal işletmeler tarihe karışırken global işletmeler ayakta kalmaya başlamıştır. Dolayısıyla sektörde söz sahibi olmanın anahtarı, yurtiçinde ve yurtdışında rakiplerle rekabet edebilecek düzeyde bilgi ve beceri sahibi olmaktır.

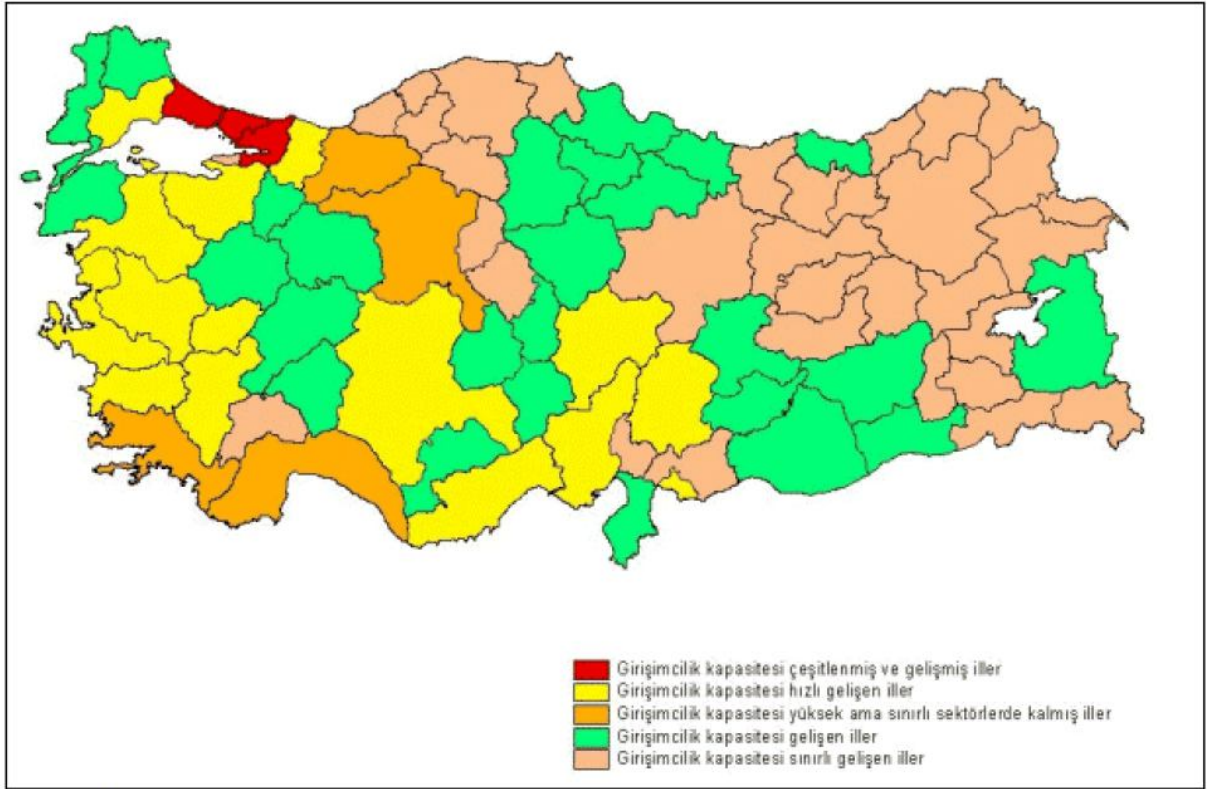
Türkiye tarihinde girişimcilik incelendiğinde 1923'ten günümüze kadar öne çıkmış beş ana dönemden söz etmek mümkündür. Bu dönemler:

1. 1923-1929 arasında "özel girişimciliğe teşvik",
2. 1930-1946 arasında "devletçilik ve yansımaları",
3. 1946-1960 "liberal ekonomiye geçiş",
4. 1960-1980 "planlı ekonomi denemesi" ve de
5. 1980'den günümüze dek "dışa açık liberal ekonomi"yi sayabiliriz.

4.2.4. Türkiye'de Girişimci Şehirlerin Dağılımı

Türkiye genelinden şehirlerin girişimcilik performansına inildiğinde ise girişimcilik performansı en gelişkin olan illerin sadece İstanbul ve Kocaeli olduğu aşağıda şekil'de görülmektedir.

Şekil 4.2: Türkiye Girişimcilik Haritası

Kaynak: **Çetindamar 2003**

Haritada da görüldüğü gibi Türkiye'de çok az il girişimcilik kapasitesi yönünden olumlu bir durumdadır. İllerin büyük bir bölümü girişimcilik kapasitesi gelişen ve sınırlı gelişen iller grubundadır.

Bu bağlamda Türkiye'de girişimciliğin geliştirilmesi için yapılan öneriler aşağıda verilmiştir (**Çetindamar 2003**).

1. Girişimcilik ile ilgili açık ve net bir vizyon oluşturulmalı, buna bağlı stratejiler geliştirildikten sonra hükümet programlarında öncelikli olarak yer almalıdır.
2. Şirket kuruluşu, işleyişi ve kapanışına ait bürokratik engeller azaltılmalıdır.
3. Fikri mülkiyet haklarına yönelik düzenlenen yasalar işler hale getirilmelidir.
4. Vergi işlemleri kolaylaştırılmalıdır.
5. Teknoloji transferinin başarılı biçimde gerçekleşmesini sağlayacak örgütler oluşturulmalıdır.
6. KOBİ'lere verilen krediler artırılmalıdır.
7. Finansman seçenekleri artırılmalı ve risk sermaye sektörü kurulmalıdır.

8. Girişimciler ve girişimciliği destekleyen kuruluşların oluşturduğu platformlar/ girişimci ağları kurulmalı ve bu platformlar aracılığıyla koordinasyon sağlanmalıdır.
9. Girişimciliğin desteklendiği bir kültürel ortamın yaratılması için topluma olan katkısı ve ekonomik büyümedeki önemli rolünün anlatılması gerekmektedir.
10. Teknolojik girişimcilik başta olmak üzere her tür girişimcilik performansı düzenli olarak ülke çapında ölçülmeli ve uluslararası ekonomilerle karşılaştırmalıdır.
11. Eğitime yapılan yatırım artırılmalıdır.
12. Güçlü bir bilimsel altyapı oluşturulmalıdır.
13. Vergi sistemi yeniden yapılandırılmalı, kayıt dışı ekonomi kayıtlı hale getirilmelidir.
14. Girişimcileri teşvik edecek bir ortam için kamu borçlarının azaltıldığı, yolsuzlukların engellendiği ve faiz ve enflasyonun düşürüldüğü bir ortam yaratılmalıdır.
15. Politik süreklilik ve istikrar sağlanmalıdır.

Yapılması gerekenler listesinde belirtilen ilk 10 madde doğrudan girişimciliğe etkisi olacak önlemler ve nerileri içermektedir. Son beş madde ise ülke genelinde yapılması gereken çok genel önermelerdir. Fakat unutmamak gerekir ki, genel ülke altyapısı güçlendirilmeden girişimcilik ile ilgili yapılan faaliyetler ve iyileştirmeler bir sonuç vermeyecektir.

Ekonomik büyümeyi başaran ülkeler incelendiğinde görüldüğü gibi, endüstriyel yapının iyileştirilmesi, rekabet gücünün artırılması, ekonomik büyümenin hızlandırılması, istihdamın artması ve gelir düzeyinin iyileştirilmesi için ekonomik yapının girişimci ve yenilikçi olması gerekir. Bu yüzden, ekonomik canlanmayı sağlamak ve sık sık sürüklendiği krizlerden kurtulmak için Türkiye'nin günü kurtaran geçici çözümler değil uzun vadeli bir çıkış yolu bulması gerekir ve bu yol girişimcilikten geçmektedir

4.3. Kadın Girişimciliği

Kadın girişimciği sınıflamalarında iş kadınları, işteki durumu işveren veya kendi hesabına çalışan şeklinde belirlenen, işinin idari ve hukuki sorumluluğunu üstlenmiş olan, işinin başında fiilen bulunan, sunduğu ürün ve hizmetin fiyatı arz-talep ilişkisi içinde belirlenen kadınlar olarak sınıflandırıldığını Çelebi'ye (1993) atfen Kutlu (2006) belirtmektedir. Ecevit (1993) girişimci kadını tarif ederken aşağıdaki noktaları içermiştir:

- Ev dışında bir mekanda kendi adına kurduğu bir veya birkaç işyeri olan;
- Bir işyerinde tek başına veya istihdam ettiği diğer kişilerle çalışan ve işin sahibi olması sıfatıyla ortaklık kuran,
- Herhangi bir mal veya servisin üretilmesiyle ilgili faaliyetleri yürüten, bu mal veya servisin dağıtım, pazarlama ve satışını yapan/yaptıran,
- İş ile ilgili olarak ilişkiye girmesi gereken kişi, örgüt, kurum ve kuruluşlarla kendi adına ilişki kuran;
- İş sürecinin örgütlenmesi, mal ve hizmet üretiminin planlanması, işyerinin işletilmesi, kapatılması veya işin geliştirilmesi konusunda kendisi karar veren,
- İşinden elde ettiği kazancın yatırım ve kullanım alanları üzerinde söz sahibi olan kişidir.

Girişimci kavramında olduğu gibi çeşitli yönlerden kadın girişimciliğini bir çok farklı tanımla ifade etmek mümkündür. Bu bağlamda kadın girişimciliğinin özelliklerini Arikan (2002) Dhillon ve Malhotra'nın bir araştırmasına göre aşağıdaki gibi sıralamaktadır.

- Hırs
- Kendi ilgi alanı Bağımsızlık
- İnançsal sorunluluklar
- Konforlu bir yaşam düzeyi
- Meşgul olma arzusu
- Konforlu bir ikili rol yatırım
- İstihdam yaratma isteği.

Kadın girişimcilerin özelliklerini Kutlu (2006) Jalbert atfen ise şu şekilde sıralamıştır:

- Cesurluk eğilimi
- Yüksek enerji seviyesi

- Kişisel güdüler
- Evli ve ilk çocuk
- Kendi işi olan baba
- Sosyal beceriklilik
- Finansal rekabet
- Kişisel ve genel yönetim becerileri

Ayrıca kadınlar yeni bir girişim oluşturma yanında, girişimi geliştirme ve başarılı bir kuruluş haline getirme konusunda daha uzun vadeli düşünmekte, işletmenin nitelik ve standartları, hizmet kalitesi işletmenin piyasada saygın bir kuruluş olarak yerini alması konularına daha çok önem vermektedir Arıkan 2002).

4.3.1. Kadın Girişimciliğinin Yaygınlaşması

Kadın girişimciliği ülkelerin ekonomilerinin büyümesinde en önemli kaynaklardan biridir. Kadın girişimciler kendi işlerini kurarak istihdam yaratır ve ekonominin büyümesine katkıda bulunur. Kadın girişimciliği Dünyada sosyal gelişme ve ekonomik büyümenin en önemli kaynaklarından biridir.

ABD'de 1997 - 2004 yılları arasında açılan işletme sayısı yüzde 9 artarken, kadın işletmelerindeki artış yüzde 23'e varmıştır. Tabii ABD ve AB'de de kadın istihdamındaki bu artışlar kendiliğinden oluşmuyor. Hükümetlerin çoklu organizasyonlarla gerçekleştirdikleri projeler bu sonucu doğuruyor. Girişimciliği geliştirmek isteyen toplumların iş kadınlarını yansız ve yalnız bırakmamaları gerekir. Buna ilaveten onları desteklemek, cesaretlendirmek, bilgilendirmek ve eğitmek için mekanizmalar geliştirerek girişimci destek sistemleri oluştururlar. Bu girişimci destek sistemleri arasında öncelikli olan iş kurumlarıdır ama fakat her ülke kendi içinde farklı destek projeleri oluşturabilir (Kutlu 2006). Türkiye'deki KAGİDER örneğine dünyanın hemen her ülkesinden birçok örnek verebiliriz. Rusya'da Starya Russa, Nepal WEAN Kadın Girişimciler Kuruluşu, Kanada, Kadın Girişimciliği Güçlendirme Birimi, Avrupa Komisyonu Almanya'da kadınlara özel kredi programı, İsveç'te İş Geliştirme Ajansı, Finlandiya'da destek proje, Belçika'da Uçan Girişimci Programı, İngiltere'de Kadın İş Ağları gibi (Kutlu 2006).

Avrupa Kadın Girişimciliğini Geliştirme Ağının 2004 yılı activite raporunda yer alan bazı ülkelerin kadın girişimliliğine yönelik çalışmalarından bazıları (Kutlu 2006).

Avusturya'da kadın girişimciliğini destekleyen çalışmalar kamu ve özel sektörde büyük önem taşımaktadır. 2004 İş Kadınları Toplantısı, İş Kadınları Danışmanlık Fuarı ve E-İş için Kadın Platformu bu çalışmalardandır. Ayrıca Avusturya Sosyal Araştırmalar

Merkezi de Viyana'da kadın girişimciliği üzerine önemli çalışmalar yapmaktadır. Yine bu alanda Avrupa Birliği çalışmaları da danışmanlık üzerine odaklanmıştır.

Belçika'da Kadın girişimciliğini teşvik çalışmaları DİANE olarak adlandırılmaktadır. Bu çalışma çerçevesinde kadın girişimcilerin fikirleri analiz edilip durumları değerlendirilmektedir. Bu çalışmanın iki amacı vardır;

Hala iş dünyasında kadınların sayısının neden bu kadar az olduğunu anlamak

Kadınların kendi işlerini kurup geliştirmeleri için gerekli olan figür ve strateji hakkında veri toplamak.

Danimarka'da bu alana yönelik spesifik bir devlet çalışması yok ancak kadın girişimcilere verilen destek KOBİ destek programının içinde yer almaktadır. Girişimcilik Merkezi kadın girişimcilere yönelik Avrupa Sosyal Fonu tarafından desteklenen bir eğitim programı hazırlamıştır. Bu proje PROFİLE olarak adlandırılmaktadır.(Promoting Female Innovation Learning and Entrepreneurship)

Finlandiya'da ise 1997 yılından beri kadın girişimciliğinin geliştirilmesine yönelik mikro kredi programı uygulanmaktadır. Ayrıca Ladies Business School programı 1987 yılından beri kadınlara yöneticilik ve KOBİ başarısına yönelik eğitim vermektedir. Bu program İstihdam ve Ekonomik Gelişim Merkezi tarafından finanse edilmektedir. Ayrıca Kadın Girişimciliği Ajansları tarafından danışmanlık hizmetleri verilmektedir.

Almanya'da da İş Kadınları Federal Ajansı kadın girişimcilere daha iyi bir yatırım ortamı sağlamaya çalışmakta ve kadın girişimciliğini desteklemektedir.

Ajansın başlıca çalışmaları arasında ;

- Ulusal Kadın Girişimciliği veri tabanı
- İşe yeni başlayacak kadınları ve kadın girişimcileri yönlendirecek bir danışmanlık merkezi
- İş kurma ve çalışma süreci ile ilgili her türlü veri ve araştırma gibi zengin doküman kaynağını içeren bir internet portalı
- Basın ve halkla ilişkiler çalışmaları

Günümüzde kadın girişimci sayısının artmasında, Dünya genelinde çalışan kadınları koruyucu ve destekleyici yasaların ve uygulamaların yanı sıra, birbiriyle ilişkili pek çok faktörün etkili olduğu bilinmektedir. Bu faktörlerin başlıcaları şunlardır:

Demografik gelişmeler,

Eğitim olanaklarının artması,
Standart dışı (atipik) alışma Őekillerinin ortaya çıkması ve giderek yaygınlaşması,
Aile boyutunun giderek küçülmesi ve çekirdek ailelerin yaygınlaşması,
Evlenme oranlarında azalma, buna karşılık boşanma oranlarında artış,
Toplumların kadınların çalışmasına yönelik tutumlarında meydana gelen olumlu gelişmeler,

ocuk bakımı ve diğer hizmetlerdeki iyileşmeler olarak sıralanmaktadır.

Son yıllarda tüm toplumlarda artarak desteklenmeye devam eden kadın girişimciliği ülkemizde de gittikçe popülarite kazanmaktadır. Kadın girişimciliğinin gelişme aşamalarında Avrupa birliğine katılım sürecinde yapılan çalışmalar önemli yer almaktadır. Bu doğrultuda Kadın girişimciliğinin yaygınlaşmasında en büyük etkenin gerek ülkemiz kamu ve sivil toplum kuruluşları gerekse Avrupa Birliğine katılım süreci içinde gerçekleştirilen çalışmalar olduğunu söyleyebiliriz.

Türkiye'deki kadın kuruluşları AB fonlarından yararlanmada hayli aktif olmuşlardır. Son birkaç yıl içinde projeler ağırlıklı olarak sivil topluma destek, şiddete karşı mücadele, kadın girişimciliğinin geliştirilmesi ve kadınların ekonomik yaşama katılımları gibi başlıklarda yoğunlaşmıştır. Dolayısıyla, Türkiye'deki kadın kuruluşlarının katılımı belirleyici önemdedir.

Avrupa Birliği, Türkiye'de kadınlara yönelik birçok projeye de mali destek vermektedir. Kadın Girişimciliğinin desteklenmesi yolunda TESK ile ortak olarak gerçekleştirdiği bir çalışmayla her kesimden Türk kadınlarının iş kurup, yönetici olmalarına imkan sağlamak için 1,3 milyon euro bütçe ayırarak Ankara, Bursa, Çorum, Denizli ve İçel olmak üzere 5 ilde kurulacak eğitim merkezi aracılığıyla 1500 kadına girişimcilik konusyla ilgili eğitim ve danışmanlık hizmeti verilecektir.

Girişimciliğin yaygınlaşmasının bir diğer nedeni de girişimciliğin işsizlik sorununa getirilebilecek çözümlerden biri olmasıdır. Kadın toplumsal statüsü gereği çoğu zaman gerek istihdam konusunda gerekse toplumsal rollerde bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Bu nedenle de kendi girişimini kurarak kendi koşullarını oluşturduğu işe yönelmektedir. Dünya Kadın Girişimciler Forumunda Aile ve Kadından sorumlu Devlet eski Bakanı güldal akşit bu durumu şu Şekilde ifade etmiştir: "Bir çok ülkede girişimciliğin işsizliğe are olarak ortaya çıkmıştır. Kadınlımız özellikle teminatları olmamaları sebebiyle kredi bulmakta zorlanmakta, girişimlerini yakın evre desteği veya kendi birikimleriyle gerçekleştirmeye çalışmaktadır. ocuk ve aile sorumlulukları yüzünden genelde kadınların daha geç girişimciliğe sıynmaktadır. Kadınların kalkınma fırsatlarından erkeklerle eşit yararlanması

için bazı önlemlerin alınması artık bir zorunluluk haline gelmiştir. Banka kredilerinin yaygınlaştırılması bu noktada Türkiye'de kadın girişimciliğinin önündeki engelleri kaldırmak için yapılabilecek en önemli çalışmalardan biri olmalıdır"

Kadın girişimciliğinin son yıllarda yaygınlaşmasının nedenlerini Arıkan (2002): aşağıdaki gibi sıralamaktadır.

- Sosyo-kültürel alt yapıdaki değişim sonucu günümüzde çok sayıda kadının çalışma hayatına girmesi ve öğretim düzeylerinin yükselmesi,
- Orta yönetim kadrolarında bulunan kadınların çalıştıkları şirketlerde personel azaltma politikası izlemesi endişesi taşımaları ve bir gün işlerini kaybedecekleri düşüncesi ve dolayısıyla kendi kendilerinin patronu olmayı arzulamaları.
- Başarılı kadın girişimcilerin sayısının artması ile örnek alabilecekleri kimselerin çoğalması,
- Birçok işletmede cam tavan olarak adlandırılan ve kadınların işletmede ancak belli bir yere kadar yükselebilecekleri düşüncesinin geçerli olması yani iş hayatının hala erkeklerin egemenliği altında bulunması

4.3.2. Türkiye'de Kadın Girişimciliği

Gelişmekte olan ülkeler statüsünde yer alan ülkemizde Kadın Girişimciliğini desteklemeye yönelik çalışmalar gelişmiş ülkelere oranla yetersiz durumdadır. Bu durum özellikle geçiş ekonomilerinde kadın girişimcilerin rolünün anlaşılmasında problem oluşturmaktadır.

1970'de yaşanan ekonomik bunalım sonrası yapısal dönüşümlerden ve IMF, Dünya Bankası gibi uluslararası finans kuruluşlarının üçüncü dünya ülkelerine önerdiği yapısal uyum politikalarından etkilenmiştir. Oysa, Türkiye'de 1950'li yıllardan itibaren kadınlar üzerine yapılan çalışmalarda savunulan tez, kadınlar için ev dışında çalışmanın birincil amaç olmadığı, kadınların bu durumu zorunlu ve geçici olarak değerlendikleri, esas bulunmak istedikleri alanın ev, yapmak istedikleri faaliyetlerin ise ev kadınlığı ve annelik olduğu yönündedir.

Türkiye'de toplumsal kalıplar ve ataerkil yapı nedeniyle kadınlar öncelikli olarak eş ve anne rolünü üstlendiğinden iş hayatında ikinci planda kalmışlardır.

Ancak Türkiye'de yapısal uyum politikalarının etkisiyle azalan hane gelirlerine yönelik geliştirilen stratejilerden biri de kadınların kendi başlarına küçük iş yeri kurma Girişimleridir (Ecevit 2003).

İstatistikler, Türkiye'de, kadın girişimci sayısının erkek girişimcilerin oldukça altında olduğunu göstermektedir. Ülkemizde toplam işverenlerin % 3.4'ü kadın iken, iş gücüne katılan yaklaşık 3 milyon kadının sadece % 0.7'sinin girişimci olduğunu görüyoruz. Girişimciliğin istenen seviyede olmamasının en önemli nedenleri ekonomik ve siyasal koşulların yanı sıra, girişimcinin yönetim, pazarlama, kurumsallaşma gibi konularda yeterli bilgiye sahip olmamasıdır. Bu nedenle, işletmelerin kurulduktan sonra ilk yıllarında kendi ayakları üzerinde durabilecek seviyeye ulaşana kadar desteklenmesi başarı oranını % 20'lerden % 80'lere çıkartmaktadır. Dünya'da İş Geliştirme Merkezleri yaygın olarak faaliyet göstermektedirler.

Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER) verilerine göre Türkiye, tüm OECD ve Avrupa ülkeleri arasında kadın girişimci oranının en düşük olduğu ülke konumunda bulunuyor.

Türkiye'de işgücüne katılan 2-3 milyon kadının sadece yüzde 0.7'si girişimci konumunda yer alıyor. Toplam işverenlerin yüzde 12.5'i, kendi hesabına çalışanların da yüzde 10.8'i kadınlardan oluşuyor.

Günümüzde başarılı yönetici ve işkadınları olarak iş dünyasının merdivenlerini hızla tırmanan girişimci kadınlar, finans, perakende, eğitim, hukuk, tekstil, gıda, tarım, medya, turizm, enerji, ulaşım, inşaat ve danışmanlık gibi pek çok sektörde çalışıyor. Ülkemizin Kadın girişimciliğini etkili proje ve çalışmalarıyla destekleyen sivil toplum kuruluşu KAGİDER'in kurucuları ve üyeleri arasında her türlü hukuk ve yönetim danışmanlığı, sağlık ve ilaç, maden, gıda ve içecek, turizm, yayıncılık, halkla ilişkiler, tekstil, perakende, insan kaynakları, pazarlama, reklamcılık, finans ve bilişim, film yapım, ulaşım-nakliye ve denizcilik sektörlerinde çalışan kadın girişimcileri bulunmaktadır.

Türkiye genelinde kadın girişimciler hizmet sektöründe faaliyet gösteren mikro ölçekli işletme sahipleri. Hizmet sektörüne yönelim, finansal kaynaklara ulaşımın kısıtlı olmasından dolayı daha az sermaye gerektiren sektörlerin tercih edilmesinden kaynaklanıyor.

Araştırmalarda, kadınların çalışma arkadaşı olarak benimsendiği, ancak yönetici olarak çok fazla kabul görmediği ortaya çıksa da, Türkiye'nin en büyük kuruluşlarının başında kadınların görev yapması da dikkat çekiyor. Türkiye'nin dev gruplarından Sabancı Holding'in başına geçen Güler Sabancı, iş dünyasında faaliyet gösteren kadınların başarıları konusundaki çok sayıda örnekten birini oluşturuyor. İş dünyasının en önemli kuruluşlarından

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği'nin (TÜSİAD) bu yılın başında yapılan Genel Kurulu'nda da Yönetim Kurulu'na seçilen Ümit Boyner ile TÜSİAD Yönetim Kurulu'ndaki kadın sayısı 3'e çıktı. TÜSİAD Yönetim Kurulu'nda Ayça Dinçkök ve dünyanın geleceğini şekillendirecek 237 Genç Küresel Lider arasında yer alan Arzuhan Yalçındağ da bulunuyor. Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği (TGSD) Başkanı Aynur Bektaş, derneğin 29 yıllık tarihinde, Nur Ger'den sonra başkanlık koltuğuna oturan ikinci kadın olurken, HSBC Bank, MasterCard, Visa, Shell, Metro gibi bazı uluslararası şirketlerin zirve yönetiminde yine kadınlar yer alıyor.

Türkiye'deki kadın girişimci çalışmalarındaki en temel sorunlardan biri, "girişimci kadın" tanımlamasından kaynaklanmaktadır. Girişimci kadın kategorisi içinde kimlerin dahil edilmesi, kimlerin dışarıda bırakılması gerektiği üzerine henüz bir ortaklık sağlanabilmiş değildir (Ecevit 1993). Bu nedenle Türkiye'de yapılan kadın girişimci çalışmalarında, girişimci kadının kim olduğu ve nasıl tanımlanabileceğinin netleştirilmesi gerekmektedir. DİE 'nin kadın girişimci sınıflamaları da dikkate alınarak; iş kadınları, işteki durumu işveren veya kendi hesabına çalışan şeklinde belirlenen, işinin idari ve hukuki sorumluluğunu üstlenmiş olan, işinin başında fiilen bulunan, sunduğu ürün ve hizmetin fiyatı arz-talep ilişkisi içinde belirlenen kadınlardır (Çelebi 1993). TÜİK sınıflamalarında kadın girişimciler "kendi hesabına çalışan" ve "işveren" statüsünde belirlenmiştir. Türkiye'de tarım dışı faaliyetlerde kendi hesabına ve işveren olarak çalışan kadın sayısı 2001 yılında 194 bin iken, 2003 yılında bu oran 205 bine yükselmiştir. Bu veriler çerçevesinde kadınların işveren ve kendi hesabına çalışma statüleri ile eğitim durumları birlikte değerlendirildiğinde, işveren kadınlar arasında okuma yazma bilmeyen ve yalnızca okuryazar düzeyde kadın bulunmamaktadır. İlkokul mezunu 7 bin, ortaokul mezunu 2 bin, Lise mezunu 7 bin, lise dengi meslek lisesi mezunu 2 bin, yüksekokul veya fakülte mezunu 18 bin kadın bulunmaktadır. Oysa kendi hesabına çalışan kadınlar değerlendirildiğinde, bu kadınların eğitim düzeyi işveren kadınlara oranla oldukça düşüktür. Kendi hesabına çalışan kadınlar arasında 30 bin kişi okuryazar değildir. İlkokul mezunu kendi hesabına çalışan kadın sayısı 78 bin, ortaokul mezunu 11 bin, lise ve dengi okul mezunu 22 bin, yüksekokul veya fakülte mezunu ise 18 bindir.

Ülkemizde gerek sosyal yapıdan gerekse maddi imkansızlıklardan kaynaklanan kadınların eğitim düzeylerindeki yetersizlik kadın girişimciliğinin ilerleyişi önünde bir engel oluşturmaktadır. Türkiye'de kadınlar eğitim eksikliği ve finansman sorunları yüzünden girişimci olamıyor. 15 yaşından büyük her 100 kadından 23'ü okuma yazma bilmiyor.

Okullaşma oranına bakıldığında kadınların geride kaldığı görülüyor.Yüksek öğrenimde kadınların okullaşma oranı %16.Halbuki kadınların eğitim seviyesi artıkça iş

gücüne katılımları da artıyor. Yüksek öğrenim mezunu kadınların iş gücüne katılım oranı %70. Girişimci kadınların; %58'i kişisel kaynaklarından, %26'sı eşinden, %16'sı da akrabalarından finansman bulabiliyor. Girişimci kadınların sadece % 47'sinin banka hesabı var. Gayrimenkullerin sadece %9'u kadınların üstüne olduğu için kredi alırken teminat gösteremiyor.

Ülkemizde kadın girişimciliğinin geliştirilmesi için tüm veriler değerlendirilerek kadınların iş dünyasında ihtiyaç duyulan bilgiye, eğitime ve kredi mekanizmalarına ulaşması sağlanmalıdır çünkü kadın girişimciliği ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmasında önemli rol oynamaktadır. Kadın girişimciler, hem kendileri hem de istihdam ettikleri kişiler için istihdam yaratırlar. İş gücüne katılım kadının toplumdaki konumunu güçlendirerek toplumların gelişmişlik düzeyini etkiler ve gelir dağılımındaki adaletsizliği önler.

Uluslararası girişimcilik endeksinde kullanılan 100 yetişkin içinde şirket kuran insanların sayısına bakıldığında Türkiye 29 ülkeden daha az sayıda girişimciye sahiptir. Türkiye'de her 100 yetişkin içinde şirket kuran sayısı 4,6 iken bu sayı Meksika'da 18,7, İrlanda'da 12 ve ABD'nde 11,7'dir.

Tablo 4.7 Bazı Ülkelerde Her 100 Yetişkin İçindeki Girişimci Sayısı

Türkiye	Japonya	İsrail	İngiltere	ABD	İrlanda	Kore	Meksika
4,6	5,1	6	7,7	11,7	12	15	18,7

Kaynak: **Çetindamar 2003**; GEM (2001) ve TÜİK, 2003 verilerinden derlenmiştir.

- Yeni kurulan şirket sayıları açısından da Türkiye kötü bir performans göstermektedir. OECD üye ülkelerinde yeni kurulan işyerlerinin tüm işletmeler içinde oranı % 11 -1 7, kapanan işyerlerinin oranı da % 9-14 arasında değişmekteyken, Türkiye'de bu oranlar sırasıyla % 3,5 ve % 0,9'dur.
- Türkiye nüfusunun önemli bir girişimci potansiyeli olan kadınlar ve gençler girişimci olarak değerlendirilememektedir. Tüm işverenler arasında kadınların oranı % 3,3 gibi oldukça düşük bir orandır ve 30 yaşın altında bulunan gençlerin % 64'ü ise işsizdir.
- Girişimci sayısı ile ilgili ilginç bir bulgu, girişimci erkek ve kadınların oranlarıdır. Çıkış ve inişlere rağmen, kendi hesabına çalışan kadınlar toplam kendi hesabına çalışanların % 10'u civarındadır. Tüm işverenler içinde kadınların oranı ise % 3,3 gibi çok düşük bir orandır. Hem işverenleri, hem de kendi hesabına çalışanları girişimci diye düşünürsek Türkiye'de erkek girişimciler, kadın girişimcilerin 7 katıdır. Girişimciyi sadece işveren olarak tanımlayan uluslararası bir çalışmada bulunan 29 ülke sonuçlarına göre ise erkek

girişimcilerin kadın girişimcilerin iki misli olduğu saptanmıştır. Bu tanıma göre Türkiye'de erkek girişimciler kadın girişimcilerin 29 katıdır.

Tablo 4.8.: Türkiye'de İşverenlere ve Kendi Hesabına Çalışan Kadınların Oranı

Yıl	Toplam (bin)	İşveren (bin)	İşverenler (%)	İşverenler içinde kadınlar (%)	Kendi hesabına çalışanlar (bin)	Kendi hesabına çalışanlar (%)	Kendi hesabına çalışanlar içinde kadınlar (%)
1989	19.002	651	3,4	2,6	4.836	25,4	7,3
1990	18.698	704	3,8	2,0	4.736	25,3	6,3
1995	20.834	1.038	5,0	3,2	5.197	24,9	7,8
1999	22.050	1.019	4,6	3,3	5.464	24,8	9,2

Kaynak: Çetindamar 2003

4.3.3. Türkiye’de Girişimciliği Teşvik Eden Kuruluşlar

Girişimcilik kültürünün yaygınlaşması ve farkındalığının artırılması medya, yazılı kaynaklar, üniversiteler, girişimciliği destekleyen sivil ve kamu kurumları, özel girişimcilik eğitimleri, ulusal çapta ya da uluslararası girişimcilik konferansları ve ödöl programları aracılığıyla mümkün olmaktadır. Özellikle, okullarda ve üniversitelerde girişimcilik eğitimi verilerek girişimcilik kültürü oluşturulabilmektedir (Aslan 2009).

Girişimciliği destekleyen kuruluşların bulunması, girişimcilik kültürünün yaygınlaşması ve girişimcilik farkındalığının oluşması bakımından son derece önem taşımaktadır. Bu kurumlarda, girişimcilik faaliyetlerinin yaygınlaşması, girişimcilik eğitimi, girişimcinin finansmana ulaşabilmesi, teknogirişimlerin desteklenmesi, kadın ve genç girişimci destekleme hizmetleri sağlanmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye'de bu tür kuruluşların bulunması ya da bulunmaması teşvik politikasının hangi düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu kuruluşlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Aslan 2009).

- KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı): 1990 yılında kurulmuştur. KOSGEB, AR-GE faaliyetlerini sanayi ve üniversite işbirliğini kuvvetlendirilmesini, ülkedeki teknoloji seviyesinin artırılması, yeni işlerin kurulurken son derece planlı ve modern bir şekilde kuruluşlarının sağlanması (teknik yardım ve destek projeleri ile), işletmeler kurulurken ve kurulduktan sonra gerekli desteği sağlamakta. Ayrıca; KOSGEB bünyesinde yer alan "Genç Girişimci Geliştirme Programı", "Genel Girişimcilik Eğitimi", "Yeni Girişimci Desteği" ve "İş Geliştirme Desteği" programları iş kurmak isteyen bireylere eğitim, iş planı, finansman

ve krediye ulaşım gibi her konuda desteklemektedir. Ayrıca, KOSGEB "Teknoloji Geliştirme ve Yenilik Destekleri" programı içinde "Teknoloji Araştırma Destekleri", "Sınai Mülkiyet Hakları Desteği" ve "Tekno-girişim Sermayesi Desteği" projeleri bulunmaktadır.

- TOBB (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği); TOBB, odalar ve borsalar arasında birlik ve dayanışmayı sağlamak, ticaret ve sanayinin genel faydalara uygun olarak gelişmesini sağlamak, üyelerinin mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, üyelerin birbirleriyle ve halkla olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni oluşturmak üzere meslek disiplini ve ahlakı korumak amacıyla kurulmuş bir kurumdur. TOBB, Türk girişimcisinin çalışmalarını desteklemeyi ve yenilikçi girişimciliğin temeli olan teknoloji merkezlerinin kurulmasını teşvik etmektedir. TOBB kurumunun "TOBB-CISCO Girişimcilik Programı" adında girişimcilik eğitimi de vermektedir.
- TOBB Kadın Girişimciler Kurulu: Kadın Girişimciler Kurulu, TOBB bünyesinde kadın girişimcilik konusunda genel politikalar geliştiren ve görüş oluşturulmasına katkıda bulunan bir kuruldur. Kurul, kadın girişimcilere eğitim, kapasite geliştirme desteği ile girişimci fikirlerini hayata geçirmelerinde destek sağlamak amacıyla kurulmuştur.
- TESK (Türkiye Esnaf ve Sanaatkarları Konfederasyonu): TESK, genel olarak esnaf ve sanatkarların çalışmalarını mesleki yönden ve kamu yararına uygun olacak şekilde düzenlemek ve bu hususta gerekli görülecek her türlü tedbiri almak ve gerekli mesleki eğitimleri, yeni iş kuranları destekleyen "İş Geliştirme Programı Projesi" vb. geliştirmek amacıyla kurulmuş bir kurumdur.
- İŞGEM (İş Geliştirme Merkezleri): İŞGEM, küçük girişimlerin iş kurmasını destekleyen, kolaylaştıran ve yeni başlangıçların hayatta kalmasını destekleyen organizasyonlardır. Bir iş yaratma ve istihdam modelidir. 'işletme kuluçkaları' veya 'KOBİ fidanlığı' olarak da adlandırılmaktadırlar. İŞGEM'ler yeni girişimcilere, danışmanlık hizmetleri, finansal kaynaklara nasıl ulaşacağı konusunda bilgilendirme, iş yeri mekanı seçimi konularında hizmetler sağlamaktadır.
- TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu): 1963'de kurulmuştur. En temel görevleri, özellikle doğa bilimlerinde temel ve uygulamalı akademik araştırmaları desteklemek ve genç araştırmacıları teşvik etmek ve özendirme. Kurumun girişimcilik açısından en önemli özelliği ise yenilikçi ve teknolojik girişimcilik faaliyetlerinin oluşabilmesi için gerekli altyapıyı sağlamasıdır. Bu açıdan, Bilişim

Enstitüleri Teknolojisi, AR-GE birimleri ve teknoparklarıyla yenilikçi girişimciliğin önünü açmaktadır.

- TEPAV (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı): 2004 yılında kamu politika önerileri geliştirmek amacıyla kurulmuştur. Uygulanmakta olan kamu politikalarının izlenmesi ve değerlendirilmesi çalışmalarında bulunarak, bu çalışmalarını destekleyecek eğitim programları ve toplantılar organize etmektedir. Bunlardan biri de bünyesinde kurulmuş olan "Girişimcilik Enstitüsü" ile Türkiye ekonomisinin girişimciliği daha etkin kullanabilmesi yönünde atılabilecek adımları saptama sürecinde yol gösterici olacak politika-eksenli araştırmalar yaparak sonuçlarını karar alıcılar ve kamuoyuyla paylaşmak, mevcut ve potansiyel girişimcilere yönelik eğitim programları düzenlemek ve girişimciliğin önemi konusunda farkındalığı artırmayı destekleyen çalışmaları yürütmektedir.
- TTGV (Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı): 1991 yılında kurulmuş olup, ülkedeki teknolojik-inovasyon faaliyetlerini destekleyerek, bu tür faaliyetlerin teşvik edilmesi amacıyla oluşmuştur. "AR-GE Proje Destekleri", "Teknoloji Girişimcilik Destekleri" yenilikçi girişimciliği teşvik eden önde gelen projelerini oluşturmaktadır.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı): Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), 1960 yılında Türkiye'de beşer yıllık kalkınma planları, hükümet programlarını oluşturmak amacıyla kurulmuş olup, plan ve program hazırlamaktan ve bunlar için gerekli araştırmaları yürütmekten, oluşturdukları politikaları izlemekten sorumlu bir kurumdur.
- Üniversiteler ve Diğer Eğitim Kurumları: Türkiye'de ayrıca Sabancı Üniversitesi en başta gelmek üzere, çeşitli üniversiteler bünyelerinde girişimciliği destekleme programlarını barındırmaktadır. Özellikle Sabancı üniversitesi İsrail'de uygulanan girişimcilik eğitimini Türkiye'ye ilk getiren ve Türkiye'de ilk uygulayan üniversite olmaktadır (Aslan 2009, ggp-sabancuniv, 2008). Ancak günümüzde pek çok üniversitelerde yaygın bir şekilde girişimcilik eğitimleri, seminerler, ders müfredatı uygulamaları ve konferansları düzenlenerek girişimciliğin farkındalığı yaratılmaya çalışılmaktadır.
- KSGM (Başbakanlık, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü) Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, kadın erkek eşitliğinin sağlanması, toplumsal yaşamın tüm alanlarında kadınların konumlarının güçlendirilmesi ve kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığın önlenmesi için gerekli politikaları üretmek, stratejileri geliştirmek amacıyla 1990

yılında, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı olarak oluşturulmuştur. 1991 yılında devlet bakanlığına bağlanmıştır.

- KTOGM (Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü) Milli Eğitim Bakanlığı Kız Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir kurumdur. Kuruluşundaki amaç ise, kadınların istihdama katılmalarını artırmak amacıyla kadınlara verilecek mesleki eğitim hizmetlerine yönelik araştırmanın ve planlamanın gerçekleştirilmesidir.
- KAGİDER (Kadın Girişimciler Derneği): Kadın Girişimciler Derneği, 2002'de İstanbul'da kurulmuştur. Amacı, kadın girişimciliğini geliştirmek ve böylece ekonomik ve sosyal yaşamda kadının konumunu güçlendirmektir. "Su Damlası Projesi", "Avrupa Birliği Yolunda Kadın Projesi", Genç Kadınlar Staj Projesi", "Kadından Kadına Köprü Projesi" ve "Kadın Fonu" ve "KAGİMER" (Kadın Girişimci Geliştirme Merkezi) projeleriyle kadın girişimciliğini finansal ve eğitim olmak üzere her açıdan desteklemektedirler.
- ÇKGV (Çağdaş Kadın ve Gençlik Vakfı): ÇKGV, 1994 yılında kurulmuş olup kadınlara ve gençlere yönelik hükümet dışı bir kurumdur. Kurumun kadın girişimciliği ile 'Kadınlar İçin Kadın Projesi' 2004 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Kadınlara eğitim vererek onları iş gücü piyasasına ve sosyal hayata katmak, kadınlar için iş danışmanlığı sistemi kurmak ve kadınların işgücüne katılımlarını kolaylaştıracak kurumsal yapıyı desteklemek amaçları arasında yer almaktadır.
- KAMER Vakfı (Kadın Merkezi): KAMER, 1997 yılında kadınları her yönden korumak, desteklemek ve meslek edinmelerini sağlamak amacıyla kurulmuş bir kurumdur. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun 23 ilinde halen faaliyetlerine devam etmektedir. Kadın girişimciliği geliştirmek amacıyla "Kadın Girişimciliği Projesi" ile iş kurmak isteyen kadınların bilgi ve finansmana ulaşmalarının sağlanmasına katkıda bulunmaktadır.

Türkiye'de teşvik politikasının durumunu incelediğimizde, KOSGEB, İŞGEM, TEPAV, KAGİDER, TTGV ve üniversiteler gibi özel ve kamu kurumları tarafından girişimciler için eğitim, iş hazırlama planı, finansman, kadın girişimcilere özel destekler, teknogirişim destekleri sağlanmaktadır. Bu kurumlar tarafından verilen girişimcilik eğitimi programlarıyla girişimcilik kültürü oluşturulmaya çalışılmaktadır. Ancak, Türkiye'de planları hazırlayan kurum olan DPT'nin (Devlet Planlama Teşkilatı) hazırladığı kalkınma planlarında, henüz girişimcilik başlıkları bulunmamakta, sadece istihdam ve ilgili konuların alt başlıklarında girişimcilerden çok az bahsedilmekte ya da bazı planlarda hiç

bahsedilmemektedir. Türkiye'nin ihtiyacı olan yenilikçi ve teknoloji eksenli girişimcilik politikası bakımından, DPT kapsamlı bir girişimcilik politikası oluşturmalıdır.

Türkiye'de girişimciliğin farkındalığı oluşmuştur ve girişimcilik kültürünü oluşumu giderek artmaktadır. Ancak, girişimciliği teşvik politikasının tek başına yeterli olması mümkün değildir. Potansiyel girişimcilerin, yeni bir iş kurabilmeleri için özellikle finansman ihtiyaçları karşılanmalı, girişimciliğe uygun çevre şartları sağlanmalı ve iyi bir girişimcilik eğitiminin verilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, teşvik politikasının yanında diğer politikalarda son derece önemli olmaktadır. Aksi takdirde, teşvik politikası ne kadar iyi olursa olsun, girişimcinin iş kurarken diğer ihtiyaç duyduğu alanlarda sorunlar giderilmemişse teşvik politikasının hiçbir önemi kalmamaktadır (Aslan 2009).

4.4. Tekirdağ İlinde Kırsal Kadın Girişimciliği

4.4.1. Yaş

Verimlilik çağı açısından bireylerin yaşı önemli bir faktördür (Planck 1972). Kırsalda teknolojik gelişmelerin benimsenmesinde ve yayılmasında ve çevre işletmeleri etkilemeleri açısından çiftçilerin belirli bir yaşta olmaları gereklidir (Taluğ 1974; Tatlıdil 1978). Çünkü yaşı daha genç olan üreticilerin teknolojik yeniliklere karşı daha olumlu oldukları görüşü bilimsel olarak ağırlık kazanmıştır. Bu nedenle araştırmada üreticilerin yaşı irdelenmiştir.

Tabloda görüldüğü gibi, tüm üreticiler içinde 31-45 verimlilik çağındaki yaş grubu (% 34,4)'dir. Otuz ve daha genç çiftçi kadın oranı 10,8 iken 46 ye daha yaşlı çiftçilerin oranı % 54,8'dir.

Tablo 4.9: Yaş Aralığı

	n	%
- 30	33	10,8
31- 45	105	34,4
46 +	167	54,8
Toplam	305	100,0

Bu bulgu bölgede verimlilik çağındaki kadın oranının % 34,4 olduğunu göstermektedir ki, kırsal kalkınma açısından olumlu bir gelişmedir. Yani girişimcilik açısından önemli pozitif bir durumdur.

4.4.2. Eğitim

İnsanların bilgi ve beceri düzeyleri yükseldikçe gerek yeni bilgileri arama istekleri, gerek bilgiye erişme yetenekleri, gerekse bu bilgileri değerlendirip kendi yaşantılarında kullanma yetenekleri artmaktadır (Taluğ 1994) ve eğitim düzeyinin tarımdaki teknolojik yeniliklerin erken benimsenmesinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Tarımsal yeniliklerin kabulü ve yayılması konusunda yapılan 275 deneysel araştırmanın %74'ün de eğitim düzeyi ile benimseme davranışı arasında anlamlı bir bağıntının olduğu saptanmıştır (Rogers ve Shoemaker 1971). Bu nedenle kırsal kadınların eğitim düzeyi irdelenmiş ve aşağıdaki tablo düzenlenmiştir.

Tabloda görüldüğü gibi, kırsal kadınların % 70,8'i ilkököl, % 12,5 ortaokul, % 11,1'i lise ve geriye kalan % 5,6 yüksek okul mezunudur. % 98,0'i ise okul dışı eğitim almamışlardır.

Tablo 4.10: Eğitim Durumu

	n	%
Okul Eğitimi:		
İlkokul	216	70,8
Ortaokul	38	12,5
Lise	34	11,1
Meslek Yüksek Okulu	3	1,0
Yüksek Okul (Üniv.)	12	3,9
Yükseklisans/Doktora	2	0,7
Toplam	305	100,0
Okul Dışı Eğitim:		
Hayır	299	98,0
Evet	6	2,0
Toplam	305	100,0

Bu bulguya göre kırsal kadınların yaklaşık $\frac{3}{4}$ 'ü (% 70,8) ilköğretim mezunudur ve % 98,0'i ise okul dışı bir eğitim almamışlardır. Bu özellikler kırsal kadının girişimciliği açısından önemli negatif bir durumdur.

4.4.3. İletişim

İletişimi Gürgen (1990) Reins S. Hadsell'e atfen insanlar arasında manaları müşterek kılma işlemi olarak tanımlamaktadır. Dar anlamda haberleşme; yayımcı ile çiftçiler arasında yahut yöneticiler ve işçilerle işletme dışı organları arasında anlaşmayı sağlamak amacıyla bilgi, fikir, his, tutum ve davranışların iletilmesi işlemidir (Gürgen 1982). Tarımda teknolojik gelişmelerin çiftçilerce tanıtılması ve benimsetilmesi için çiftçilerin yeni bilgilerden düzenli olarak haberdar olması, yani bilgi akışının düzenli olması gereklidir (Albrecht 1970). Bilgi akışının işlememesi durumunda bir yeniliğin şeklen düzenli uygulanması mümkün değildir (Diederich 1975). Çiftçiler haberleşmeyi genel olarak köye gelen kişilerden, kendileri köy dışına gittiklerinde ve kitle iletişim araçlarıyla sağlarlar (Rogers 1969). Dış dünya ile ilişki kurabilen çiftçilerin, tarımsal yenilikleri benimsemede daha olumlu davranışlarda bulunmaları beklenmektedir. Dış dünya ile ilişkileri kurabilme ile yenilikleri benimseme davranışları arasındaki bağıntının incelendiği 174 araştırmanın %76'sında olumlu bir bağıntının saptandığı bildirilmektedir (Tatlıdil 1978). Teknolojik yeniliklerin kabulünde ve benimsenmesinde haberleşme davranışları da itici güç olarak önemli rol oynamaktadır (Taluğ ve Tatlıdil 1993). Torun (2011) organik tarımda üreticilerin bilgi kaynaklarının önemini vurgulamaktadır.

Bu nedenle, kırsal kadınların iletişim özellikleri irdelenmiş ve aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tabloda görüleceği gibi, kırsal kadınların yarıdan fazlası (%51,5) tarımsal üretim ile ilgili bilgileri Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ile iletişim kurarak elde ettiklerini ve yine yarıdan fazlası (% 56,4) tarım dışı bilgileri TV vb. görsel yayımlar yayınlardan edindiklerini bildirmektedirler. Ayrıca kadınların % 79,9'u bilgisayar kullanmadıklarını belirtmiştir.

Tablo 4.11: Bilgi Kanalları ve Kullanımı

	n	%
Tarımsal Bilgi Kanağı:		
Yanıtsız	3	1,0
Gıda Tarım ve Hayv. İl Müd.	157	51,5
Kooperatifler	15	4,9
TV vb. görsel yayınlar	48	15,7
Gazete, dergi vb. basılı yayınlar	9	3,0
Arkadaş, komşu vb.	70	23,0
Hiç	3	1,0
Toplam	305	100,0
Tarım Dışı Bilgi Kanağı		
Gıda Tarım ve Hayv. İl Müd.	3	1,0
Kooperatifler	30	9,8
TV vb. görsel yayınlar	172	56,4
Gazete, dergi vb. basılı yayınlar	11	3,6
Arkadaş, komşu vb.	87	28,5
Hiç	2	0,7
Toplam	305	100,0
Bilgisayar Kullanımı:		
Hiç bilmem	243	79,7
Ara sıra	27	8,9
Nadiren	17	5,6
Çok sık	18	5,9
Toplam	305	100,0

Bu bulguya göre kırsal kadınların yarısından fazlası (%51,5) tarımsal üretim ile ilgili bilgileri Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ile iletişim kurmaları tarımsal girişimcilik açısından önem arz ederken, yine yarısından fazlasının (% 56,4) tarım dışı bilgileri TV vb. görsel yayınlar yayınlardan edindinmeleri tarım dışı girişimciliği desteklerken, kadınların % 79,9'u bilgisayar kullanımı önemli bir durum arz etmektedir.

4.4.4 . Tarım ve Girişimcilik Görüşler

Ayrıca kırsal kadına tarımsal girişimcilik ile ilgili görüşleri sorulmuş ve aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tabloda görüleceği gibi kırsal kadınların yarısından fazlası (% 57,0) tarımın geleceğini belirsiz görmekte ve % 37,7'si çok kötü görmektedir.

Tablo 4.12: Tarım ve Girişimcilik Hakkında Görüşler

	n	%
Tarımın Geleceği Hakkında Görüş:		
Çok iyi	10	3,3
Belirsiz	174	57,0
Çok kötü	115	37,7
Yanıtsız ya da değerlendirme dışı	6	2,0
Toplam	305	100,0
Serbest ya da aylıkçı çalışma isteği		
Serbest	87	28,5
Aylıkçı	215	70,5
Yanıtsız ya da değerlendirme dışı	3	1,0
Toplam	305	100,0

Ayrıca kadınların yaklaşık $\frac{3}{4}$ 'ü (% 70,5) aylıkçı olarak istihdam olmak istiyorlar. Serbest iş kurmak isteyenler, yani bir girişimcilik eğiliminde olanların oranı % 28,5'dir, ki buların büyük çoğunluğu tarım dışı alanlara ilgi duymaktadırlar.

Bu bulguya göre kırsal kadınların yarısından fazlasının (% 57,0) tarımın geleceğini belirsiz görmeleri ve % 37,7'sinin ise çok kötü görmeleri, tarım sektöründe istihdamı ve aynı zamanda girişimciliği olumsuz etkilemektedir. Kadınların yaklaşık $\frac{3}{4}$ 'ü (% 70,5) aylıkçı olarak istihdam olmak istiyorlar. Serbest iş kurmak isteyenler, yani bir girişimcilik eğiliminde olanların oranı % 28,5'dir, ki buların büyük çoğunluğu tarım dışı alanlara ilgi duydukları gözlem ve mülakatla saptanmıştır.

4.4.5. Çevresel Özellikler

Soysal (2010)'dan büyük ölçüde yararlanılarak oluşturulan bu bölümde günümüzde kadının ekonomik hayatta ve toplumsal ilişkilerdeki konum ve işlevine ilişkin geleneksel görüş ve inançların geçerliliği hissedilir derecede aşılmışsa da, bu konuda gerçek anlamda olması gereken evreye geldiğini söylemek oldukça erkendir (Gürol ve Marşap 2007). Çünkü onların ekonomik hayata katılım oranları dikkate alındığında bu durumun hala önemli olduğu ifade edilebilir. Örneğin kadın girişimciler, Batı dünyasında toplam girişimciliğin yaklaşık % 30'unu temsil etmektedirler, hâlbuki işçilerin % 40'ından daha fazlası kadınlardan

oluşmaktadır (Minniti ve Arenius 2003). Yani bu durum, sosyal ve ekonomik sorumlulukların kombinasyonu ve bu özel engellerin sonuçları olarak kadın girişimciliğini hangi faktörlerin engellediğini ya da onu bekleyen fırsatların neler olduğunu anlamak bakımından önemlidir.

Kadınların ekonomik hayatta girişimcilik faaliyetleri kapsamında sahip oldukları işletmelerin özellikle, problemlerin algılanmasında, liderlik özelliklerinde, işletmenin performansında, finansal yapıda ve örgüt kültüründe farklılıkların olduğu yapılan araştırma sonuçlarında bulgulanmıştır (Çelik ve Özdevecioğlu 2001). Diğer taraftan Watkins ve Watkins'in (1984) yapmış oldukları araştırmada, erkeklerin girişimcilik ile ilgili altyapılarının ve geçmiş deneyimlerinin kadınlardan daha fazla olduğu, kadın girişimcilerin genellikle işletmelerin kuruluşunda hazırlıklı olmadıkları ve bu nedenlerle de erkeklere nazaran daha fazla risk üstlenmek zorunda kaldıkları sonucuna varmışlardır (Kutunis, 2003: 60). Yani kadın girişimciler farklı güdülere, iş hünerye düzeyine ve mesleki geçmişe sahip oldukları belirtilebilir (Çelebi 1997). Minniti ve Arenius'un (2003) 37 ülkede yapmış oldukları kadın girişimciliği araştırmasında, kadınların girişimciliğini etkileyen faktörler sırasıyla; demografik çevre ve aile yapısı, okur-yazarlık ve eğitim, sosyoekonomik çevre, işgücü ve istihdam, cinsiyet ve örgütsel biçimler ve sektörel istihdam ve ekonomik gelişme olarak belirlenmiştir. Yine kadın girişimcilerin karşılaşılabilecekleri engeller konusunda; Cooper ve Artz (1995) kadınların finansal güvenliklerini sağlamakla birlikte, hem ev hem de iş dünyasındaki işlerini dengeleyemeyeceklerini; Buttner ve Rosen (1988) belirli sektörlerde faaliyet gösterebileceklerini ve bankalardan kredi bulmakta zorlanabileceklerini; Kutunis ve Bayraktaroğlu (2002) ise müşteriler tarafından doğru algılanamayacaklarını yapmış oldukları araştırmalarda bulgulamışlardır (Kutunis, 2003).

Ülkemizde 1980'li yıllardan itibaren birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de, kadın girişimcilerinin karşılaştıkları sorunları konu alan pek çok araştırma ve çalışma yapılmıştır. Bu araştırmaların ortak yanı ise kadınların, genel olarak girişimcilerin karşılaştıkları sorunların yanı sıra bir de kadın olmaktan dolayı erkeklerden farklı olarak birtakım sorunlar yaşadığıdır. Örneğin, Çelik ve Özdevecioğlu'nun (2001) Nevşehir'de yaptıkları araştırmada, kadın girişimcilerin genel olarak yaşadıkları sorunlar; rol çatışması, güvensizlik, cinsel beklentiler, tecrübe yetersizliği, geleneksel baskı, başarısızlık beklentisi, farklı davranış ve ortak bulmada güçlük çekme olarak belirlenmiştir. Yine bu konu ile ilgili olarak, Kalaycıoğlu ve Toprak (2004) tarafından yapılan bir araştırmada da; katılımcıların % 25'i, kadınların üst yönetimde görev almalarının önünde bir engel olmadığını belirtirken, % 35'i, ev işi ve çocuk bakımı gibi konuların kadınların iş hayatına girmesinde engel teşkil ettiğini belirtmişlerdir.

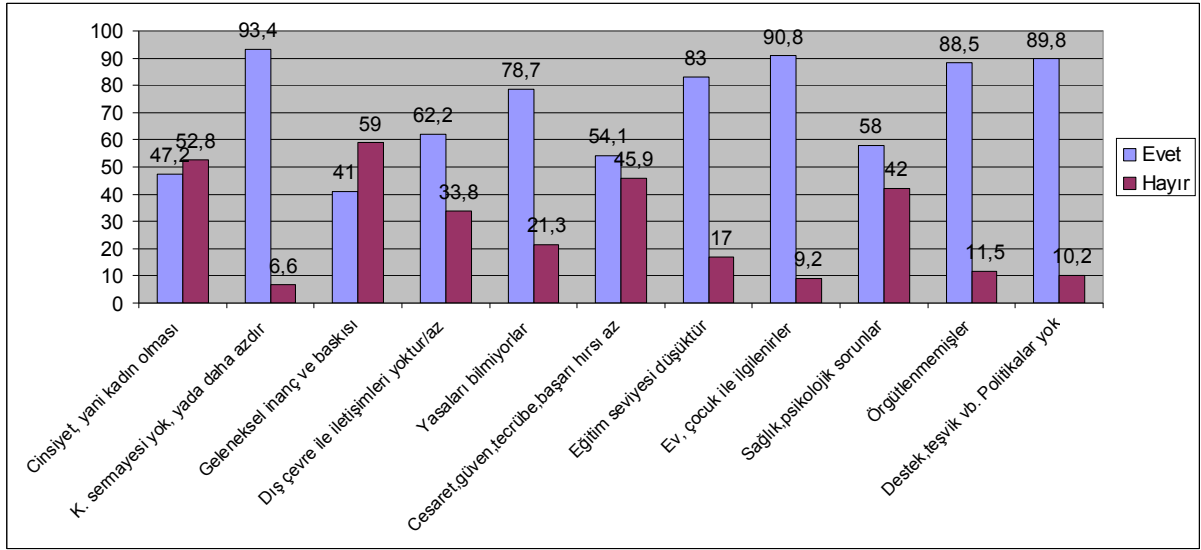
Tan (2006) ise yapmış olduğu araştırmada, kadınların girişimcilik faaliyetlerinde karşılarına çıkan engelleri şu şekilde sıralamıştır; toplumun kadınlar hakkındaki değer yargıları ve inanışları (%30), bilgi eksikliği (%23), rakiplerin engellemeleri (%20), sermaye bulma gclğ (%16) ve yasal ve brokratik engeller (%11). Bu araştırmanın sonucuna gre kadın girişimciler, en çok iş piyasası, ticaret, satın alma ve fiyatlama konusunda bilgi eksikliği duymaktadırlar. Edinilen bir diğer bulgu ise, kadın girişimcilerde ticari zihniyetten çok duygusallığın olduğudur. Araştırmada kadın girişimcileri engelleyen bir diğer faktr ise, yasal ve brokratik engeller olmuştur. Bunlar arasında ise özellikle, işlem sayısının fazlalığı, işlem sresinin uzunluğu, zorunlu bağış ve sık sık mevzuat değişikliği dikkat çeken faktrler olarak belirlenmiştir.

Bu bağlamda bu blmde Tekirdağ ili kırsal alanında kadının girişimci olmasını engelleyen çevresel faktrler, engeller irdelenmiş ve aşağıdaki tablo ve şekil oluşturulmuştur.

Tablo 4.13: Kadın Girişimciliğini Olumsuz Ynde Etkileyen Etmenler ve Etkinliği

Etmenler	Evet		Hayır		Toplam	
	n	(%)	n	(%)	N	(%)
Cinsiyetten kaynaklanan engeller, yani kadın olması	144	47,2	161	52,8	305	100
Kadınların sermayesi yok ya da erkeye gre daha azdır	285	93,4	20	6,6	305	100,0
Toplumun geleneksel inanç ve baskısı vardır	125	41,0	180	59,0	305	100,0
Kadınların dış evre ile yeterince iletişimleri yoktur	202	62,2	105	33,8	305	100,0
Kadınlar yasaları bilmiyor bunlarla uğraşamıyor	240	78,7	65	21,3	305	100,0
Kadınlarda cesaret, gven, tecrbe, başarı hırsı azdır.	165	54,1	140	45,9	305	100,0
Kadınların eğitim seviyesi dşktr	253	83,0	52	17,0	305	100,0
Kadınlar ev, ocuk ile ilgilenirler zamanları dardır	277	90,8	28	9,2	305	100,0
Kadınlarda sağlık ve psikolojik sorunlar daha fazladır	177	58,0	128	42,0	305	100,0
Kadın dernekleri yok rgtlenmemişler	270	88,5	35	11,5	305	100,0
Kadın için destek, teşvik gibi Politikalar yapılmıyor	274	89,8	31	10,2	305	100,0

Şekil 4.3.: Kadın Girişimciliğini Olumsuz Yönde Etkileyen Etmenler ve etkinliği

Tablo ve aynı zamanda şekilde görüleceği gibi, kırsal kadın girişimciliğini olumsuz etkileyen etmenler içerisinde kadının sermayasının olmaması, ya da erkeklerden daha az olması (% 93,4) ilk sırada yer alırken, bunu kadınların ev ve çocuklar ile ilgilenmeleri, kadın girişimciliğinde destek, teşvik vb. Politikaların geliştirilmemiş olması, kadınların örgütlenmemiş olması gibi etmenler izlemektedir. En az engelin geleneksel inanç ve baskının olduğu saptanmıştır.

Bu bulguyla Tekirdağ ilinde kırsal kadın girişimciliğini olumsuz etkileyen etmenler içerisinde kadının sermayasının olmaması, ya da erkeklerden daha az olması (% 93,4) ilk sırada yer almakta olup, bunu kadınların ev ve çocuklar ile ilgilenmeleri (% 90,8), kadın girişimciliğinde destek, teşvik vb. Politikaların geliştirilmemiş olması (% 89,8), kadınların örgütlenmemiş olması (% 88,5) etmenler izlemektedir. En az engelin geleneksel inanç ve baskının olduğu (% 41,0) saptanmıştır.

5.0. SONUÇ VE ÖNERİLER

Uluslararasıda ülkelerin girişimcilik düzeylerini ölçmek kolay bir iş olmadığı, girişimciliğin çok boyutlu bir kavram olduğu, araştırmacılarca farklı tanımlarla açıklandığı, daha ziyade ülkedeki küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ) sayısı girişimcilik düzeyini yansıttığı belirtilmektedir (Aslan 2009). Bu görüş ışığında dinamik gösterge olarak ekonomide meydana gelen dinamik göstergeler girişimciliğin ölçülmesine ışık tutan en önemli etmen olarak kabul edilebilir.

Bu bağlamda araştırmada elde edilen veriler değerlendirildiğinde Kırsal Alanda Kadın Girişimciliğine Etki Eden Faktörler ve Tekirdağ İlinde Mevcut Durumun Belirlenmesi isimli araştırma sonucu aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- 1) İlin kara, demir, deniz ve hava yolu bağlantısı girişimcilik potansiyelini olumlu yönde etkilemektedir.
- 2) İlin kent nüfusu köy nüfusundan daha fazladır. Bu da köyden kente göçün yoğunluğunu gösterdiği gibi, istihdam ve girişimcilik olanaklarının şehir merkezlerinde yoğunlaştığını göstermektedir. Bu bakımdan sanayinin, bilhassa tarıma dayalı sanayinin kırsal kesime teşvik edilmesi gerek hızla artan kentnüfusu ile birlikte kentte oluşan sorunların çözümü açısından ve gerekse kırsal alanın boşalarak verimsiz konuma gelmemesi açısından oldukça önemlidir.
- 3) İl, genç ve dinamik bir nüfusa sahiptir. Verimlilik ve girişimcilik açısından nüfusun yarısından fazlası 39 yaş ve daha gençtir. Bu nüfusun eğitim ve istihdamı girişimcilik açısından değerlendirilebilecek önemli bir etmendir. Bu bakımdan merkez köylerde tarım ve tarımdışı eğitim olanakları sunularak kırsal kırsal halk üretken konuma getirilmeli ve göç önlenmeli ya da en aza irdirgenmelidir.
- 4) İl geneli ve bilhassa Çorlu, Çerkezköy gibi sanayi bölgelerinde çeşitli bölgelerden gelen farklı kültürlere sahip bir nüfus oluşmaktadır. Gelişen sanayinin yarattığı istihdamın neden olduğu bu göçler sonucunda il, Türkiye genelinde en yüksek net göç hızına sahip il konumundadır. Bu nedenle sanayinin kırsal alana yönlendirilmesi kaçınılmazdır.
- 5) Girişimcilik potansiyeli açısından eğitim seviyesi önemli bir etmendir. İl nüfusunun yarısından fazlasının orta okul ve daha az seviyede eğitim görmüş olması (% 65,3) il girişimcilik potansiyelini olumsuz yönde etkilemekte isede, lise ve yüksek okul mezunlarının sayısı da küçünmeyecek seviyede yüksektir. Meslek eğitimine önem verilerek ihtiyaç olan sektörlerin ihtiyacı karşılanmalıdır.

- 6) Tekirdağ İŞKUR tarafından ilde toplam 290 girişimcilik, meslek eğitimi, istidam vb. Amaçlı kurslar düzenlenmektedir. Düzenlenen kurslar içerisinde “kendi işini kuracaklara yönelik” ve “girişimcilik” gibi kursların yer alması bu yönde talebin olduğunu ve ilin girişimcilik potansiyelini olumlu yönde desteklemektedir.
- 7) Tekirdağ ili gerek coğrafi konumu, gerek tarımsal yapı ve gerekse sanayi ve tarıma dayalı sanayi açısından girişimcilik potansiyeli yüksek illerimizden biri olup, girişimcileri teşvik edici konumdadır.
- 8) Verimlilik çağındaki kadın oranının % 34,4 olduğunu saptanmıştır. Bu kırsal kalkınma açısından olumlu bir gelişmedir, yani girişimcilik açısından önemli pozitif bir durumdur.
- 9) Kırsal kadınların yaklaşık $\frac{3}{4}$ 'ü (% 70,8) ilköğretim mezunudur ve % 98,0'i ise okul dışı bir eğitim almamışlardır. Bu özellikler kırsal kadının girişimciliği açısından önemli negatif bir durumdur.
- 10) Kırsal kadınların yarısından fazlası (%51,5) tarımsal üretim ile ilgili bilgileri Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ile iletişim kurarak almaktadır. Bu tarımsal girişimcilik açısından önem arz ederken, yine yarısından fazlasının (% 56,4) tarım dışı bilgileri TV vb. Görsel yayınlardan edinmeleri tarım dışı girişimciliği desteklerken, kadınların % 79,9'u bilgisayar kullanımı önemli bir durum arz etmektedir. Koop. Vb. ile iletişimin yok denecek kadar az olması kırsal kadın girişimciliğini olumsuz yönde etkilemektedir.
- 11) Kırsal kadınların yarısından fazlasının (% 57,0) tarımın geleceğini belirsiz görmekte ve % 37,7'sinin ise çok kötü görmektedir. Bu durum tarım sektöründe istihdamı ve aynı zamanda girişimciliği olumsuz etkilemektedir.
- 12) Kadınların yaklaşık $\frac{3}{4}$ 'ü (% 70,5) aylıçlı olarak istihdam olmak istiyorlar. Serbest iş kurmak isteyenler, yani bir girişimcilik eğiliminde olanların oranı % 28,5'dir, ki buların büyük çoğunluğunun tarım dışı alanlara ilgi duydukları gözlem ve mülakatlarda saptanmıştır.
- 13) Tekirdağ ilinde kırsal kadın girişimciliğini olumsuz etkileyen etmenler içerisinde kadının sermayasının olmaması, ya da erkeklerden daha az olması (% 93,4) ilk sırada yer almakta olup, bunu kadınların ev ve çocuklar ile ilgilenmeleri (% 90,8), kadın girişimciliğinde destek, teşvik vb. Politikaların geliştirilmemiş olması (% 89,8), kadınların örgütlenmemiş olması (% 88,5) etmenler izlemektedir. En az engelin geleneksel inanç ve baskının olduğu (% 41,0) saptanmıştır.

Bu bulgular ışığında kırsal kadın girişimciliği için::

Kırsal Kadının

- Sermayesi olması yönünde yasal düzenlemeler yapılmalı, uygulamaya koyulmalı,
- Dış çevre ile iletişimi geliştirilmeli,
- Yasal konularda bilinçlendirilmeli,
- Eğitim seviyeleri yükseltilmeli,
- Sağlık, psikolojik vb. Sorunları ile ilgilenmeli,
- Örgütlenmeli ve ve bu konuda destek, teşvik sağlanmalı,
- Destek teşvik vb. konularda politikalar geliştirilmeidir, söyleyebiliriz.

6.0. KAYNAKLAR

- Abay C, Saner G, Atış E (1996). İzmir Yöresinde Kadın Eğitime Yönelik Hizmetlerin Kadının Kırsal Alanda İstihdamına Etkisi.T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, 94s, İzmir.
- Abdullaeva, F., (2007), Öğrencilerin Girişimcilik Özellikleri ve İş Değerleri: Kırgızistan, Özbekistan, Azerbaycan ve Türkiye Karşılaştırılması, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Abruquah E (1996). Rural Woman and High Forest in Ghana: A Case Study of the Nkawie Forest District. Master of Forestry Degree, Lakehead University Ontario, 128p, Canada.
- Ağca, V. Ve Yörük, D., (2006), Bağımsız Girişimcilik ve İç Girişimcilik Arasındaki Farklar, Kavramsal Bir Çerçeve. Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt 8, Sayı 2.
- Ağca, V., (2005), Girişimcilik, Girişimcilik Yaklaşımları ve Girişimsel Süreç: Kavramsal Bir Çerçeve, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi, 7,1, 149-167.
- Akyan, E., (2004), Kayseri’de Faaliyet Gösteren Girişimcilerin Liderlik Özellikleri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı : 17 Yıl : 2004/2 (213-224 s.).
- Albrecht, H., (1970), Die Sozialökonomische Beratung in der Landwirtschaft, Mainz.
- Alkan S (2007). Trabzon İli Orman Köylerinde Kadın ve Orman Kaynakları İlişkisi. Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Altun T (2000). Kadının Statüsü ve Kadın Sağlığı. Hacettepe Toplum Hekimliği Bülteni, Sayı:4, Ankara.
- Altunpınar F.T (2001). Polatlı İlçesine Gelen Gezici Kadın Tarım İşçilerinin Çalışma ve Yaşam Koşulları ile Sorunları Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, 58s, Ankara
- Ankara. Anonim (1998). Cumhuriyet’in 75. yılında Türkiye’de Kadının Durumu. T.C.Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Takav Matbaacılık Yayıncılık A.Ş, Ankara.
- Anonim (1998). Cumhuriyet’in 75. yılında Türkiye’de Kadının Durumu. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Takav Matbaacılık Yayıncılık A.Ş, Ankara.
- Anonim (2000). Türkiye’de Kırsal Kesimin Yapısı ve Kadınlar. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Anonim (2003). TBMM Kadının Statüsü Araştırma Komisyonu Raporu. T.C Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 239s, Ankara.
- Anonim (2004). Kırsal Kalkınma Politikaları Komisyonu Raporu. 2. Tarım Şurası, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Ankara.

- Anonim (2008). Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü Kadın Çiftçiler Dairesi Başkanlığı Kadın Faaliyetleri. www.tedgem.gov.tr/calistay_yeni/bakanlikfaaliyet.asp (erişim tarihi, 25.04.2009).
- Anonim, (2012), Tarım Net, Tarımsal Eğitim, Tarımsal Yayım ve Haberleşme, <http://www.volkanderinbay.com/tarimnet/tarimsalegitim.asp>
- Anonim, (2012), Tekirdağ Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Tarım Raporu 2012, Tekirdağ.
- Arıkan, S., (2004). Girişimcilik Temel Kavramları ve Bazı Güncel Konular, II. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Aslan, Y., (2009), Türkiye'de Büyüme-Odaklı Ve Yenilikçi Bir Girişimcilik Politika Çerçevesi Geliştirme Ve Politika Açıklarının Belirlenmesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Aytaç, Ö., (2006), Girişimcilik: Sosyo-Kültürel Bir Perspektif, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:15.
- Başol, O., (2010), Girişimci Kadın ve Erkeklerin Başarı Algısındaki Farklılıklar: Küçük Ölçekli İşletmelerde Bursa İli Örneği, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi
- Bayraktar E, Gaytancıoğlu O (2000). Soğan Tarımında Kadın İşgücünün Rolü: Tekirdağ Örneği. IV. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 6–8 Eylül, Tekirdağ.
- Bayraktar E, Gaytancıoğlu O (2000). Soğan Tarımında Kadın İşgücünün Rolü: Tekirdağ Örneği. IV. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 6–8 Eylül, Tekirdağ.
- Betil, İ., (2007), Ekonomik ve Sosyal Alanda Girişimcilik, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, c. 2, sy. 2, ss. 21-26.
- Blaug, M. ve Schumpeter, A., (1987), Economic History and the History of Economics, New York: New York Univ. Press.
- Brown K, Lapuyade S (2001). A Livelihood From the Forest: Gendered Vision of Social, Economic and Environmental Change in Southern Cameroon. Journal of International Development, 1131–1149p.
- Bruyat, C. and Pierre-A.J.(2000), Defining the Field of Research in Entrepreneurship, Journal of Business Venturing, 16,2, 165-180.
- Bulut C. S., (2006), Antalya İli Kumluca İlçesinde Örtü altı Alanlarda Üretimde Bulunan Üreticilere Girdi Sağlayan Firmaların Tarımsal Bilgi Sistemindeki Yeri ve Rolü. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 66 s.
- Cox, C. and Reg, J., (1995), The Foundations of Success: The Development and Characteristics of British Entrepreneurs and Intrapreneurs, Leadership & Organization Development Journal, 16,7.
- Çabuk N, Turak P (1999). Görelî Refah Çerçevesinde Kadının Yoksunluğu: GAP Örneğinde Bir Değerlendirme. Sosyal Hizmetler Sempozyumu, Bölgesel Kalkınma Sürecinde Sosyal Hizmet, 20–22 Ekim, s.319–330, Diyarbakır.

- Çelebi, N., (1993), Turizm Sektöründeki Küçük İşyeri Ve Örgütlerinde Kadın Girişimciler, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara
- Çelik, C. ve Özdevecioğlu, M. (2001), "Kadın Girişimcilerin Demografik Özellikleri Ve Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Nevşehir İlinde Bir Araştırma," *1. Orta Anadolu Kongresi* (Nevşehir): 487-498.
- Çetin, C., (1996), Yeniden Yapılanma ve Girişimcilik, Küçük-Orta Boy İşletmeler ve Bunların Özendirilmesi, Der Yayınları.
- Çetindamar, D., 2003, Türkiye'de Girişimcilik, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSIAD), Basın Bülteni, TS/BAS/03-18.
- Çıracı, G., Başar, M., Seçkin, T. ve Kamışlı, M., (2010), Tekirdağ İşgücü Piyasası Analiz Çalışması, Türkiye İş Kurumu ve MG Yayıncılık, ISBN 978-605-88123-0-7, İnkilap Kitapevi, İstanbul, 260 s.
- Dean, J., (1993), Entrepreneurship Theory and Practice, Prentice Hall, USA.
- Diederich, J., (1975), "Vorstellung eines Beratungsprojektes" In : Sachverhalte und probleme der Kommunikation bei der Zusammenarbeit mit Partnern in der dritten Welt, Witzzenhamsen.
- Dinçer, B. ve Özasan, M. ve Kavasoglu T., (2003), İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, Yayın No DPT 2671, Ankara.
- Doğramacı, B., (2006), Kadınları Girişimci Olmaya Yönelten Nedenler ve Giresun Örneği, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Doss C.R, Morris M.L (2001). How Does Gender Affect The Adoption of Agricultural Innovations? The Case of Improved Maize Technology in Ghana, *Agricultural Economics*, 25, p.27–39.
- Durak, İ., (2011), Girişimciliği Etkileyen Çevresel Faktörlerle İlgili Girişimcilerin Tutumları: Bir Alan Araştırması, *Yöntem Bilimleri Dergisi*, (9:2).
- Ecevit Y (2003). Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışabilir? Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, Özel Eki, 25, 4, 83–88.
- Ecevit Y., (1993). "Kadını Girişimciliğe Özendirme ve Destekleme Paneli, Bildiriler ve Tartışmalar", Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Eğitim Serisi, Ankara, Yayın No:74, s. 42.
- Ecevit, Y., (2007), Türkiye'de Kadın Girişimciliğine Eleştirel Bir Yaklaşım, Uluslararası Çalışma Ofisi Yayınları.
- Erdem, F., (2001), Girişimcilerde Risk Alma Eğilimi ve Belirsizliğe Tolerans İlişkisine Kültürel Yaklaşım. Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt 2: 43-61.
- Erdoğan, N., (2008), Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadının Görünmeyen Emeği: Mersin Örneği. (Y. Lisans Tezi), Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Ersoy, H., (2010), Kültürel Çevrenin Girişimcilik Tercihine Etkisi. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1.

- Ertürk Y (1992). Türkiye’de Sosyo-Ekonomik Gelişme ve Kırsal Kadının Konumu. Kadın ve Sosyo-Ekonomik Gelişme Konferansı, 20–21 Mayıs 1991, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsüne Sorunları Genel Müdürlüğü Yayını, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- Gidakou I (1999). Young Women’s Attitudes Towards Agriculture and Women’s New Roles in the Grek Countryside: A First Approach. *Journal of Rural Studies*, 15(2):147–158.
- Gökçe O (1996). Tarımsal Faaliyetler Açısından Kemalpaşa Örneği ile Köy Kadını. Türkiye 2. Tarım Ekonomisi Kongresi, 4–6 Eylül, Cilt:2, s: 288–293, Adana.
- Gösterici S (1991). Karacadağ Köylerinde Kadının Durumu: Kırsal Kesimde Kadının Statüsü, Sorunları ve Çözüm Önerileri. ILO-TKV Danışma Toplantısı, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Gürel, A. ve Şenel, Z., (2010), Organik Atıklardan Biyogaz Üretimi, Uluslararası II. Trakya Bölgesi Kalkınma-Girişimcilik Sempozyumu, 1-2 Ekim 2010, İğneada, Kırklareli.
- Gürel, A., (1998), Malkara İlçesinde Ayçiçeği Üreticilerinin Teknolojik Yeniliklere Karşı Davranışlarını Etkileyen Etmenler Üzerine Bir Araştırma, Yayın No: 262, Araştırma No: 90, T.Ü. Tekirdağ Ziraat Fakültesi, Tekirdağ, 106 s.
- Gürel, A., (2004), Tarımsal Yayım ve Yeniliklerin Benimsenmesi, Ders Notu, Trakya Üniversitesi, Tekirdağ Ziraat Fakültesi, Tekirdağ.
- Gürel, A., (2010a), Kırsal Kalkınma Yatırımları Açısından Hayrabolu’da Üretici Davranışları, Hayrabolu Değerleri Sempozyumu, Hayrabolu, Tekirdağ.
- Gürel, A., (2010b), Malkara’da Kırsal Halkın Yeniliklere Karşı Davranışlarını Etkileyen Etmenler, Malkara Değerleri Sempozyumu, Malkara, Tekirdağ.
- Gürel, A., Vatansever, Ç., Saraçoğlu, G.V., Yıldız, T., Sütçü, T. Ve Ateş, L., (2012), Yerel Eşitlik Eylem Planı 2012 Kadın Çalıştayı, T.C. Tekirdağ Valiliği Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Toprak Ofset Matbaacılık, Tekirdağ, 96 s.
- Gürgen, Y., (1982), “Haberleşme”, (İşlevi, Dinamiği ve Tarımsal Yayım Çalışmaları İçindeki Yeri), E.Ü.Z.F., İzmir.
- Gürgen, Y., 1990, “Tarımsal Yayım ve Haberleşme”, Ç.Ü. Z.F., Ders Kitabı No: 118, Adana.
- Gürol M.A. ve Marşap, A., 2007. Geçmişte ve Günümüz Yaşamında Ücretsiz ve Ücretli İşgücü Olarak Kadın. Ahmet Yesevi Üniversitesi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 42: 95-109.
- Hablemitoğlu Ş (2001). Kırsal Alanda İşgücü Değeri ile Kadınlar: Bir Toplumsal Cinsiyet Analizi Örneği. Türkiye Ziraat Odalar Birliği Yayınları, Yayın No: 225, Ankara.
- Hisrich, R., (1989), Women Entrepreneurs: Problems and Prescriptions for Success in the Future, In: Women-Owned Businesses. Hagan, O., Rivchun, C. and Sexton, D. (Eds.). Praeger, New York, NY.
- Işık N, Göktaş D, Kılınç EC (2011). İktisadi Büyümede Girişimciliğin Rolü. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Cilt 6, Sayı 1.

- Işık N, Göktaş D, Kılınç EC (2011). İktisadi Büyümede Girişimciliğin Rolü. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Cilt 6, Sayı 1.
- İlter, B., (2008), Girişimcilik Sürecinde Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunların Analizi: Kagider Örneği, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Afyonkarahisar.
- İnan H, Güngör H., (1992), Trakya ve Güney Marmara Bölgesinde Hibrit Ayçiçeği Tohumluğu Pazar Araştırması, Tekirdag.
- İyicil, A.G., (2006), Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Türkiye'deki Kadın Girişimciliğinin İrdelenmesi ve Bir Araştırma, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Kaçar, Ö., (2007), Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Konumu: Türkiye'de Yakın Zamanlardaki Değişimi Anlamak. (Y. Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Kantar M (2000). Adana İl Merkezinde ve Kırsal Alanda Yaşayarak Tarımsal Faaliyetlerine Devam Eden Ailelerde Toplumsal Yapı ve Toplumsal Cinsiyet. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, 326s, Adana.
- Kantar, M. ve Erkan, O., (2001), Adana İl Merkezinde ve Kırsal Alanında Yaşayarak Tarımsal Faaliyetlerine Devam Eden Ailelerde Toplumsal Yapı ve Toplumsal Cinsiyet. Ç.Ü.Z.F. Dergisi, Cilt 16, Sayı 1: 9-18, Adana.
- Kara Ö.F (2005). Şanlıurfa İlinde Kadınların Tarımsal Yayım Hizmetlerinden Yararlanma Durumu ve Buna Etki Eden etmenler Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Karagöz, M., 2009, Girişimcilik Profili Araştırması: İsparta İli Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Karaturhan B (2004). Kadın ve Katılımcılık. E.Ü. Tarımsal Uygulama ve Araştırma Merkezi, İzmir.
- Kasnakoğlu Z (2000). Türkiye ve Yakın Doğu Ülkelerinde Kırsal Kesimde Kadın İstihdamı. Kadın İstihdamı, İstihdam ve Eğitim Projesi İşgücü Piyasası Bilgisi, DİE Yayınları, s.64-109, Ankara.
- Kaşkaloğlu A (1987). Kadının Tarımsal üretime Katılımında Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığının Politikası. Kadının Tarımsal üretime Katılımı Sempozyumu, Erzurum.
- Kazgan G (1982). Türk Toplumunda Kadın: Türk Ekonomisinde Kadınların İşgücüne Katılması, Mesleki Dağılımı, Eğitim Düzeyi ve Sosyo Ekonomik Statüsü. Kent Basımevi, 2.Basım, İstanbul.
- Kepenek, Y. ve Yentürk, N., (2007), Türkiye Ekonomisi, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Kök, S.B., 2007, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler ve Kadın Girişimciliği, Denizli Ticaret Odası Ekonomik Araştırma Serisi Yayın No:1.

- Köseoğulları, G., (2010), Kırsal Kadın ve Katılımcılık; Tekirdağ İli Karacakılavuz Beldesi Küçük El Sanatları Kooperatifi Örneği, Yüksek Lisan Tezi, NKÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Kutanis, R. Özen (2003), "Girişimcilikte Cinsiyet Faktörü: Kadın Girişimciler," 11. Yönetim Ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitab (Afyon).
- Kutlar İ (2004). Türkiye’de Kadınlara Yönelik Tarımsal Yayım Çalışmalarının Değerlendirilmesi. Cine tarım Dergisi, 8 (62): 42–44.
- Kutlu, Ö., (2006), Türkiye’de Kadın Girişimciliği, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Genel İşletmecilik Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Lee, S.M. and Peterson Suzanne J. P., (2000), Culture, Entrepreneurial Orientation, and Global Competitiveness, Journal of World Business, 35,4, 401-416.
- Littunen, H., (2000). "Entrepreneurship and Characteristics of the Entrepreneurial Personality", International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research, 6,6, 295-309.
- Minniti M. ve Arenius P., 2003, "Women In Entrepreneurship," *The Entrepreneurial Advantage Of Nations: First Annual Global Entrepreneurship Symposium* (United Nations Headquarters).
- Morris, M.H., (1998), Entrepreneurial Intensity: Sustainable Advantages for Individuals, Organizations and Societies, Greenwood Publishing Group.
- Müftüoğlu, T., (1996), Girişimcilik, Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi, Yayın No: 524, Eskişehir.
- Naktiyok, Atılhan (2004). İç Girişimcilik, Beta, İstanbul.
- Nayır, D.Z., (2008), İş ve Ailesi Arasındaki Kadın: Tekstil ve Bilgi İşlem girişimcilerinin Rol Çatışmasına Getirdikleri Çözüm Stratejileri. Ege Akademik Bakış Dergisi, Cilt 8, Sayı 2: 631-650.
- Nazik M.H ve Gönen E (1993). Kadınların Mevsimlik Tarım İşlerinde Çalışmalarının Ailenin Ekonomik Durumu ve Yaşam Biçimine Etkisi. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 1309, Bilimsel Araştırma ve İncelemeler, 93s, Ankara.
- Odabaşı, Y., (2005), Girişimcilik, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1567, Eskişehir.
- Oğuz C (2000). Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma İçinde Kadının Yeri ve Önemi. Türkiye IV. Tarım Ekonomisi Kongresi, Tekirdağ.
- Örnek A (2007). Kırsal Kalkınma ve Toplumsal Cinsiyet. Kırsal Kalkınma El Kitabı, Sena Ofset, 100s. İstanbul.
- Özçatalbaş O (2001). Adana İlinin Sosyo-Ekonomik Özellikleri Farklı İki Köyünde Kadınların Tarımsal Faaliyetlere Katılımı ve Yayımından Yararlanma Olanakları. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt:14/1, s.79–88, Antalya.

- Özdamar S ve Ark (2000). Kırsal Alanda Kadının İstihdama Katılımı. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Özgen Ö, Ufuk H (2005). Kırsal Kesimde Kadın Eğitimi. www.zmo.org.tr/etkinlikler (erişim tarihi, 20.02.2008).
- Özkalp, E., Arıcı, H., Bayraktar, R., Aydın, O., Erkal, B. ve Uzunöz, A., (2002), *Davranış Bilimlerine Giriş*, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1355, Eskişehir.
- Özkan B (2000). Antalya İli Sera Sebzeçiliğinde Kadın üreticilerin Rolü. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Sayı:6, s.14–26, Antalya.
- Paksoy S, Aydoğdu MH (2010). Bölgesel Kalkınmada Girişimciliğin Geliştirilmesi GAP-GİDEM Örnekleri. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Cilt 5, Sayı 1.
- Prifti, C., Simantiraki, S, Wagner JH., (2008), Middle East Local and Regional Woman Entrepreneurship, Centre for Mediterranean and Middle Eastern Studies, (Edit: A. Vassiliou).
- Rogers, E. M. (1969), “ Modernisation Among Peasants, Holt, Rinehart and Winston, Inc., New York.
- Sarıtürk İ (1990). Adana İli Kır Toplum Yapısı İçinde Kadının Yeri. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, s.48, Adana.
- Sirman N (1991). Gelişme Sürecinde Kırsal Kesim Kadını, Yaklaşımlar ve Sorunlar. Kırsal Kesimde Kadının Statüsü ve Çözüm Önerileri, Ankara.
- Soysal, A. (2010), “Türkiye’de Kadın Girişimciler: Engeller ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt.65 (2010), Sayı.1, ss. 83-114.
- Swanson B.E, Farmer B.J ve Bahal R (1990). The Current Status of Agricultural Extension Worldwide. Global Consultation on Agricultural Extension, , s.43–76, Rome- Italy.
- Şekerler, H., (2006), Kadın Girişimciler, Karşılaştıkları Sorunlar ve Bu Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Taluğ C., ve Tatlıdil, H. (1993), “Tarımsal Yayım ve Haberleşme”, A.Ü.Ziraat Fak., Ders Notu, Teksir No: 141, Ankara,
- Tan, F.Z.S. (2006), "Tarihi Akış İçinde Kastamonu Kadın Girişimciliği," 14. Ulusal Yönetim Ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı, Erzurum.
- Tatlıdil, H., (1978), Konya Ereğli İlçesinde Köy Kalkınma Kooperatiflerinin Yayılması ve Benimsenmesi Üzerine Bir Araştırma, A.Ü. Ziraat Fakültesi, Ankara.
- Torun, E. (2011) ‘Organik Tarımda Çiftçilerin Bilgi Kaynakları (Kocaeli İli Kartepe İlçesi Örneği)’, KSÜ Doğa Bil. Derg., 14(4).

- Tosunoğlu, T., (2003), Girişimcilik ve Türkiye'nin Ekonomik Gelişme Sürecinde Girişimciliğin Yeri, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, Doktora Tezi
- TUİK, (2009), Türkiye İstatistik kurumu, Ankara
- TUİK, (2010), İşgücü İstatistikleri, Türkiye İstatistik kurumu, Ankara.
- TUİK, (2010), Türkiye İstatistik kurumu, Ankara
- TÜGİAD (Türkiye Genç İşadamları Derneği), (1993), Girişimciliğin nemi ve Değişen Girişimci Nitelikleri, TÜGİAD Yayını, İstanbul.
- Türk N.K (2006). Kilis İli Elbeyli İlçe Merkezindeki Kadın Tarım İşçilerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Türkdoğan O (2006). Türkiye'de Köy Sosyolojisi. IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 880, İstanbul.
- Türkiye İş Kurumu (İşKUR), 2010, Ankara
- Türkoğlu, F., (2007), Milletın Efendisi Girişimci, Kayseri Ticaret Odası Yayınları: 60, Kayseri. www.kayso.org.tr, 17.11.2012.
- TÜSİAD (2003), *Türkiye'de Girişimcilik*, TÜSİAD Yayınları, Ankara.
- TÜSİAD (Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği), (1987), Türkiye'de Girişimcilik ile İlgili Sorunlar ve çözümler, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), T/87.10.103, İstanbul.
- Uzun, E. ve Dirlik, S., (2007), KOBİ Sahiplerinin Girişimcilik, Kişilik ve Liderlik zelliklerinin Değerlendirilmesi: Muğla İlinde Ampirik Bir Araştırma, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 11: 133-148.
- Yıldırac N (1987). Köy Toplumunda Kadın. Ayyıldız Matbaası, Ankara.
- Yıldırac N (1992). Köy Kadınlarının Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Konumları. Friedrich Ebert Vakfı, 93s, İstanbul.
- Yıldırac N, Gülçubuk B, Gün S, Olhan E ve Kılıç M (2003). Türkiye'de Gezici ve Geçici Kadın Tarım İşçilerinin alışma ve Yaşam Koşuları ve Sorunları. Tarım-İş Sendikası Yayınları, Ankara.
- Yılmaz, D.V., Zeyneloğlu, S, Kocaz S, Kısa S, Taşkın L, Eroğlu, K., (2009), niversite ğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Görüşleri. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt 6, Sayı
- Yücer A, Yıldırac N (2002). Kırsal Kesimde Kadınlar Arası Yardımlaşma ve Bunu Etkileyen Faktörler zerine Bir Araştırma (Nıksar Ovası rneği). Türkiye III. Tarım Ekonomisi Kongresi, s:449-457, Erzurum.

ÖZGEÇMİŞ

18.05.1976 tarihinde Tekirdağ ili Merkez ilçesinde doğdu. İlkokulu Tekirdağ Namık Kemal İlkokulu'nda, ortaokulu Tekirdağ Namık Kemal Ortaokulu'nda, liseyi Tekirdağ Tuğlacılar Lisesi'nde tamamladı. 1994 yılında Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji bölümünde lisans eğitimine başladı.1998 yılında mezun oldu.1998 senesinde Osman Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Pedagojik Formasyon eğitimi sertifika programına, 1999 yılında Marmara Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulunda İngilizce sertifika programına katıldı.2001-2007 yılları arasında Yapı Kredi Sigorta A.Ş. de Uzman Danışman olarak çalıştı.2007 senesinde Citigourup Citibank A.Ş.Türkiye de yetkili yatırım danışmanı olarak görevine devam etti.2007-2009 seneleri arasında Finans Emeklilik A.Ş. de müşteri yetkilisi olarak çalıştı.2009 yılından itibaren Tekirdağ'da rehber öğretmen olarak görev yapmaktadır.

Emine Umay ÜLKER